

Jon

Jontä Jesu uwä Anutu täño nanaki yän niwojärekta manbiñam ño kudän täñkuk

Jesu u Anutu täño Manbiñam

¹ ✧ Manbiñam U mebäri-ken-inik yäput penpäñ it yäpmäñ äbukotä itak. Uwä Anutu-kät itkumänopäñ u ini-tägän Anutu.

² U yäput penpäñ Anutu-kät it yäpmäñ äbukotä itak.

³ ✧ Manbiñam U Anutu-kät ket kubägän täñpäñ imaka kuduptagän pewän ahänkuñ. Ukät nämowä imaka kubä nämö ahäwän.

⁴ ✧ Uwä irit täño mähemi unitä ämawebeta penyänkej yämik täyak.

⁵ ✧ Täñpäkañ penyänkeki unitä bipmäñ urani-ken penyänkejirän bipmäñ uranitä penyänkek u döpän kumna yänkañ täñpäñ wak täkañ.

Ämatä Jesu not nämö täñ iminjuñ

⁶⁻⁷ ✧ Äma kubä wäpi Jon. Unitä penyänkek unitäño manbiñam yänhäñjirän nadäñpäñ ämawebe kudup-tagän nadäkinik täneñta Anututä iniñ kireñkuk.

⁸ ✧ Jon ini uwä penyänkek mähemi nämö. U penyänkek mähemi täño manbiñam yänhäkta äbuk.

⁹ ✧ Täñpäkañ penyänkek mähemi bureni uwä

✧ **1:1:** Jon 17:5, 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 ✧ **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 ✧ **1:4:** Jon 5:26 ✧ **1:5:** Jon 3:19 ✧ **1:6-7:** Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 ✧ **1:8:** Jon 1:20 ✧ **1:9:** Jon 8:12, 1Jo 2:8

ämawebe komeni komeni penyäñeñ yämik täyak unitä kome terak ahäkta keräp tañkuk.

10 ✧ Eruk penyäñek uwä komen ämawebe bämopiken ahäñpäñ itkuk. Täñpäkañ ämawebe u ini-tägän pewän ahäñkuñopäñ ämawebe uwä mebärini nämokañpäñ nadäñkuñ.

11 Ini äbotken ahäñkuko upäñkañ äbot unitä not nämokañpäñ imiñkuñ.

12 ✧ Täñ, ämawebe ätu not täñ imiñpäñ nadäkinik täñ imiñkuño unita Anutu täño äperiye nanak itneñta kädet peñ yämiñkuk.

13 ✧ Täñpäkañ äperiye nanak ahäñkuño uwä ämatä ahäk takamäñ ude nämokañpäñ ahäwani. Ba nädapitä nanak ahäkta epän täktäk kädet-ken nämokañpäñ ahäwani. Uwä Anututä ini-tägän bäyañ yepmañpani.

14 ✧ Eruk, Manbiñam u äma äworeñpäñ bämopniken ahäñpäñ ninkät penta it täñkumäñonik. Ahäñpäñ irirän wäpi biñam kehäromi nitek kañpäñ nadäñkumäñ. Uwä Anutu täño nanakinik kubägän unita wäpi biñam u yäpuk. Uwä orakorak mäheñmi ba man bureni täño mäheñmi ahäñpäñ irirän kañpäñ nadäñkumäñ.

15 ✧ Täñpäkañ äma unitäño mebärini Jontä gera terak ñode yäñahäñkuk; Näk äma unita ñode täwerat; Näkä jukun ahäñkuro upäñkañ äma u näk närepmiak. Imata, näk nämokañpäñ ahäñjira äma u it yäpmäñ äbukotä itak yäñ yäñkuk.

16 ✧ Bureni! Manbiñam uwä orakorak mäheñmi. Unita nin kuduñtagän imaka imaka gäripi nitek

✧ **1:10:** Jon 1:3, 17:25 ✧ **1:12:** Gal 3:26 ✧ **1:13:** Jon 3:3-6; Jem 1:18, 1Pi 1:23 ✧ **1:14:** Ais 60:1-2; Gal 4:4; Plp 2:7; Hib 2:14; Luk 9:32; Jon 2:11 ✧ **1:15:** Jon 1:27,30; Mat 3:11 ✧ **1:16:** Kol 2:10

unitä käwut-ken nanik iron wari wari täŋ nimik täyak.

17 ✧ Täŋpäkaŋ bian Anututä Moses keru terak бага man peŋ nimiŋkuk. Täŋ, orakorak ba man bureni uwä Jesu Kristoken naniktä ahäŋ nimiŋkuŋ.

18 ✧ Ba ugän nämo. Äma kubätä Anutu nämoinik kaŋkuk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo nanaki bureni kubä-tägän nani dubini-ken it täyak unitä äpäŋpäŋ Anutu täŋo mebäri kwawak pewän ahäŋ nimiŋkuk.

Jontä iniken mebäri yäwetkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17

19 Täŋpäkaŋ Jerusalem yotpärare-ken nanik Juda äma ekäni ekänitä bämop ämakät kudupi eŋi täŋo watä äma ätu yäniŋ kireŋpewä Jonken kuŋkuŋ. Päŋku Jon ŋode iwet yabäŋkuŋ; Gäk netä?

20 ✧ Yäwäwä Jontä mebärini käbop kubä nämo peŋpäŋ ŋode yäŋahäŋpäŋ yäwetkuk; Näk Kristo, Anututä bian iwoyäwani u nämo!

21 ✧ Yäwänä iwetkuŋ; Etäŋ, gäk netä? Gäk Elaija ba? Yäwäwä yäwetkuk; Näk u nämo! yäk. Yäwänä iwetkuŋ; A, Gäk profet, Anututä api taniŋ kirewet yäŋ yäŋkuko u? Yäwäwä yäwetkuk; Näk profet u nämo yäk.

22 Jontä ude yäwänä iwetkuŋ; Eruk bureni niwet! Gäk netä? Päŋku äma niwet-pewä äbämäŋo u jide yäwetnayäŋ?

✧ **1:17:** Kis 34:28; Rom 6:14, 10:4 ✧ **1:18:** Kis 33:20; Jon 6:46, 1Ti 6:16, 1Jo 4:12; Mat 11:27 ✧ **1:20:** Jon 3:28 ✧ **1:21:** Lo 18:15,18; Mat 11:14; Jon 6:14, 7:40

23 ✧ Ude yäwäwä Jontä profet biani wäpi Aisaia u meni-ken yäpmanpäñ ñode yäwetkuk; Näk äma kubä, kome jopi-ken itkan gera ñode yän irani; Ekäni täño kädet täwitpäñ kan yäpä-siwonñan imut! yäk. *Ais 40:3*

24-25 ✧ Täñpakan äma Jonken äbuño uwä äma Parisi äma ätu bok itkuño unitä äneñi iwet yabäkgän täñpäñ yänkuñ; Näk Kristo nämo, Näk Elaija nämo ba Näk profet nämo yän niwetan upänkan imata äma ume ärut yämik täyan?

26 Yäwäwä Jontä ñode yäwetkuk; Näkä äma umegän ärut yämik täyat. Upänkan äma kubä bämopjin-ken itak ño, u inä nämo kanpäñ nadäk täkan yäk.

27 ✧ Äma uwä mäden näwatta yäwani. Upänkan näk närepmittpäñ intäjukun it namitak unita äpani näk ñodewanitä u dubini-ken itnañi nämo.

28 ✧ Imaka ahänkuko u Betani yotpärare, Jodan ume udude käda täñkuñ. Jontä kome uken itkan ämawebe ume ärut yämik täñkuk.

Jontä Jesu täño mebäri yäwetkuk

29 ✧ Patkuño yänewänä Jesu Jonken kuñirän bankentä kankan Jontä ämawebe ñode yäwetkuk; Udu kawut! yäk. Anutu täño tom bätaki äbatak! Ämawebe komeni komeni täño momi u äma uterak äronirän kotatak.

30 ✧ Äma unita ñode täwerat; Mäden äbatak unitä näk närepmittpäñ intäjukun it namitak. Imata, äma

✧ **1:23:** Ais 40:3 ✧ **1:24-25:** Mat 21:25; Jon 1:33 ✧ **1:27:** Jon 1:15; Apos 13:25 ✧ **1:28:** Mat 3:6; Jon 10:40 ✧ **1:29:** Ais 53:6-7; Jon 1:40, 1Pi 1:18-19 ✧ **1:30:** Jon 1:15

u näk nämo ahäñira it yäpman äbukotä itak yan täwerat.

31 Tänpän näkña imaka, äma u nämo kanjut. Upänkan Isrel ämawebe intä äma unitäño mebäri kämi nadakta näk intäjukun äbä ume ärut tamik tänkut.

32 ✧ Jontä ude yänpän yäwetgän tänkuk; Näk bian Munapiktä känaräm ude äpänkan uterak manjtpän irirän kanjut yäk.

33 ✧ Tänpäkan näkña bian Kristo nämo käwa tärenjä Anutu, ume ärut yämik-yämik epän yan naminkuko ugän ñode näwetkuk; Munapiktä äpä gwäki terak irirän api käwen yäk. Äma unitä ämawebe Munapikpän api uwäktän yämek yan näwetkuk.

34 ✧ Näwetkuko udegän kanjuro unita ñode yänahänpän täwet täyat; Äma uwä Anutu täño nanaki bureni-inik.

Äma ätutä Jesu kan-ahänkun

35-36 ✧ Patkuño yänewänä Jon-kät iniken iwaräntäki yarä kome ini ugän irirä Jesutä äbäman yärepmitpen kujirän kanpän iwaräntäki yarä u yäwetkuk; Eruk kawun! Anutu täño tom bätaki kuyak u yäk.

37 Yäwerirän yarä u man u nadänpän Jon tenpen mädegän Jesu iwatikumän.

38 Iwarirän Jesutä äyänutpän yabänpän yänkuk; Ek imata äbäkamän? Yäwänä iwetkumän; Yäwonjärewani äma! Gäk eni de it täyan?

✧ 1:32: Mat 3:16 ✧ 1:33: Luk 3:2-3 ✧ 1:34: Mat 3:17, 17:5; Mat 27:54 ✧ 1:35-36: Jon 1:29

(Yäwoŋärewani äma u iniken man terak Rabai yän iwetkumän).

39 Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Äbänkaŋ kawun! yäk. Yäwänä yarä uwä iwatkumän. Eruk 4'kirok bipäda eniken ahänpän kaŋpäŋä kepma ugän Jesutä it täŋkuk-ken ugän penta itkuŋ.

40 ✧ Äma yarä, Jon täŋo man nadänpän Jesu iwatkumäno u kubä wäpi Andru, Saimon-Pita unitäŋo monäni u.

41 ✧ Eruk Andru u bäräŋeŋ päŋku tuäni Saimon ahän imiŋpän iwetkuk; Nek Mesaia käkamäk yäk. (Mesaia u mebäri Kristo, Anututä iwoyäwani.)

42 ✧ Ude yänpän Andru u tuäni Saimon yänikŋat yäpmän Jesuken kuŋkuk. Kuŋirän Jesutä Saimon kaŋpäŋ iwetkuk; Gäk Saimon, Jon täŋo nanaki. Upänkaŋ gäk wäpka Kefas yän gäwetat yäk. (Kefas u ninin man terak mobä.)

43 ✧ Eruk, patkuŋo yänewänä Jesu Galili komeken kwa yänpänä äma kubä wäpi Filip kaŋ-ahänpän iwetkuk; Gäk näwat! yäk.

44 Filip uwä Andru kenta Pita täŋo yotpärare wäpi Betsaida, u nanik.

45 ✧ Eruk, Filiptä noripak kubä wäpi Nataniel kaŋ-ahänpän iwetkuk; Mosestä бага man terak kudän täwani, ba profet ätutä kudän täŋpän Äma kubä api ahäwek yän yäwani ukeŋo nadätan? Nin äma u kaŋ-ahäkamän. Uwä Jesu, Josep täŋo nanaki, Nasaret yotpärare-ken nanik u yäk.

46 ✧ Iweränä Natanieltä man kowata ŋode

✧ **1:40:** Mat 4:18-20 ✧ **1:41:** 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jon 4:25
 ✧ **1:42:** Mat 16:18; Mak 3:16 ✧ **1:43:** Mat 8:22; Mak 2:14 ✧ **1:45:**
 Lo 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23 ✧ **1:46:** Jon 7:41,52

iwetkuk; Kome täpuri Nasaret udewani-ken nanik imaka täga kubä täga ahäwek? Nämoinik! Ude yäwänä Filiptä iwetkuk; Pänku ka! yäk.

47 Ude iweränä Natanieltä päñku Jesuken ahänjirän kañpäñ Jesutä yänkkuk; Äma ñowä Isrel äma mebäri kubä yäk. Bänepi-ken jopman kubä nämö itak.

48 ✧ Ude yänjirän Natanieltä Jesu iwetkuk; Gäk jide täñpäñ näka nadätan? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Filiptä näka nämö gäwerirän wama äyünken iriri gabät yäk.

49 ✧ Yäwänä Natanieltä ñode iwetkuk; Yäke! Yäwoñärewani äma, gäk Anutu täño nanaki, Isrel äma nintäño intäjukun äma yäk.

50 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wama mebäri-ken iriri gabät yän gäwerapän nadän namikinik täyan? Nadätan, kañpäñ nadäk täyan ño täpuri yäk. Kämi, imaka bureni pähap ahänjirä api kañ yäpmän kwen yäk.

51 ✧ Ude yänpäñ äma päke u ñode yäwetkuk; Näk bureni ñode täwera nadäwut; In kunum aņenjirän Anutu täño aņeroniyetä Äma Bureni-inik terak äronkañ äpäc täñjirä api yabäneñ yäk.

2

Jesu kudän kudupi yäput penkkuk

1 ✧ Kepma yarä tärenjirän Galili kome, yotpärare kubä wäpi Kana uken yanäpi yarä keräntäk täñjirän äñnak-äñnak täñkuñ. Jesu täño miñi imaka, penta itkañ äñnañkuñ.

✧ 1:48: Sam 32:2 ✧ 1:49: Mat 14:33, 16:16; Mat 27:42; Mak 3:11

✧ 1:51: Stt 28:12 ✧ 2:1: Jon 1:43

2 Tãñpãñ äñnak-äñnak tãño mãhemitã Jesu-kãt iwarãntãkiyeta yãñpewãn äbãkañ bok itpãñ nanñkuñ.

3 Nãñtãko wain ume paorãnkañ minitã Jesu iwetkuk; E, wain ume paotak yãk.

4 ✧ Ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Imata pen nãwetan? Nãkño kadãni nãmo ahãtak yãk.

5 ✧ Ude yãwãnã Jesu tãño minitã eni unitãño epãn watã äma yãwetkuk; Imaka kubãta tãwerirãn udegãn kañ tãñput yãk.

6 ✧ Tãñpãkañ eni uken ume kãbot mobãpãñ tãñpani tañi-inik 6 ude itkuñ. Kãbot kubã uken ume gwereno uwã 100 litas ude bumik tãñpek. Juda ämatã бага man iwatkañ ume ärutna yãñpãñ ume kãbot udewani-ken gwerani.

7 Eruk Jesutã epãn watã äma yãwetkuk; Kãbot ño gãnañ ume piwã tokñewut yãk. Yãwãnã udegãn tãñkuñ. 8 Ude tãñpãwã yãwetkuk; Eruk, kãbot-ken nanik ume ätu gwet pãñku äñnak-äñnak mãhemita imut yãk. Ude yãwãnã udegãn tãñkuñ.

9 Tãñkañ äñnak-äñnak mãhemi uwã ume u nañ yabãwãn wain ume tãñkuk. Wain ume u Jesutã tãñpewãn ahãñkuk yãñ nãmo nadãñkuk. (Upãñkañ eni epãn watã äma u ini nadãñkuñ.) Mãhemi uwã ume nanpãñ-nadãñkañ yanãpi kerãntãk tãñkumãno u äpita yãñpewãn äbuk.

10 Yãñpewãn äbãnã iwetkuk; E! yãk. Äma ätutã äñnak-äñnakken wain ume gãripi nitek ñodewaniwã intãjukun piñ yãmik tãkañ yãk. Tãñpãñ ämawebetã nãñtãngãn tãñguñ tañpãñ wain ume gãripi nãmo upãñ yãmik tãkañ yãk. Ude tãk tãkañ upãñkañ gãhã

✧ 2:4: Mat 12:48; Jon 19:26 ✧ 2:5: Jon 7:30, 8:20 ✧ 2:6: Mak 7:3-4

wain ume gäripi nitek ñowä käbop pewi irakopañ paot-paotta pewi ahatak yäk.

11 ✧ Jesu kudän kudupi intäjukun uwä Galili kome Kana yotpärare-ken täñkuk. Kadäni uken Jesu kehäromini ba wäpi biñam kwawak pewän ahäñirän iwaräntäkiyetä kañpñ nadäkinik täñ imiñkuñ.

Kudupi eñi u kudupi kañ irän

Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46

12 ✧ Täñpäkañ Kana yotpärare penpen Jesu ini ba miñi noriye-kät, iwaräntäkiye penta Kapeneam yotpärareken kuñkuñ. Päñku uken kepma yarägän itkuñ.

13 ✧ Itkañ Juda täño orekirit kadäni kubä wäpi Pasova u keräp tañkuko unita Jesu Jerusalem äronkuk.

14 Päre kudupi eñi moräki-ken yabäñkuk; Äma ätuwä Anututa gupe käbäñi nitek ijiñ imikta sip-sip, bulimakau, barak namiñ-gamiñ täñjit monen imaka, namiñ-gamiñ täñ irirä.

15 Ude täñ irirä Jesutä yabäñpñ yen yäpmäñkañ irin utpñ äma u ba tom bok däpmäñpñ yäwat kireñpewän äpämañ kuñkuñ. Äpämañ kuñirä monen käbot yäpmäñ äreyäñ täñpñ kuñkuñ.

16 ✧ Täñpñ äma barak suwañ itkuño u ñode yäwetkuk; Imaka ño yäpmäñ kut! yäk. In mäyäkjin nämo! Nana täño kudupi eñiken imaka jopi ño täñirä tuñum eñi nämo täñpek yäk.

✧ **2:11:** Luk 9:32; Jon 1:14, 4:54; Jon 11:40 ✧ **2:12:** Mat 4:13

✧ **2:13:** Kis 12:1-27; Jon 6:4, 11:55 ✧ **2:16:** Luk 2:49

17 ✧ Jesutä ude täñirän iwaräntäkiyetä man kubä Anutu täño man ñode kudän täwani u juku piñkuñ; Gäkño eni säkgämän irekta bänepna kädäp ijik täyak.

18 Jesutä ude täñirän kañpän Juda äma ekäni ekänitä kokwawak nadänkañ iwetkuñ; Netä gäweränpän ude täyan? Gäk ude täkta kehäromi pat gamitak yän nadäkta kudän kudupi kubä niwoñärewi këna! yäk.

19 ✧ Yäwäwä yäwetkuk; Intä kudupi eni ño kwiräkañ näkä edap yaräkubä-tagän tänpän äneñi api täñ morewet yäk.

20 Ude yäwänä yänkuñ; Wa! Oranijetä kudupi eni ño obañ 46 ude täñ yäpmän äronängän täñ moreñkuñ! Upänkañ gäkä edap yaräkubätagän täñ morekta yäyan? yän iwetkuñ.

21 ✧ Jesutä iniken gupita juku piñkañ kudupi eni terak yänkuk.

22 ✧ Tänpäkañ mäden, Jesutä kumänpän akuñirän iwaräntäkiyetä man u nadäwä tumbun. Nadäwä tumbäpän man Jesutä yänkuko u ba Anutu täño man kudän täwani u nadäwä bureni täñkuñ.

23 ✧ Tänpäkañ Jesu Pasova orekirit kadäni uken Jerusalem yotpärare-ken itkañ kudän kudupi mäyap täñkuk. Täñirän äma mäyaptä nadäkinik täñ iminkuñ.

24 Upänkañ äma kudup täño bänepi yabänpän-nadäwani unita mebärini kudup nämo yänhänpän yäwetkuk.

✧ 2:17: Sam 69:9 ✧ 2:19: Mat 21:23, 26:61; Mat 27:40; Apos 6:14

✧ 2:21: 1Ko 6:19 ✧ 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16, 14:26 ✧ 2:23:

Jon 7:31

25 ✧ Imata, Jesu ini uwä äma bänepi yabänpäj-nadäk tänpäni unita äma bänepi-ken jide pätak u kudup yabänpäj-nadänkuk. Uwä bänep kakkak mähe mi unita kubätä iwetnäji nämo.

3

Nikodemus täño manbijam

1 ✧ Kome uken Parisi äma kubä wäpi Nikodemus. Nikodemus uwä Juda äma ekäni kubä.

2 ✧ Eruk bipani kubä Nikodemus päñku Jesu ahäj iminjpäñ iwetkuk; Yäwoñärewani äma, gäk yäñpäñ-yäwoñärek äma Anutu-ken naniktä äbun yäj nadäkamäj. Anutu-ken naniktä nämo äbun yäwänäku kudän kudupi täk täyan u täga nämo täk täyen yäk.

3 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni gäwera; Äma kubätä ahäk-ahäk kodaki nämo ahäwayäj täko uwä Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat epän kehäromi täk täyak unitäño mebarini täga nämo kañpäñ nadäwän tärewek.

4 ✧ Jesutä ude yäwänä Nikodemus kikäñutpäñ iwetkuk; Ude nämo! Äma tägawanitä jide tänpäj nanak paki ude äneñi äworewek? Äma kubätä nanak paki äworeñpäñ miñi koki gänañ ahäwänkan äneñi miñitä täga bäyanañi nämo! yäk.

5 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni gäwetat. Äma kubätä ume terak ba Munapik terak äneñi kodaki nämo ahäwayäj täko uwä Anututä intäjukun itkañ nämo api kañiwarek.

6 ✧ Äma miñi koki gänañ ahäwani uwä kome täño nadäk-nadäk uterakgän kuñat täkañ. Täñ, Kudupi Munapiktä äma kubä täño nadäk-nadäki täñkodak täwayäñ täko uwä Munapiktä iniken nadäk-nadäk terak api kuñarek.

7 Näk kodaki ahäwen yäñ gäwetat u nadänpäñ nämo kikiñuren.

8 ✧ Ahäkahäk kodaki Munapiktä pewän ahäk täkañ uwä mänit ude bumik. Mänit uwä iniken gärip terak piäk täyak. Imaka imaka yepmäñit täñirän yabäk täkamäñ, upäñkañ de ahäñkañä de päñku paotak yäñ nämo kak täkamäñ. Täñpäkañ Munapik udegän, ini uwä kwawak nämo kak täkamäñ. Upäñkañ äma Munapik täño irit kodaki nitek uterak Munapik täño piäni ahäñirän kak täkamäñ yäk.

9 Jesutä ude yäwänä Nikodemustä iwetkuk; Yäkai! Näk jide täñpäñ unitäño mebäri nadäwa täreneñ?

10 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk Juda täño yäñpäñ-yäwoñärek äma ñonitä man ñonita imata täñguñ täyan?

11 ✧ Näk bureni gäwera; Imaka nadäk täkamäñ ba kañpäñ nadäk täk täkamäñ udegän Juda äma in täwetpäñ täwoñärek täk täkamäñ. Upäñkañ in nintäño manta bitnäk täkañ.

12 ✧ Imaka komen äma terak ahäk täkañ unita täwerira nadäwä bureni nämo täk täkañ unita imaka kunum gänañ ahäk täkañ unita täwerawä jide täñpäñ nadäwä bureni täñpek?

✧ 3:6: Sam 51:5; Jon 1:13 ✧ 3:8: Sav 11:5 ✧ 3:11: Jon 3:32, 8:26

✧ 3:12: Luk 22:67

13 ✧ Kome terak nanik äma kubätä kunum gänaŋ nämo äronkuko unita kunum gänaŋ ahäk täkaŋ uwä äma kubä-tägän yabänpäŋ-nadäk täyak. Uwä Äma Bureni-inik, kunum gänaŋ nanik äpuko u kubä unitägän kunum täŋo mebäri nadatak.

14 ✧ Mosestä bian-inik kome jopi-ken gämok jikontä yokut iwat yäpmäŋ äronpäŋ ämawebe inamiken kwawak peŋkuko udegän Äma Bureni-inik uwä yäpmäŋ äro punin kwawak pekta yäwani.

15 ✧ Ude täŋirä äma kubätä Äma Bureni-inik unitä täga täŋkentäŋ namek yäŋ nadäkinik ude täŋpayäŋ täko uwä irit kehäromi api kaŋ-ahäwek.

16 ✧ Anututä komen ämawebeta nadäŋ yämik-inikinik täŋkuko unita nanaki tepi kubägän u tewän äpuk. Ude täŋkuko unita ämatä u nadäŋ imiŋpäŋ kuŋatnayäŋ täkaŋ uwä paot-inik nämo api täneŋ. Nämo, u irit kehäromi api kaŋ-ahäneŋ.

17 ✧ Anutu uwä Nanakna komen ämawebe manken kaŋ yepmaŋpän yänpäŋ nämo tewän äpuk. Nämo, u komen ämawebe yäpän tägakta yänpäŋ nanaki kubägän-inik uwä iniŋ kireŋkuk.

18 ✧ Unita äma kubätä Anutu täŋo nanaki u nadäŋ imikinik täŋpayäŋ täko uwä manken itta biŋam nämo. Täŋ, äma kubätä nadäŋ imikinik nämo täŋpayäŋ täko uwä manken itta biŋam. Imata, nadäkiniki Anutu täŋo Nanaki kubägän unita nämo täk täyak unita.

19-20 ✧✧ Manken irit täŋo mebäri ŋode pätak;

✧ **3:13:** Snd 30:4; Rom 10:6 ✧ **3:14:** Nam 21:9; Jon 8:28, 12:32

✧ **3:15:** Jon 20:31 ✧ **3:16:** Jon 3:36, 10:28; Rom 5:8, 8:32, 1Jo 4:9-10

✧ **3:17:** Luk 19:10; Jon 5:22, 12:47; Apos 17:31 ✧ **3:18:** Jon 3:36,

5:24 ✧ **3:19-20:** Jon 1:5,9, 8:12 ✧ **3:19-20:** Efe 5:11-13

Penyänjek pähap Anutu-ken naniktä kome terak ɲo äpätak. Upänkaɲ komen äma kuɲat-kuɲari waki unita penyänjekta bitnäɲkaɲ bipmäɲ uranita gäripi nadäk täkaɲ. Kädet wakini täɲo mebäri kwawak pewä ahäкта umuntak täkaɲ unita penyänjek gänaɲ nämo ärok täkaɲ.

21 Täɲ, äma kubätä kädet bureni iwarayäɲ täko uwä penyänjek u gänaɲ itta nämo api bitnäwek. Nämo, äma udewanitä penyänjek gänaɲ irirä ämawebe ätutä ɲode api yabäɲpäɲ-nadäneɲ; Bureni! Äma unitäɲo täktäki uwä Anutu täɲo mangän iwatpäɲ täk täkaɲ yäɲ api nadäneɲ.

Jontä Jesu täɲo mebäri yäɲkwawa täɲkuk

22 ✧ Jesutä man ude yäɲ paotpäɲä iwaräntäkiye yämagut yäpmäɲ Jerusalem yotpärare penpeɲ Judia gägäni käda kuɲkuɲ. Päɲku itkaɲ ämawebe ume ärut yämiɲ itkuk.

23 Ude täɲ irirän kadäni ugän Jon imaka, kome kubäken ämawebe ärut yämiɲ itkuk. Aenon kome, Salim yotpärare dubini-ken uken täɲkuk, ume täɲi kubä u itkuko unita.

24 ✧ (Kadäni uken Jon komi eniken nämo teɲirä epän u täɲkuk).

25 Täɲpäkaɲ Juda äma ekäni kubätä äbäɲpäɲ Jon täɲo iwaräntäkiye-kät Anutu injamiken kuräki itta ume ärutärut täɲo käderita man wärät-wärät täɲkuɲ.

26 ✧ Ude täɲkaɲ Jon täɲo iwaräntäkiyetä kuɲpäɲ Jon ɲode iwetkuɲ; Yäwoɲärewani äma, äma gäkkät

Jodan udude kāda itkaŋ unitaŋo mebarini niwetkuno āma ukeŋo nadātan? Āmawebe māyaptā āma uken kuŋirā ume ārut yāmiŋ itak yāk.

27 ✧ Ude yāwāwā Jontā yāwetkuk; Nadākaŋ? Kunum māhemitā āma kubākubāta epān nimik tāyak. Nimiŋirān epān nininta biŋam nimani ugānpāŋ iwatpāŋ tāk tākamāŋ yāk.

28 ✧ Nāk ŋode tāwetkuro upāŋ imata tāngūŋ tākaŋ? Nāk nākŋata Kristo nāmo yāŋ tāwetkut. Nāk Kristota kādet tāwit imiktagān Anututā naniŋ kireŋkuk yāk.

29 ✧ Jontā ude yāŋpāŋ ŋode yāwetgān tāŋkuk; In ŋode nāmo nadākaŋ? Āma kubāta webe yāŋ imineŋo uwā webe uwā āma ukengān kwek. Tāŋpākaŋ āma unitaŋo noripakitā biŋam nadānpāŋ tāŋkentāŋ imiŋpāŋ bānep tāga pāhap nadāŋ imek. Eruk, nāk āma unitaŋo noripaki ude. Āmawebetā notnapak Jesu ukengān kukaŋ unita bānep tāga nadāŋ imitat.

30 Unita nāk ŋode nadātat; Notnapak tāŋo wāpitā āroŋirān nākŋo wāpnatā kaŋ āpān yāk.

Āma kubā kunum gānaŋ naniktā āpuk

31 ✧ Jontā ude yāŋpāŋ yāwetkuk; Āma kunum gānaŋ naniktā āpuko uwā āma kuduptagān yārepmitpāŋ intājukun-inik itak. Tāŋpākaŋ nāhā komen āma. Nāk imaka imaka kome terak itkaŋ unitaŋo mebarigān nadāwa tārekaŋ. Tāŋ, āma kunum gānaŋ naniktā āpuko unitā uyaku imaka kuduptagān nadāwān tārekaŋ.

✧ **3:27:** Jon 19:11, 1Ko 4:7; Hib 5:4 ✧ **3:28:** Jon 1:20,23; Mat 11:10

✧ **3:29:** Mat 9:15 ✧ **3:31:** Jon 8:23, 1Jo 4:5

32 ✧ Äma unitä imaka kaṅpāṅ nadäk täyak udegän yāṅahäk täyak. Upāṅkaṅ ämatä u nadäkta bitnäk täkaṅ.

33 Tāṅ, äma kubätä man u nadāṅpāṅ buramiwayāṅ täko unitāṅo nadäk-nadäki-ken ṅode pätak; Anutu u imaka bureniḡän täk täyak ba yäk täyak.

34 ✧ Imata, äma Anututä ini tewän äpuko u Anutu tāṅo man yāṅahäk täyak. Anututä ini unita Munapik tāṅo kehāromi tokṅek-inik peṅ imiṅkuk.

35 ✧ Tāṅpākaṅ Nani uwä Nanakita ḡäripi-inik nadāṅpāṅ kome terak ba kunum ḡānaṅ imaka imaka kuduptagän tāṅo māhemi pähap teṅkuk.

36 ✧ Unita äma kubätä Nanaki unita nadāṅ imikinik tāṅpayāṅ täko uwä irit kehāromi niked api irek. Upāṅkaṅ äma kubätä Nanaki tāṅo man nāmo buramiwayāṅ täko uwä irit kehāromi nāmo inik api kaṅ-ahāwek. Nāmo, Anutu tāṅo kokwawaktä äma ude wani terak pen api it yāpmāṅ ärowek yäk.

4

Jesu Samaria webe kubäkät man yāṅkumän

1 ✧ Kadäni uken Parisi ämatä manbiṅam ṅode nadāṅkuṅ; Jesu uwä ämawebe māyap ume ärut yāmik täyak, Jontä täk tāṅkuko u irepmiṅpāṅ täyak.

2 (Tāṅ bureni uwä Jesu ini ämawebe ume nāmo ärut yāmiṅkuk. Iwaräntäkiye yāwerän unitä ärut yāmik tāṅkuṅ.) Tāṅpākaṅ Jesutä Parisi äma Jesu epän ude täyak yāṅ yāṅpāṅ-nadäk tāṅkuṅo manbiṅam u nadāṅkuk.

✧ 3:32: Jon 3:11 ✧ 3:34: Jon 1:32 ✧ 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20, 10:17 ✧ 3:36: Jon 3:16-18, 1Jo 5:12; Luk 3:7 ✧ 4:1: Jon 3:22,26

3 Manbiŋam u nadänpäŋ Judia kome u penpen Galili komeken äneŋi äyänutpen kuŋkuk.

4 Galili kädet u iwat yäpmän kuŋtängän Samaria kome käda ahänkuk.

5 ☆ Kuŋtängän Samaria kome täŋo yotpärare täpuri kubä wäpi Sika uken ahänkuk. (Yotpärare u kome Jekoptä bian-inik nanaki Josepta iniŋ kireŋkuko u dubini-ken itkuk.)

6 Jesutä kädet käroni kuŋtängän kepma bämopi täŋirän gaŋa taŋpäŋ ume awaŋ Jekoptä bian-inik äneŋpani u kaŋ-ahärpäŋ dubini-ken maŋit itkuk.

7-8 Täŋpäŋ Jesu täŋo iwaräntäkiye ketem suwanayän yotpärare bämopi-ken kuŋkuŋopäŋ Jesu inigän uken irirän Samaria nanik webe kubä ume gwerayän äbuk. Äbäŋirän Jesutä kaŋpäŋ iwetkuk; Gäk ume ätu gwet nam yäk.

9 ☆ Ume gwet nam yän iwerirän webe unitä kikŋutpäŋ yänkuk; Gäk Juda ämatä näk Samaria we-beken imata umeta yäyan? (Juda naniktä Samaria nanikkät not nämo täŋpen kuŋat täŋkuŋo unita webe unitä Jesu ude iwetkuk.)

10 ☆ Webe unitä ude iwerirän Jesutä iwetkuk; Gäk Anutu täŋo iron täŋo mebäri nämo nadätan, ba umeta gäweraro näkŋo mebäri u imaka, nämo nadätan. Nadäwi tärewän yäwänaku, irit kehäromi täŋo umeta näwet yabäŋiri gamitet yäk.

11 ☆ Yäwänä webe unitä iwetkuk; Wanotna, irit kehäromi täŋo umeta yäyan u depäŋ yäpen? Ume awaŋ ŋo käroni-inik unita ume gweranika nämo uwä jide täŋpäŋ gweren?

☆ 4:5: Luk 9:52; Stt 33:19; Jos 24:32 ☆ 4:9: Esr 4:1-5; Esr 9:1-10:44; Luk 9:52-53 ☆ 4:10: Jon 4:26 ☆ 4:11: Jon 7:37-38; Rev 21:6

12 ✧ Nadätan? Oranin biani Jekoptä awaŋ kəroni ɲo äneŋkuk. Tänpəkaŋ ini ba äbekiye oraniye, yawakiye ume ɲogənpəŋ naŋ yəpməŋ əbuŋ yək. Gəkä Jekop irepmitpəŋ ume kodaki kubä kaŋ-ahəwayəŋ yəyan?

13 Yəwänä Jesutä iwetkuk; Äma ume ɲo nak təkaŋ uwä naŋirä umeta pen yek təkaŋ.

14 ✧ Upəŋkaŋ äma ätu ume näkä yəyat u yäma nənayəŋ təŋo uwä umeta wari nämo api yeneŋ. Ume uwä naŋirä bənepi-ken ume dapuri ude ahəŋirän äma uwä irit kehəromi nitek api itnen yək.

15 Jesutä ude yəwänä webe unitä iwetkuk; Wəra! Notnapak, ume yəyan u nami naŋpəŋ umeta wari neneŋtawä! Ba umeta ɲo äbək təyat uwä kaŋ pewa! yək.

16 Ude yəwänä Jesutä iwetkuk; Eruk, gək pəŋku əpka yəwi əbuŋ yək.

17 Yəwänä iwetkuk; Näk əpna nämo yək. Yəwänä Jesutä iwetkuk; Näk əpna nämo yəŋ bureni nəwetan.

18 Upəŋkaŋ gək əpkaye 5 ude yəpməŋkaŋ yep- maŋpi kuk təŋkuŋo u. Təŋkaŋ apiŋo äma bok it təkamän uwä əpka bureni nämo. Uita bureni nəwetan yək.

19 ✧ Jesutä ude yəwänä webe unitä yəŋkuk; Bureni! Gək profet kubätä yəyan yək.

20 ✧ E, pom itkamək-ken ɲo oranijetä Anutu iniŋoret yəpməŋ əbuŋ yək. Təŋ, Juda äma inä

✧ 4:12: Jon 8:53 ✧ 4:14: Jon 6:35 ✧ 4:19: Jon 7:40, 9:17, 1Ko 14:24-25 ✧ 4:20: Lo 12:5-14; Sam 122:1-5

node niwet täkaŋ; Jerusalem komeken Ekäni wäpi iniŋoret tänaŋi yäk.

21 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wanotna, gäwera nadä. Kadäni keräp taŋirän in pom ŋoken ba Jerusalem yotpärare-ken Anutu Nan wari nämo api iniŋ oretneŋ.

22 ✧ Nämo, Samaria ämawebe intä Anutu täŋo mebäri ket nämo nadänkaŋ iniŋoret täkaŋ. Täŋ, Juda ämawebe ninä mebäri nadäna täreŋirä iniŋoret täkamäŋ. Nadätan? Anututa biŋam täktäk kädet u Juda äbot bämopi-ken ahänkuk.

23 Kadäni keräp taŋirän Anutu iniŋoret-oret kädet kodaki api ahäwek. Kadäni ugän kome uken ba uken täne yäŋ nadäwätäk nämo api täneŋ. Nämoinik! Kadäni uken ämawebe Anutu bureni iniŋ oretnayäŋ täŋo unitä node api täneŋ; Nan täŋo man bureni iwatpäŋ Kudupi Munapik täŋo kehäromi terak api iniŋ oretneŋ. Kädet u iwatta kadäni ahätak uba. Anutu Nantä ämawebetä kädet ude iwatpäŋ kaŋ nanin orerut yäŋ gäripi nadäk täyak.

24 ✧ Nadätan? Anutu uwä äma ude nämo. Anutu ini munapik unita äma kubätä iniŋ orerayäŋ täko uwä iniken nadäk terak täga nämo iniŋ orerek. Nämoinik, man bureni-inik bänepi-ken parirän Kudupi Munapik täŋo kehäromi terak Anutu iniŋ orerek yäk.

25 ✧ Ude yäwänä webe unitä Jesu node iwetkuk; Ude käwep. Upänkaŋ näk node nadätat; Mesaia, Kristo yäŋ yäwani unitä ahänpäŋ imaka kudup niwetpäŋ niwonärek api täŋpek yäk.

✧ 4:22: 2Kn 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5 ✧ 4:24: 2Ko 3:17; Rom 12:1; Plp 3:3 ✧ 4:25: Jon 1:41

26 ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Etāḡ, uwāku nāk ḡobayāḡ yāk.

27 Ude iwerān tāreḡirān iwarāntākiye ābuḡ. Äbāḡpāḡ Jesu webe ukāt man yāḡpāḡ-nadāk tāḡirān yabāḡpāḡ-nadāwātāk tāḡkuḡ. Nadāwātāk tāḡkuḡopāḡ imatākenta iwetan, ba jideta iwetan yāḡ nāmo iwet yabāḡkuḡ.

28 Tāḡpākaḡ webe u ume kābot kāmān parāpeḡ yotpārare-ken bārāḡeḡ pāḡku āmawebe ḡode yāwetkuk;

29 In äbāḡkaḡ āma kubāta kawut! yāk. Unitā kādet bian tāḡ yāpmāḡ āburo u yāḡahāḡ moretak. U Kristo kāwep!

30 Yāwerānkaḡ āmawebe yotpārare uken nanik Jesutā itkuk-ken ugān ābuḡ.

31 Webe uwā kuḡkuko yotpārare-ken irirān iwarāntākiyetā äbāḡpāḡ Jesu peḡ iwetkuḡ; Yāwoḡārewani āma, ketem ātu nāḡā! yāk.

32 Ude yāwāwā Jesutā yāḡkuk; Ude nāmo! Nākḡo ketem mebāri kubā intā nāmoinik nadākaḡ u it namitak.

33 Ude yāwān nadāḡpāḡ ini-tāḡān nāwetḡāwet ḡode tāḡkuḡ; Ima ketemta yāyak? Äma kubātā ketem ātu kāwep imān nakta yāyak yāk.

34 ✧ Ude yāḡirā Jesutā yāwetkuk; Nākḡo ketem bureni uwā ḡode; Äma nepmaḡpān āpuro unitāḡo nadāk iwatta, ba epān man nāwetkuko u tāḡpa tārekta ḡāripi nadātāt yāk.

35 ✧ Tāḡpākaḡ intā ḡode nadākaḡ; Ketem puḡet-puḡet kādāni nāmo ahātāk. Komepak 4 ude

✧ 4:26: Mak 14:61-62; Jon 9:37 ✧ 4:34: Jon 6:38, 17:4 ✧ 4:35: Luk 10:2

tärenjirän uyaku ketem bureni täga api yäpne yän nadäkan, ei yän? Upänkan epän pähap ño dapun ijinpäñ ket yabawut! Ketem bureni pugetta biñam täkan.

³⁶ Äma ketem täñ-tägañirä pugerani u epän täño gwäki yäpmänpän ketem puget itak. Ketem uwä irit kehäromita biñam puget peyak. Ude täñjirän äma ketem piwani ukät ketem bureni pugerani yarä u bok oretoret täga tädeñ.

³⁷ Unita man kubä ñode yäk täkan u bureni yäk täkan; Äma kubätä ketem yeri piwekopän kubätä pugerek.

³⁸ Nadäkan? In näkä ketem äma kubätä piwani u pugetta tepmanpa kuñkuñ. Ketem u intä nämo piñkuñ. Äma ätutä piñkuñopän intä pugetpäñ gwäki yäpmäk täkan yäk.

Samaria ämawebe mäyaptä nadäkinik täñkuñ

³⁹ Täñpäkan Samaria ämawebe yotpärare uken nanik mäyaptä Jesuta nadäñ imikinik täñkuñ. Imata, webe ukenonitä biñami ñode yäweränpän; Jesutä imaka bian täñ yäpmäñ äburo u kumän yänahän moreñkuk.

⁴⁰ Biñam u nadänkan Jesuken kuñpäñ man kehäromi ñode iwetkuñ; Gäk kwentawä yäk. Ninkät ño kan it täna. Iweräwä Jesutä mani buramiñpäñ kome uken kepma yarä itkuk.

⁴¹ U itkan manbiñam ätu yäwerirän nadänpäñ äma mäyaptä nadäkinik täñ imiñkuñ.

⁴² ✧ Ude täñpäñ webe ukeno iwetkuñ; Pengän mani biñam niwetkuno u nadänpäñ nadäkinik jop täñkumän yäk. Upänkan apiñowä ini-tägän

✧ 4:42: 1Jo 4:14

dubinin-ken äbä yänhäñirän kañpäñ nadäkinik täkamäj. Apiño bureni kañpäñ nadäkamäj; Äma ñowä ämawebe komeni komeni waki keri-ken nanikpäñ yäpmäkta biñam iwoyäwani bureni yäk.

Jesutä äma ekäni kubä täño nanaki yäpän tägañkuk

43 ✧ Eruk kepma yarä irän täreñirän Jesu Samaria kome u penpeñ Galili komeken kuñkuk.

44 ✧ (Bian Jesutä ini kome unita yäñpäñ ñode yäñkuk; Profet uwä ini kome kujat-ken wäpi biñam nämo itak).

45 ✧ Eruk, kumañ päñku Galili komeken ähäñirän ämawebe uken naniktä not täñ imiñpäñ iniñ oretkuñ. Jerusalem yotpärare, Pasova kadäni-ken Jesutä imaka imaka bureniñän täñirän kañkuño unita Jesuta nadäñirä ärowani täñkuk.

46 ✧ Täñpäkañ Galili kome yotpärare kubä wäpi Kana, bian Jesutä ume jopi täñpewän wain ume äworeñkuko uken kuñkuk. Kome ukenä äma ekäni kubätä itkuk. Unitäño nanaki Kapeneam yotpärare-ken käyäm tañi täñ itkukonik.

47 ✧ Eruk, äma u Jesu Judia kome penpeñ Galili komeken äbäñirän biñam nadäñpäñ Jesutä itkuk-ken kuñkuk. Kuñpäñ butewaki man ñode iwetkuk; Jesu, gäk äbä nanakna kumbayäj täñ itak u täga yäpi täganayäj?

48 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wa! In imata kudän kudupi täñirän kañpäñ nadäñpäñ uyaku nadäkinik täne yäj nadäk täkañ?

✧ 4:43: Jon 4:40 ✧ 4:44: Mat 13:57 ✧ 4:45: Jon 2:23 ✧ 4:46: Jon 2:1-11 ✧ 4:47: Mat 8:5-6 ✧ 4:48: Jon 2:18, 1Ko 1:22

49 Jesutä ude yäwänä äma ekäni unitä iwetkuk; Ekäni, nanakna kumbayäŋ. Bäräŋeŋ äbi! yäk.

50 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Eŋiken kuyi. Nanakka nämo kumbayäŋ yäk. Yäwänä nadäwän bureni täŋpöpäŋ eŋini-ken kuŋkuk.

51 Kuŋtängän kädet miŋin epän watä ämaniye ätukät äbä peronpäŋ iwetkuŋ; Nanakka nämo kumak. Tägaŋpäŋ itak yäk.

52 Ude yäwäwä yäwet yabäŋkuk; Kadäni jideken tägak? Yäwänä iwetkuŋ; Kwep, 1'kirok bipäda gupi bamtaŋ yäpmäŋ kuŋirä tägaŋkuk yäŋ iwetkuŋ.

53 ✧ Yäŋirä nanitä ŋode nadäŋkuk; Bureni! Kwep bipäda 1'kirokken ugän Jesutä Nanakka nämo kumbayäŋ yäŋ näwetkuk. Ude nadäŋkuko unita nädamiŋi-nani kumän-tagän Jesuta nadäkinik täŋ imiŋkuŋ.

54 ✧ Täŋpäkaŋ Jesu Judia komeken penpen Galili kome äbuko u punin terak kudän kudupi mäyap täŋkuk. Upäŋkaŋ äm ekäni unitäŋo nanaki yäpän tägaŋkuŋo unitäwä kadäni yarä ude täŋkuk.

5

Jesutä Betsaida gwägu-ken äma kubä yäpän tägaŋkuk

1 Eruk Juda nanik täŋo orekirit kadäni keräp taŋirän Jesu Jerusalem yotpärare-ken äronkuk.

2 Täŋpäkaŋ Jerusalem yewa pähap gänaŋ gwägu kubä wäpi Betsaida, yäma kubä wäpi Yawak täŋo Yäma u dubini-ken itkuk. Gwägu u gägäni-ken äyuntä täŋpani eŋi 5 udetä it äyänutkuŋ.

✧ 4:50: Mat 8:13; Mak 7:29 ✧ 4:53: Apos 16:14-15,31 ✧ 4:54: Jon 2:11,23

³ Gwägu u dubini-ken äma käyäm ikek ba dapuri tumbani, kwäyähäneŋ ba nägäri kawuk täwani mäyap it täŋkuŋonik. [U imata, gwägutä wareŋ täŋpän käna yänkaŋ itsämäk täŋkuŋonik.

⁴ Kadäni ätu Ekäni täŋo aŋero kubätä äbä täŋpewän gwägu wareŋ täŋirän äma kubätä jukun tärop taŋpeŋ äpmok täŋkukonik. Ude täŋpän äma intäjukun tärop taŋpeŋ äpmok täŋkuko uwä käyäm tägaŋpeŋ kuk täŋkukonik.]

⁵ Ude täŋ yäpmän kuŋirä äma kubäwä pen pat it täŋkukonik. Äma u käyäm täŋ yäpmän äronirän obaŋ 38 ude täreŋkuk.

⁶ Eruk, Jesutä äma u kaŋpän kadäni käroni pat yäpmän äbatak yän nadänkuk. Ude nadänpän iwet yabänkuk; Gäk tägawayän nadätan?

⁷ Yäwänä äma kwäyähäneŋ täŋpani unitä iwetkuk; Ekäni, äma netä it nameko unitä gwägu wareŋ täŋirän bäräneŋ nepmaŋpän äpmonpam? Näkŋa äpmonpayän täŋira ämatä bäräneŋ närepmiteŋ äpmok täkaŋ yäk.

⁸ ✧ Yäwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Eruk, gäk aku! Iriŋ patka ba ämet patka yäpmänkaŋ ku! yäk.

⁹ Yäwänä uterakgän gupi tägawäpän akuŋpän teki peŋ bäyaŋ yäpmän kuŋkuk. Täŋpäkaŋ kepma uwä Sabat kadäni.

¹⁰ ✧ Unita Juda äma ekäni ätutä äma yäpän tägaŋkuŋo u ŋode iwetkuŋ; Wa! Apiŋo Sabat kadäni-ken tekka peŋ bäyaŋ yäpmän kuŋatan udeta yäjiwārani! yäk.

¹¹ Ude iweräwä äma unitä yäwetkuk; Äma nepmaŋpän tägatat unitä iriŋ patka ba ämet patka

yäpmänkaŋ ku yäŋ näwet-pewän täyat.

¹² Yäwänä iwetkuŋ; Äma gäwerän äbätan u wäpi netä?

¹³ Ude iwet yabäwäwä guŋ taŋkuk, Jesu uwä äma päke itkuŋo u bämopi-ken paotpen kuŋkuko unita.

¹⁴ ✧ Eruk kämi, Jesutä äma u kudupi eŋi gänaŋ kaŋ-ahänpäŋ jukuman ŋode iwetkuk; Gäk gupka tägaŋkuŋo u käyan? Eruk, imaka bäräpi udewani äneŋi nämo ahäŋ gamekta momi wari nämo täŋpen yäk.

¹⁵ Ude iweränkaŋ äma u Jesu kawän tärewäpäŋ päŋku Juda äma ekäni ekäni u ŋode yäwetkuk; Äma nepmaŋpän tägaŋkuro uwä wäpi Jesu yäŋ yäwetkuk.

¹⁶ ✧ Täŋpäkaŋ Jesu uwä Sabat kadäni-ken epän udewani täk täŋkuko unita Juda äma ekäni ekänitä iwan täŋ imiŋkuŋ.

¹⁷ ✧ Täŋirä Jesutä ŋode yäwetkuk; Nanatä epän täk täyak uwä itpäŋ-nadäki nämo. Näk imaka, udegän täk täyat.

¹⁸ ✧ Ude yäŋirän Juda ämatä nadäwä wawäpäŋ Jesu utta kädetta wäyäkŋeŋkuŋ. Imata, Jesu u Sabat täŋo бага man irepmit täŋkukonik. Ba ugän nämo, u Anututa Nana yäŋ yäŋkuko unita ini Anutu ude äworek täŋkukonik.

Jesutä irit bureni pewän ahäk täkaŋ

¹⁹ ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä ŋode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Nanaki uwä iniken gäripi terak imaka kubä täga nämo täk täyak. Nanitä

✧ **5:14:** Jon 8:11 ✧ **5:16:** Mat 12:14 ✧ **5:17:** Jon 9:4 ✧ **5:18:** Mat 26:4; Jon 7:1,30; Jon 10:30,33 ✧ **5:19:** Jon 5:30, 8:28

tänpän kaŋkaŋ uterakgän täk täyak yäk. Ba Nanitä täk täyak udegän Nanaki täk täyak.

20 ✧ Tänpän Nani uwä Nanakita gäripi pähap nadäŋ imik täyak. Gäripi pähap nadäŋ imiŋirän epän täk täyak udegän iwönjerek täyak. Upänkaŋ epän ŋo tänjira kak täkaŋ ugän nämo. In nadäwätäk pähap täŋput yänpän Nanatä imaka ärowani pähap näwönjärewän tänjira api kaŋ-däkŋenenj.

21 ✧ Nanatä äma kumbani-ken nanik yäpmäŋ aku kuŋat-kuŋat kodaki kuŋarekta yepmak täyak. Udegän Nanakitä äma u ba u irit bureni yäma yänpänä api yämek.

22 ✧ Tänpäkaŋ Nani uwä äma kowata manken nämo yepmak täyak. Nämoinik, epän uwä Nanaki kerit terak peŋkuk.

23 ✧ Epän ude täkta wäpi biŋam imiŋkuko unita ämawebetä Nani oraŋ imik täkaŋ udegän Nanaki api oraŋ iminenj. Tänpäkaŋ äma kubätä Nanaki nämo oraŋ imayäŋ täyak uwä Nani, Nanaki iniŋ kireŋkuko u nämo oraŋ imik täyak ubayä.

24 ✧ Unita näk bureni-inik täwera nadäwut; Äma näkŋo man nadänpän iyap taŋpän, äma naniŋ kireŋkuko unita nadäŋ imikinik täk täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam täkaŋ. Äma udewani uwä kowata mankenta biŋam nämo. Nämo, uwä kumäŋ-kumäŋ täŋo kädät mäde ut imiŋpän irit kehäromita biŋam täkaŋ.

25 ✧ Näk bureni-inik täwera nadäwut; Kadäni kubä keräp täyak! Kadäni uken äma kumäŋ-kumäŋ

✧ 5:20: Jon 3:35 ✧ 5:21: Rom 4:17; Efe 2:5; Jon 11:25 ✧ 5:22: Jon 3:17, 5:27; Jon 9:39; Apos 10:42 ✧ 5:23: Plp 2:10-11, 1Jo 2:23 ✧ 5:24: Jon 3:15-18; Jon 8:51, 1Jo 3:14 ✧ 5:25: Mat 8:22; Efe 2:5-6

täño kädet-ken kuņarani kubätä Anutu Nanaki täño man nadäñ imayäñ täko uwä kodak taņpäñ kuņat-kuņat kodaki nitek api kuņarek. Täñpäkañ kadäni uwä ahätak ŋobayäñ!

26 Nan uwä kuņat-kuņat kodaki täño mäheми. Täñkañ Nanaki udegän kuņat-kuņat kodaki täño mäheми täñpekta iniñ kireñkuk.

27 ✧ Täñpäkañ nanaki uwä Äma Bureni-inik itak unita Nanitä äma kowata manken yepmakta yäñ imani.

28 Täñkañ man yäyat ŋo nadäñpäñ-nadäwätäk nämo täneñ. Kadäni kubä pewani itak. Kadäni uken äma kumañirä awañ äneñpanitä Nanaki täño man kotäk api nadäneñ.

29 ✧ Unitäño man kotäk nadäñpäñ awañ gänañ nanik api ämneñ. Täñpäñ irit kuņat-kuņat säkgämän kuņaranitä irit kehäromita biñam api akuneñ. Täñ, irit kuņat-kuņari wakitä kowata manken itta api akuneñ.

30 ✧ Näk näkñaken nadäk-nadäk terak epän täktäk täño kädet nämo pätak. Nan täño meni jinom ugänpäñ iwatpäñ äma kowata biñam yäñtäreñ yämik täyat. Unita man epän täk täyat u siwoñigän täk täyat yäk.

Anututä Nanaki täño mebäri kwawak pek täyak

31 ✧ Täñpäkañ näkña mebärina yäñahäwero uwä ämatä nadäwä bureni nämo täneñ.

✧ 5:27: Jon 1:4, 5:22 ✧ 5:29: Dan 12:2; Mat 16:27; Jon 6:40; Apos 24:15 ✧ 5:30: Jon 5:19, 6:38 ✧ 5:31: Jon 8:13-14

32 ✧ Mebärina uwä kubätä yājahäk täyak. Äma unitä mebärina yājahāñirän bureni tāk täyak yāñ nadätat.

33 In Jon iwet yabäk täñirä näkño mebärina bureni yājahāñkuk.

34 ✧ Upāñkañ komen ämatä mebärina yājahäkta nadäwa ärowani nämo tāk täkañ. Nämo, in mebärina nadāñpāñ kuñat-kuñat kodaki täño kädet kañ iwarut yāñpāñ Jontä näka yājahāñkuko udegän täwetat.

35 Jon uwä bämopjin-ken topän ude penyāñeñ tamiñkuk. Täñirän in kadäni keräpi-tagän kañpāñ gäripi nadāñkuñ.

36 ✧ Täñpäkañ Jon uwä näkño mebärina täga yājahāñkuko upāñkañ imaka kubätä mebärina kwawakinik pewän ahäk täyak. Nadäkañ? Nantä epän man näwetkuk. Epän tāk täyat unitä mebärina kwawak ñode pewän ahäk täkañ; Nanatä näwerän äput.

37 ✧ Ba Nan naniñ kireñkuko u imaka, mebärina yājahāñkuk. Inä unitäño meni-ken man nämo nadäk täkañ ba mäjoni udegän nämo kak täkañ.

38 ✧ Inä äma Nantä iniñ kireñkuko unitäño man mäde ut imik täkañ unita mani biñam bänepjin-ken täga nämo irek.

39 ✧ In irit kehäromi kañ-ahäna yāñpāñ Anutu täño man kudän täwani daniñpāñ nadäk bumta tāk täkañ. Eruk, man kudän täwani unitä näkño mebärina yājahäk täyak!

✧ 5:32: Jon 5:36-37, 1Jo 5:9 ✧ 5:34: Jon 1:19-34; Jon 3:27-30
 ✧ 5:36: Jon 3:2; Jon 10:25,38; Jon 14:11 ✧ 5:37: Mat 3:17; Jon 5:32, 8:18 ✧ 5:38: Jon 6:29 ✧ 5:39: Luk 24:27,44; Apos 13:27, 2Ti 3:15-17, 1Pi 1:10-11

40 Upäñkañ in irit mähemi näkken irit kehäromi yäpmäkta bitnäk täkañ.

41 Näk komen äma in udewanitä wäpna yäpmäñ akukta nämo nadätat.

42 Nämo, intäño mebäri nadäkinik täyat. Bänepjin Anutu-ken nämo pek täkañ.

43 ✧ Näk Nan täño wäpi terak äburo upäñkañ in näka not nämo täñ namik täkañ. Täñ, äma kubätä iniken gäripi terak äbäñirän u not täñ imiñpäñ mani nadäñ imik täkañ. U inide kubä!

44 ✧ Injin-tägän kowat yäniñ oretta gäripi nadäñkañ Anututä nintäño irit kuñat-kuñatta jide nadäk täyak yäñ nadäwätäk kubä nämo täk täkañ. Unita jide täñpäñ näka not täñpäñ nadäkinik api täñ namineñ? Täga nämo!

45 ✧ Upäñkañ in näka ñode nämo nadäneñ; Unitä Nanken täktäknin täño mebäri käwep api yäñahäñ nimek yäñ nämo nadäneñ. Ude nämo! Mosestä ini Anutu-ken täktäkjin täño mebäri api yäñahäwek. In Moses wäpi terak kunum gänañ api ärone yäñ nadäk täkañ upäñkañ nämo!

46 ✧ Nadäkañ? Mosestä man kudän täñkuko u näka kudän täñkuk. Unita inä unitäño man nadäwä bureni täñpäñ yäwänäku näka udegän nadäwä bureni täkäneñ.

47 ✧ Täñpäkañ Moses täño man kudänta bitnäk täkañ unita näkño man jide täñpäñ nadäkinik api täneñ?

6

✧ 5:43: Mat 24:5 ✧ 5:44: Jon 12:43 ✧ 5:45: Lo 31:26-27

✧ 5:46: Lo 18:15; Apos 3:22 ✧ 5:47: Luk 16:31

*Jesutä ämawebe 5,000 ketem yepmänj towinjkuk
Mat 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17*

¹ Jesutä man ude yäj paotpäñä Galili gwägu (wäpi kubä Taibirias), u udude käda kuñkuk.

² Kuñirän ämawebe mäyaptä Jesu iwarän täñkuñ, Jesutä käyäm ikek yäpän tägañirä yabänkuño unita.

³ Eruk, kadäni uken Jesutä iwaräntäkiye yäj-yäkñat yäpmäj pom kubä terak äro itkuj.

⁴ ✧ Kadäni uwä Juda täño orekirit kadäni wäpi Pasova keräp tañirän.

⁵ Täñpäkañ pom uterak äro ittängän yabänjkuk; Ämawebe äbot päke u äbänjirä yabänpäñ Jesutä Filip ñode iwet yabänjkuk; Filip, ämawebe päke ño yepmänj towikta ketem imapäj yepmänj towinayäj?

⁶ Ini ude api täñpet yäj nadänkañ Filip nadäkiniki kehäromi jide patkuko u yäwän kañpäñ nadäкта iwet yabänjkuk.

⁷ Ude iweränä Filiptä ñode iwetkuk; Äma ño yepmänj towikta monen tañipäj ketem suwanpäñ yäminero upänkañ nämo nañpä tägawek yäk.

⁸ Ude yäwänä iwaräntäki kubä wäpi Andru, Saimon täño monäni unitä yänjkuk;

⁹ Ironji kubä gwägu tom täpuri yarä, käräga 5 ude yäpmäj kuñarirän käyat yäk. Udewanipäj ämawebe päke u jide täñpäñ yepmänj towine?

¹⁰ Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; In ämawebe yäwerä mañirän täwut yäk. Ude yäweränä ämawebe yäwerä wädan terak mañirän täñkuñ. Äma ekänigän 5,000 ude bumik unitä mañirän täñkuñ, webe ironji penta itkujno ukät nämo daniwani.

✧ 6:4: Jon 2:13

11 Eruk, Jesutä käräga u yäpmänpän Nani bänep täga man iwetpän ämawebe manjirän täņkuņo unita yäpmän daninpän iniken gärip terak yäwäpän yämiņtän kuņkuk. Ude tänpän gwägu tom yäpmänpän udegän yämiņtän kuņkuk.

12 Yämiņirän nabä tägawäpän Jesutä iwaräntäkiye ṅode yäwetkuk; Nänpani moräki moräki patpän wanenjo unita butuwut yäk.

13 Ude yäweränä käräga 5 naņkuņo unitäno moräk-moräk butuņpän yäk 12 daiwä tokņeņkuņ.

14 ✧ Tänpäkaņ Jesutä kudän kudupi ude tänpän kaņpän ämawebetä yänkuņ; Wära! No profet pähap kome terak ahäkta yäwani ukeņowä ṅobayän! yäk.

15 ✧ Ude yänpän itgwäjinpän Jesu injipän intäjukun äma it yämekta injitnayän täņirä yabän umuntaņ inigän pom terak äronkuk.

Jesu gwägu terak yentän kuņkuk

Mat 14:22-27; Mak 6:45-52

16 Eruk, bipäda ugän Jesu iniken iwaräntäkiyetä Jesu tenpeņ Galili gwägu pomi-ken äpmonkuņ.

17 Äpmo Jesuta irä wawäpän Kapeneam yotpärare-ken äyänjutpeņ kuna yänkaņ gäpe terak äronpeņ kuņkuņ. U bipani kuņkuņ.

18 Kuņirä mänit kehäromi piänjirän gwägu taņi tokätkuk.

19 Ude täņirän ehutpän gwägu bämopi-ken kuņirä Jesu gwägu terak yentän äbuk. Yentän äbamaņ iwaräntäkiyetä itkuņ-ken äbänjirän kaņpän umun pähap täņkuņ.

20 Ude täņirä gera tänpän yäwetkuk; No näkņa äretat. Umuntäneņo!

21 Ude yäwän nadänpänä bänep pidäm terak Jesu täj kentänpän gäpe terak tenjirä kome kukta nadänkuṅ-ken uken pengän ahänkuṅ.

Ämatä Jesu yänärok man iwetkuṅ

22 Tänpäkaṅ ämawebe päke u gwägu udude parä yänenṅkuk. Parä yänewänä ṅode yänkuṅ; Gäpe kubätägän irirän kaṅkumäṅopän Jesu u iwaräntäkiye-kät nämo kuṅirän kaṅkumäṅ yäk. Iwaräntäkiye inigän kuṅkuṅ yän nadänkuṅ. Ude nadänpän Taibirias komeken nanik täṅo gäpe ätu Ekänitä yepmäng towiṅkuk-ken irirä yabänkuṅ.

23-24 ✧ Tänpäkaṅ kome uken Jesu inita ba iwaräntäkiyeta wäyäkṅewä wawäpän gäpe uterak äronpän Kapeneam komeken wäyäkṅentän kuṅkuṅ.

Jesu ini uwä ketem bureni

25 Wäyäkṅentän kuṅtängän kaṅ-ahänpänä iwet yabänkuṅ; Yäwoṅärewani äma, gäk jidegän äbän?

26 ✧ Yäwäwä ṅode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Näk kudän kudupi tänpewa ahänjirän kak täkaṅ unita nämo! Ketem tepmäng towiṅira naṅ tokṅek täṅkuṅo unita näka wäyäkṅekaṅ.

27 ✧ Inä epän bureni täk täkot. Kome täṅo ketem, paot-paori nikek unita nämo yäyat. Nämo, irit kehäromi täṅo ketem paot-paori nikek nämo, unita piäni täk täkot. Ketem uwä Äma Bureni-iniktä täga tamek, Anutu Nantä wäpi biṅam imiṅkuko unita yäk.

✧ 6:23-24: Jon 6:11 ✧ 6:26: Jon 6:11-12 ✧ 6:27: Jon 4:14; Jon 6:48-58

28 Ude yäweränä kowata ɲode iwetkuɲ; Nin jide täɲpəɲ imaka Anututä gäripi nadäk täyak u täne?

29 ✧ Ude iweräwä Jesutä ɲode yäwetkuk; Anututä epän intä täkta nadäk täyak u ɲode; Iwerän äpuko unita nadäkinik täɲ imineɲ. Anutu täɲo gärip ude yäk.

30 ✧ Ude yäwänä kowata ɲode iwetkuɲ; Kudän kudupi jidewani kubä täɲiri gabəɲpəɲ nadäkinik täɲ gamine? Imatäken kubä täɲiri gabəɲpəɲ-nadänayəɲ?

31 ✧ Nadätan? Äbekniye oraniyetä kome jopiken kuɲarirä Anututä ini ketem kubä wäpi mana yepmäɲ towiɲkuk yäk. Unita Anutu täɲo man ɲode kudän täwani; Anututä ketem kunum gänaɲ nanik yepmäɲ towiɲkuk. Eruk, kudän kudupi kubä ude-wani täɲiri kaɲpəɲ nadänayəɲ?

32 Ude yäwäwä Jesutä kowata ɲode yäwetkuk; Näk man bureni täwera nadäwut; Kunum gänaɲ nanik ketem uwä Mosestä nämo pewän ahäɲ tamɲkuɲ. Nämoinik, Nantä kunum gänaɲ nanik ketem bureni tamik täyak.

33 Ketem bureni uwä äma kubä yäk. Kunum gänaɲ naniktä äpəɲpəɲ komen ämawebeta irit kodaki pewän ahäɲ yämik täyak unitä Anutu-ken nanik ketem bureni täyak yäk.

34 ✧ Yäwänä iwetkuɲ; Ekäni, gäk ketem yäyan u kadäni kadäni nimik täyi! yəɲ iwetkuɲ.

35 ✧ Ude yäwäwä yäwetkuk; Irit kehäromi täɲo ketem näkɲa ɲo. Äma näkken äbäk täkaɲ uwä nakta

✧ **6:29:** 1Jo 3:23 ✧ **6:30:** Mat 16:1; Jon 2:18 ✧ **6:31:** Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 ✧ **6:34:** Jon 4:15 ✧ **6:35:** Jon 4:14; Jon 6:48-58

wari nämo api yeneŋ. Ba äma nadäŋ namikinik täk täkaŋ uwä umeta äneŋi nämo api yeneŋ.

36 ✧ Näk man täweraro ukeŋo; Nähä nabäk täkaŋ upäŋkaŋ nadäŋ namikinik nämo täk täkaŋ.

37 ✧ Täŋ, Nantä ämawebe näka biŋam yäpmäŋ danipäŋ namik täyak u kuduptagän näkken api ämneŋ. Äbäŋirä nämoinik api yäwat kirewet.

38 ✧ Kunum gänaŋ naniktä äpuro u näkŋaken gärip iwatta nämo äput. Nämoinik, Nan täŋo gäripgän iwatta äput.

39 ✧ Täŋkaŋ unitäŋo gärip uwä ŋode; Ämawebe Nantä namik täyak u kubätä paorek yäŋpäŋ-yabäŋ yäwat epän täŋtängän kadäni pähapken kumbaniken nanikpäŋ yäpmäŋ päŋaku api yepmaŋpet.

40 ✧ Unita äma Anutu täŋo Nanaki u tumben kuŋkaŋ nadäŋ imikinik täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam api täneŋ. Äma udewani uwä kadäni pähapken täŋpewa api kodak täneŋ. Nana täŋo nadäk u ude yäŋ yäwetkuk.

Jesu u irit kehäromi täŋo ketem

41 Yäŋirän nadäŋpäŋ Jesu u kunum gänaŋ nanik ketem u näk yäŋ yäŋkuko unita Juda äma ekäni ätutä man yäŋburu-buru yäŋkuŋ.

42 ✧ Man yäŋburu-buru yäŋpäŋ yäŋkuŋ; Jesu u äma jopi kubä yäk. U Maria Josep täŋo nanaki. U ninä yabäŋpäŋ-nadäk takamäŋ. Upäŋ imata näk kunum gänaŋ naniktä äput yäŋ yäk täyak?

43 Ude yäŋirä nadäŋpäŋ Jesutä yäwetkuk; In unita nadäwäwak täneŋo.

✧ **6:36:** Jon 20:29 ✧ **6:37:** Jon 17:6-8; Mat 11:28 ✧ **6:38:** Mat 26:39; Jon 4:34 ✧ **6:39:** Jon 10:28-29; Jon 17:12 ✧ **6:40:** Jon 11:24
 ✧ **6:42:** Mat 13:55

44 ✧ Äma kubä ini-tägän näkken ämnañi nämo. Nan naniñ kireñpewän äpuro unitägän wädäñpewän näkken äbäkäbäk kädet u itak. Äma udewani u kadäni pähapken täñpewa api kodak täneñ.

45 ✧ Täñpäkañ profet bianitä ñode kudän täwani pätak; Anututä ini ämawebe kudup yäwetpäñ yäwoñärek api täñpek. Unita Nantä iwetpäñ iwonjäreñjirän nadäweko unitä näkken äbek.

46 ✧ Täñkañ äma kubätä Nan u nämo kañkuk. Anutu-ken naniktä äpani u kubä-tägän kañkuk.

47 ✧ Unita näk bureni-inik täwera nadäwut; Äma näka nadäkinik täñ namik täkañ unitä irit kehäromita biñam api täneñ.

48 ✧ Täñpäñ irit täño ketem u näkña ño.

49 Bureni, bian äbekjiye orajiye u kome jopi-ken mana nañkuño upañkañ kumäñ täñpä kuñkuñ.

50 Täñ, kunum gänañ ketem äpuko u inamjin-ken itak ño. Äma kubätä ketem u nañpäñä nämo api kumbek.

51 Irit kehäromi täño ketem kunum gänañ naniktä äpani u näkña! Unita äma kubätä ketem ño nañpäñä nämo kumäñkañ pen api it yäpmäñ ärowek. Täñpäkañ ketem uwä tohatna. Komen ämawebetä irit kehäromi yäpneñta u api taniñ kirewet yäk.

52 Ude yäñjirän nadäñpäñ Juda äma ekäni ekäni ini-tägän man wärät-wärät täñpäñ yäñkuñ; U jide täñpäñ tohari nimän näne?

53 Ude yäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Näk bu-

✧ 6:44: Jon 6:65 ✧ 6:45: Ais 54:13 ✧ 6:46: Jon 1:18 ✧ 6:47: Jon 3:15-16 ✧ 6:48: Jon 6:31,58

reni täwera nadäwut; In Äma Bureni-inik täño tohari nägäri nämo nänayäj täño uwä irit kehäromita biñam nämo api täneñ.

⁵⁴ Täñ, äma tohatna nägätna nak täkañ uwä irit kehäromita biñam täñpäñ paot-paori nämo api it yäpmäj äroneñ. Täñpäkañ kadäni pähapken äma udewaniwä näkä täñpewa api kodak täneñ.

⁵⁵ U imata, tohatnatä ketem bureni-inik täyak unita. Ba nägätna udegän ume bureni-inik täyak.

⁵⁶ Äma näkño tohatna nägätna nak täkañ uwä näkkät kowat kwasikorän tak täkamäj.

⁵⁷ ✧ Täñpäkañ Irit täño mähemi Nantä nanin kireñpewän äpuro unita Nanta biñam it täyat yäk. Näk imaka, irit mähemi unita äma näk nak täkañ uwä irit kehäromita biñam api täneñ.

⁵⁸ Ketem bureni kunum gänañ nanik äpuko uwä ubayäj. Ketem wäpi mana äbekniye oraniyetä nañkuño udewani nämo. Äbekniye oraniye uwä ketem u nañkuño upäñkañ kumäj täñpä kuñkuñ. Täñ, äma ketem ño nak täkañ uwä tärek-täreki nämo api it yäpmäj äroneñ.

⁵⁹ Jesutä man ño Kapeneam yotpärare-ken käbeyä eni gänañ yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk.

Äma mäyaptä Jesu kañumuntañ kuñkuñ

⁶⁰ Man ude yäjirän äma Jesu iwaräntäk täñkuño ukät nanik mäyaptä nadäñpäñ yäjkuñ; Wära, man ño nadäna siwoñi nämo täyak. Man udewani netätä nadäwän bureni täñpek?

⁶¹ Yängaña gaña yäjkuño u Jesutä yabäñpäñ-nadäñpäñ ñode yäwetkuk; Man ño nadäjirä waki täyak?

✧ 6:57: Jon 15:4-5, 1Jo 3:24

62 ✧ E täŋ, Äma Bureni-inik u bian irani-ken änenji äronjirän kaŋpäŋä jide api nadänenj?

63 ✧ In ŋode nämo käwep nadäkaŋ; Kome guptä irit kodaki täga pewä ahänaŋi nämo. Nämo, irit kodaki pewä ahäk-ahäk uwä Kudupi Munapik täŋo epän. Näkä man täwetat ŋowä Kudupi Munapik täŋo irit kodaki nitek unita äma kubätä man u nadäkinik täŋpayäŋ täko uwä irit kodaki u nitek api kuŋarek yäk.

64 ✧ Upäŋkaŋ inken nanik ätutäwä man täwetat ŋo nadäŋirä bureni nämo täyak. (Jesu u äma netä unitä näka api bitnänenj yäŋ uku intäjukun yabäŋpäŋ-nadäŋkuk. Udegän, äma netätä iwan keriken api nepmaŋpek yäŋ uku kaŋpäŋ nadäŋkuk.)

65 ✧ Ude yäŋpäŋ yäŋkuk; Mebäri unita yäŋpäŋ ŋode täwetkut; Äma kubä Nantä bänepi nämo täŋpidäm taŋ imiŋjirän äma u näkken täga ämnaŋi nämo.

66 Man yäwa ude tärenjirän kadäni ugän ämawebe iwarän täŋkuŋo u ätutä gaŋa taŋpäŋ teŋpeŋ kuŋkuŋ.

67 Teŋpeŋ kuŋjirä Jesutä iwaräntäkiye 12 u ŋode yäwetkuk; In imaka, nepmaŋpeŋ kunayäŋ käwep nadäkaŋ?

68 Ude yäwänä Saimon-Pita unitä kowata ŋode iwetkuk; Ekäni! Gäk gepmaŋpeŋ netäken kune? Gäk kubä-tägän irit kehäromi täŋo man yäpmäŋ kuŋat täyan yäk.

69 ✧ Täŋjiri nin nadäŋ gamikinik täŋpäŋ ŋode nadäkamäŋ; Anutu täŋo Kudupi Äma uwä gäk ubayäŋ.

✧ 6:62: Jon 3:13; Apos 1:9-11 ✧ 6:63: 2Ko 3:6 ✧ 6:64: Jon 13:11

✧ 6:65: Jon 6:44 ✧ 6:69: Mat 14:33, 16:16; Mak 1:24; Jon 1:49

⁷⁰ Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Näk in 12 näkḡata biḡam yäpmäḡ daniḡkut. Upäḡkaḡ inken nanik kubätä satan äworetak yäk.

⁷¹ Man uwä Saimon Kariot komeken nanik unitaḡo nanaki wäpi Judas unita yäḡpäḡ yäḡkuk. Judas uwä iwaräntäkiye 12 ukät nanik kubä upäḡkaḡ mädenä, Jesuta mäde ut imiḡkuk.

7

Orekirit kadäni kubäken Jesu Jerusalem kuḡkuk

¹ ✧ Ätu itpäḡ Jesu Galili kome käda kuḡatkuko upäḡkaḡ Judia kome käda kuḡatta bitnäḡkuk. U imata, Juda äma ekänitä utpewä kumäkta itsämbuḡ.

² ✧ Täḡpäkaḡ orekirit kubä wäpi Yottaba täḡo Ärawa Täktäk kadäni keräp taḡkuk.

³ Täḡirän noriyetä Jesu man ḡode iwetkuḡ; Gäk kome ḡo peḡpeḡ Judia komeken kuḡkaḡ kudän kudupi täḡiri gäwaräntäkayetä kaḡ gabäḡpäḡ-nadäwut.

⁴ Nadätan, äma kubätä mebarina kwawak ahäwän yäḡpäḡ epän käbop täga nämo täḡpek. Kudän kudupi bureni täk täyan u täḡpäwä ämawebe äbot pähap iḡamiken kwawak täḡiri kaḡ gabäḡpäḡ-nadäwut yäḡ iwetkuḡ.

⁵ ✧ (Butewaki, nägät moräkiyetä Jesuta nadäkinik nämo täḡ imiḡkuḡo unita man ḡo iwetkuḡ.)

⁶ ✧ Noriyetä ude iweräwä Jesutä kowata ḡode yäwetkuk; Ude nämo! In täḡo kudän uwä mebari nitek nämo unita kadäni kadäni tägagän täk täkaḡ. Upäḡkaḡ näkḡo kadäni nämo ahätak.

✧ 7:1: Jon 5:18 ✧ 7:2: Wkp 23:34 ✧ 7:5: Mat 13:55; Apos 1:14

✧ 7:6: Jon 2:4

7 ✧ Komen ämawebetä inta iwan täga nämö täñ tamineñ. Upänkañ nähä komen äma täño irit kuñat-kuñari waki u yäñahänpän kwawak pek täyat unita iwan täñ namik täkañ.

8 Unita in ärawa unita kut. Kadänina nämö keräp täyak unita apiño nämö kwayäh yäk.

9-10 Ude yänpän Galili kome ini ugän irirän noriyetä kuñkuñ. Eruk ätu itpäñ Jesu mäden ämawebe yabañ paotpäñ inigän uruñ kadagän kuñkuk.

11 ✧ Tänpäkañ ärawa bägup-ken Juda äma ekäni ekänitä Jesuta Äma u de yäh yänkañ yäh-wäyäkñentäh kuñatkuñ.

12 Ude täñirä ämawebe jopi päke unitä näwetgäwet täñirä ätutäwä ñode yänkuñ; Äma uwä täga yäk. Yähirä ätutäwä yänkuñ; Nämö, ämawebe jop man-man yäh-yäkñat täyak yäk.

13 ✧ Man ude yänkuño upänkañ Juda äma ekäni ekänita umuntañpäñ kwawak nämö yähahänkuñ.

Jesutä ämawebe yäwetpäñ yäwönärek täñkuk

14 Tänpäkañ orekirit u kadäni bämopi-ken Jesutä kudupi eni gänañ äronpäñ yäwetpäñ yäwönärek täñkuk.

15 ✧ Ude täñirän Juda äma ekäni ekänitä nadähnpän jäkjäk yämähnpän yänkuñ; Äma ñowä nintäño nadäk-nadäk eniken nämö ärowani upänkañ nadäk-nadäk ärowani ño de yäpuk?

✧ 7:7: Jon 15:18 ✧ 7:11: Jon 11:56 ✧ 7:13: Jon 9:22, 12:42; Jon 19:38, 20:19 ✧ 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47

16 ✧ Ude yäjirä Jesutä ñode yäwetkuk; Näk man mebäri täwetpäñ täwoñärek täyat uwä näkñaken nämo. Anutu, naniñ kireñkuko uken nanik.

17 Äma kubätä Anutu täño gärip iwatta bänep peweko uwä man yäk täyat u Anutu ba näkñaken manpäñ yäk täyat yäñ yäpmäñ daniñpäñ nadäwek.

18 ✧ In nadäkañ? Äma kubätä inita nadäñpäñ man yäweko uwä gup yäpmäñ ärokärok kädet iwarek. Täñ, äma kubätä epän mähemi täño wäpi yäpmäñ akukta nadäñpäñ man yäweko uwä man bureni yäwek. U jopman kubä nämo yäwek.

19 ✧ Mosestä бага man bian tamiñkuko upäñkañ inkät nanik kubätä man u nämo buramik täkañ. In imata näk nutta yäk täkañ?

20 ✧ Ude yäjirän ämawebe päke unitä yäjkuñ; Netä gurayäñ yäk täyak? Gäk mäjo wäratä bänepka peñ awähutak yäk.

21 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk kudän kudupi kubägän Sabat kadäni-ken täñkuro unita nadäwätäk pähap täkañ.

22 ✧ Unita ñode täwera nadäwut; Moses ba Moses täño oraniyetä nanakjiye gupi moräk madäneñta yäñtäreñ tamiñkuk. Eruk nanak paki kubä täño gupi moräki madäk-madäk kadäni Sabat ahäñjirän бага irepmitne yäñpäñ nämo madäk täkañ ba?

23 ✧ Nämo! In Sabat kadänita nadäwätäk nämo täñpäñ gupi madäk täk täkañ uwä! Bureni, in Moses täño man buramiñpäñ Sabat kadäni-ken nanak paki täño gupi moräk täga madäñ yämik

✧ **7:16:** Jon 12:49, 14:10 ✧ **7:18:** Jon 5:44, 8:50 ✧ **7:19:** Apos 7:53; Rom 2:21-24 ✧ **7:20:** Jon 8:48,52; Jon 10:20 ✧ **7:21:** Jon 5:16 ✧ **7:22:** Wkp 12:3; Stt 17:9-13 ✧ **7:23:** Jon 5:8-10,16

täkaŋ. Tänpäkaŋ näk äma kubä täŋo gupi kudup-tagän yäpa tägaŋirä imata nebek täkaŋ?

24 ✧ Jop dapun-tägän kak täkaŋ unita jop man-man kubä nämo näwetneŋ. Nadäwä tärewäpäŋ man bureniğän näwetneŋ.

Jesu u Anutu-ken naniktä äpuk

25 ✧ Tänpäkaŋ Jerusalem ämawebe ätutä yänkuŋ; Jide? Äma ekäni ekänitä äma utpewä kumäkta yäk täkaŋ uwä ŋo ba?

26 Ŋo kawut! U man kwawakgän yänahäntän kuŋatak ŋo yäk. Yänahäntän kuŋarirän imata nämo iniŋ bitnäkaŋ? Nintäŋo äma ekäni ekänitä U Kristo yän bureni käwep nadäkaŋ.

27 ✧ Upänkaŋ ninä ŋode nadäkamän, äma ŋo Kristo nämo yäk. Yotpärare u nanik yän nadäkamän. Täŋ, Kristo burenitä äbänirän yotpärare uken naniktä äbätak yän nämo api nadäne yäk.

28-29 ✧ Tänpäkaŋ Jesu kudupi eŋi gänaŋ itkaŋ ämawebe päke u manbiŋam yäwetpäŋ yäwoŋäreŋ tänpäŋ man kubä gera terak ŋode yänkuk; Bureni, in näka nadäkaŋ. Ba uken naniktä äbuk yän nadäkaŋ. Upänkaŋ ŋode täwera nadäwut; Näk näkŋaken gärip terak nämo äbät. Anutu Nan, imaka bureniğän täŋpani, unitä naniŋ kireŋpewän äput. In Nan uwä nämo nadäkaŋ. Täŋ, nähä ukät ittängän naniŋ kireŋpewän äpuro unita näk u nadätat yäk.

30 ✧ Jesutä man ude yänirän ämawebe ätutä inŋitpäŋ manken tenayän täŋkuŋ. Tänpäkaŋ

✧ **7:24:** Wkp 19:15; Ais 11:3-4; Jon 8:15 ✧ **7:25:** Jon 5:18 ✧ **7:27:** Jon 7:41, 9:29 ✧ **7:28-29:** Mat 11:27; Jon 8:55 ✧ **7:30:** Jon 7:44, 8:20; Jon 13:1

kadänini nämo keräp taŋkuko unita tänpä wawäpäŋ peŋkuŋ.

31 ✧ Täŋ, ämawebe jopi mäyaptä Jesuta nadäŋ imikinik tänpäŋ ŋode yäŋkuŋ; Kristo äbähta iwoyäwani unitä äbänpäŋä kudän kudupi äma ŋonitä täk täyak u irepmitpäŋ täga api täŋpek ba? Nämo!

Juda ämatä Jesu iŋitnayäŋ täŋkuŋ

32 Ämawebetä man ude yäŋirä Parisi äma ätutä nadäŋkuŋ. Nadänpäŋ bämop äma intäjukun täŋpani ätukät yäŋpäŋ-nadäk tänpäŋ Jesu iŋitta komi äma peŋ yäwet-pewä kuŋkuŋ.

33 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä ämawebe päke u yäwetkuk; Kadäni keräpigän inkät itkaŋ äneŋi äyähutpeŋ äma naniŋ kireŋpewän äbutken api kwet.

34 ✧ Täŋira in näka bumta wäyäkŋenayäŋ täŋo upäŋkaŋ nämo api nabäŋ ahäneŋ. Ba kome näkä päŋku irayäŋ tätken u in täga nämo api kuneŋ.

35 Ude yäweränä, Juda äma ekäni ekäni ini-tägän näwetgäwet tänpäŋ yäŋkuŋ; Äma ŋo de kuŋirän unita api wäyäkŋena waneŋ? Juda äma notniye ätu Grik kome itkaŋ-ken u käwep api kweko unita yäyak. Uken kuŋpäŋ ämawebe u nanik käwep yäwetpäŋ yäwoŋärek api täŋpek yäk.

36 Wära! Mebäri jideta man ŋodewä yäk täyak; In näka wäyäkŋenayäŋ täŋo upäŋkaŋ nämo api nabäŋ ahäneŋ. In kome näkä päŋku irayäŋ tätken u täga nämo api kuneŋ yäk.

Kudupi Munapik u ume dapuri udewani

✧ **7:31:** Jon 2:23, 8:30; Jon 10:42, 11:45; Jon 12:11,42 ✧ **7:33:** Jon 13:33 ✧ **7:34:** Jon 8:21, 13:36; Jon 17:24

37 ✧ Tānpäkaŋ Juda täŋo orekirit kadäni u irä tärenayäŋ käbeyä pähap täŋirä Jesutä ämawebe bämopi-ken akuŋpäŋ man kubä gera terak ŋode yäwetkuk; Äma kubätä umeta iwäwä näkken äbäŋkaŋ kaŋ nanpäŋ!

38 ✧ Anutu täŋo mantä yäyak ude; Äma näk nadäŋ namikinik täk täkaŋ uwä irit kodaki täŋo ume bänepi-ken nanik ume dapuri abäkabäk täk täkaŋ ude api äbäŋ irek.

39 ✧ Jesutä man ude yäŋkuko uwä Kudupi Munapikta yäŋkuk. Kudupi Munapik u ämawebe Jesuta nadäŋ imikinik täŋpani unitä yäpmäkta yäwani upäŋkaŋ kadäni uken Jesu kunum gänaŋ nämo äroŋkuko unita Kudupi Munapik nämo äpuk.

40 ✧ Jesutä man yäk täŋkuko u ämawebe ätutä nadäŋpäŋ yäŋkuŋ; Bureni-inik, äma ŋo Profet ahäkta yäwani ubayäŋ yäk.

41 ✧ Yäŋirä ätutäwä yäŋkuŋ; Nämo, uwä Kristo bureni yäk. Tānpäkaŋ ätutäwä yäŋkuŋ; Ŋo Kristo nämo. Kristo u Galili komeken nämo api ahäwek.

42 ✧ Anutu täŋo man kudäntä ŋode yäyak; Kristo u Betlehem yotpärare-ken Devittä äbotken ahäkta yäwani yäk.

43 ✧ Äma päke unitä man wärät-wärät ude täŋpäŋ duŋ-weŋkuŋ.

44 ✧ Täŋ, ätutäwä Jesu iŋitpäŋ komi eniken tenayäŋ nadäŋkuŋo upäŋkaŋ äma kubätä Jesu nämo iŋitkuk.

✧ **7:37:** Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:10,14 ✧ **7:38:** Ais 58:11; Sek 14:8 ✧ **7:39:** Jon 16:7, 20:22; Apos 2:4 ✧ **7:40:** Jon 6:14 ✧ **7:41:** Jon 1:46, 4:29 ✧ **7:42:** Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mat 2:5-6 ✧ **7:43:** Jon 9:16 ✧ **7:44:** Jon 7:30

Juda äma ekänitä Jesuta nadäkinik nämo täñkuñ

45 ✧ Täñpäkañ komi äma Jesu inñitnayañ Jesuken kuñkuño uwä äneñi äyänutpeñ bämop äma intäjukun täñpani ätukät Parisi ämaken penta kuñkuñ. Kuñirä yäwetkuñ; In imata Jesu nämo inñitpäñ yäpmäñ äbäkañ?

46 ✧ Ude yäwäwä komi ämatä kowata ñode yäwetkuñ; Jesutä man yäk täyak u inipärik kubä. Bian äma kubätä man ude nämo yäk täñpani yäk.

47 Ude yäwäwä Parisi ämatä yäwetkuñ; Wa! In imaka, Jesutä bänepjin yän-täkñat täyak?

48 ✧ Unita in jide nadäkañ? Parisi äma ba intäjukun äma ninkät nanik netä kubätä äma unita gäripi nadäta? Nämoinik!

49 Upäñkañ ämawebe äbot päke ñonitä бага man nämo nadäñpäñ Anutu injamiken wañ moreñkañ geñita biñam täkañ yäk.

50 ✧ Ude yänjirä Parisi äma noripaki kubä wäpi Nikodemus, bian Jesu-kät yänpäñ-nadäk täñkumäno unitä yäwetkuk;

51 ✧ E, nintäño бага man terak jide päta? Äma kubä waki ude täyak yän nämo nadäñkañ manken jop täga tene? Nämoinik! Imaka täñpeko unitäño mebärini yänahäwän kañpäñ nadäñpäñ uyaku manken täga tene yäk.

52 ✧ Ude yäwän nadäñpäñ noriyetä sära ñode iwetkuñ; Gäk imaka, Galili komeken nanik ba? Anutu täño man ket danñpäñ nadäñkañ ñode nadäwen; Galili komeken profet kubä ahänañi nämo yäk.

✧ 7:45: Jon 7:32 ✧ 7:46: Mak 1:22 ✧ 7:48: Jon 12:42 ✧ 7:50: Jon 3:1-2 ✧ 7:51: Lo 1:16 ✧ 7:52: Jon 7:41-42

53 Ude yānpāṅ-nadāṅkaṅ eṅini-ken kuṅtāṅpā kuṅkuṅ.

8

Webe waki tāṅpani kubā Jesuken yāpmāṅ kuṅkuṅ

1 ✧ Eruk Jesutā Olip pomken āroṅpāṅ u patkuk.

2 Patkuko yāṅeṅirān tamimaṅ-inik u naniktā āpāmaṅ kudupi yotken āroṅirān āmawebe bumta it gwājiṅkuṅ. Itgwājiṅirā Jesutā maṅitpāṅ manbiṅam yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅkuk.

3 Tāṅirān Baga man yāwoṅārewani āmakāt Parisi āmatā webe āpi nitek kubā kubokāret tāṅirān kaṅ-ahāṅkuṅo u yāpmāṅ Jesuken kuṅpāṅ āmawebe bāmopi-ken pimiṅ iwatkuṅ.

4 Tāṅpāṅ Jesu iwetkuṅ; Yāwoṅārewani āma, webe ṅonitā āma kubākāt kubokāret tāṅirān kaṅ-ahāṅkumāṅ.

5 ✧ Moses tāṅo бага mantā webe ṅodewanita mobātā kumāṅ-kumāṅ dāpmākta yāwani yāk. Unita gākā jide yāwayāṅ?

6 ✧ Jop Jesu iwet yabāṅirā Jesutā man goret ba jide kubā yāwān kaṅpāṅ buṅep-ken kaṅ pena yāṅpāṅ Jesu iwet yabāk tāṅkuṅ.

Yāwāwā Jesu gwājiṅ āpmonpāṅ kome terak ker-itā kudān tāṅkuk.

7 ✧ Ude tāṅirān iwet yabāk pen tāṅ irirā Jesu dorāṅpāṅ yabāṅpāṅ ṅode yāwetkuk; Inken nanik kubātā momini nāmo tāṅpāwā unitā jukun mobātā urānkaṅ urut yāk.

8 Ude yänpän äneji gwäjiñ äpmonpän kudän täñkuk.

9 ✧ Man ude yänirän nadänpän äma intäjukun ämaniyetä kwä yabänkañ yabänit yabänit kubäkubä kudup kuñ moreñkuñ. Kuñ moreñirä webe uwä Jesu dubini-ken inigän itkuk.

10 Irirän Jesutä doranpän kanpän iwet yabänkuk; Wanotna, äma manken gepmanayän täño u de? Äma kubätä yäntärek man nämo gäwerak?

11 ✧ Yäwänä webe unitä Nämo yän yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk udegän, yäntärek man nämo gäwerayän. Gäk jop pänku itkanä waki äneji nämo täñpen yäk.

Jesutä iniken mebärini yänahänpän yäwetkuk

12 ✧ Eruk ittängän kadäni kubä Jesutä ämawebe man ñode yäwetkuk; Näk komen ämawebe intäño topän. Unita äma kubätä näk näwarayän täko uwä bipmän urani gänañ nämoinik api kuñarek. Uwä irit kehäromi täño penyänek terak api kuñarek yäk.

13 Man ude yänirän Parisi ämatä nadänpän ñode iwetkuñ; Jop manman yäyan yäk. Eruk ño gäkñatägän mebärika yänahätan unita nadänitna bureni nämo täyak yäk.

14 ✧ Yäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Ude nämo. Näkñata siwoñi yäyat. U imata, näk de naniktä äbut ba de api kwet yän unitäño mebäri nadänkañ yäk täyat. Unita näkña mebärina yänahänjira jopi nämo täk täyak. In ñowä näka de naniktä äbuko äneji de api kwek yän nämo nadäk täkan unita täñguntak täkan.

✧ **8:9:** Mat 22:22 ✧ **8:11:** Jon 5:14 ✧ **8:12:** Ais 49:6; Jon 1:4-9, 9:5; Jon 12:46 ✧ **8:14:** Jon 5:31-32; Jon 7:28, 9:29

15 ✧ Inä äma gupigän yäpmän danik täkaŋ. Täŋ, nähä äma nämö yäpmän danik täyat.

16 ✧ Upänkaŋ näkä äma yäpmän daniŋpäŋ yäwänäku bureni yäpmän danik täyet. Imata, äma yäpmän danik-danik epän u näkŋagän nämö täŋpet. Nan naniŋ kireŋpewän äpuro unitä täŋkentän namiŋirän bok täde.

17 ✧ In nadäkaŋ? Baga manjin terak ŋode pätak; Äma yarätä kubä täŋo mebäri yäŋahäŋirän bureni yäŋ nadäwen.

18 ✧ Täŋpäŋ näk mebärina yäŋahäŋira Nan, naniŋ kireŋkuko unitä udegän yäŋkentän namik täyak. U kawut, nek äma yarätä mebärina yäŋahäk täkamäk!

19 ✧ Man ude yäweränkaŋ ŋode iwet yabänkuŋ; Nanka de? Ude yäwäwä yäwetkuk; In näka nämö nadäwä tärewäpäŋ nanta udegän nämö nadäwä tärekaŋ. In näka nadäwä tärewäpäŋ uyaku Nanta udegän nadäwä tärekäneŋ yäk.

20 ✧ Jesu kudupi eŋi gänaŋ ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋkuko ugän Parisi äma man u yäwetkuk. Moneŋ irona pek täŋpani käwuri u dubini-ken itkaŋ man u yäwetkuk. Täŋpäkaŋ kadänini nämö keräp taŋkuko unita jide täŋpäŋ manken tewäm.

Jesutä Juda äma jukuman yäwetkuk

21 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä ämawebe man kubä pen ŋode yäwetgän täŋkuk; Näk api tepmaŋpeŋ kwet yäk. Tepmaŋpeŋ kuŋira näka api wäyäkŋeneŋ.

✧ **8:15:** Jon 7:24, 12:47 ✧ **8:16:** Jon 5:30, 8:29 ✧ **8:17:** Lo 17:6, 19:15 ✧ **8:18:** 1Jo 5:9 ✧ **8:19:** Jon 14:7 ✧ **8:20:** Jon 7:30 ✧ **8:21:** Jon 7:34,36; Jon 13:33

Tänpän wakiwakijin nitek kuṇattängän api kumneṇ. Täṇkaṇ näkä pänku irayän tätken uken in täga nämo api kuneṇ yäk.

22 ✧ Ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä yänkuṇ; Näkä pänku irayän täyat-ken uken täga nämo api kuneṇ yän yäyak u imata yäyak? Ini gupi utpän kumäkta yäyak ba jideta yäyak?

23 ✧ Ude yäwäwä Jesutä ṇode yäwetkuk; In komen äma nämo nadäkaṇ. Inä komen umude käda nanik. Nähä punin unude käda nanik. Inä kome terak nanik. Nähä kome terak nanik nämo.

24 In wakijin nitek kuṇatkä kumneṇ yän täwerat. Bureni, mebärina näkṇa itat yän täwet täyat u nadäkinik nämo täneṇo uwä wakijin pat tamiṇjirän mät kumneṇ.

25 Yäwänä iwet yabänkuṇ; E täṇ, gäk netä? Yäwäwä Jesutä kowata ṇode yäwetkuk; Mebärina uku, umunitä täwet yäpmän äbäro ugän.

26 ✧ Näkä in manken tepmanpän mebärijin yänahäkta kehäromina nitek. Upänkaṇ mebärijin nämo yänahawayän. Naniṇ kireṇkuko u meni-ken nadänkuro ugänpän kome terak ṇo yänahänpän täwet täyat. Naniṇ kireṇkuko unitä man bureni yäk täyak yäk.

27 Tänpäkaṇ Nanita ude yäweränkaṇ nämo nadäwä tärenkuṇ.

28 ✧ Nämo nadäwä tärenkuṇo unita Jesutä ṇode yäwetkuk; In Äma Bureni-inik yäpmän aku punin peṇkaṇ mebärina näkṇa itat yän api nadäwä täreneṇ. Tänpäkaṇ näkṇaken nadäk-nadäkpän imaka kubä nämo täk täyak. Nämo, Nantä

✧ 8:22: Jon 7:35 ✧ 8:23: Jon 3:31 ✧ 8:26: Jon 7:28, 12:49

✧ 8:28: Jon 3:14, 5:19

näwõjärenkuko man ugänpäj yäk täyat. U imaka, api nadäwä tärenej.

29 ✧ Nanij kireñkuko uwä näkkät itkamäk. Näk kadäni kadäni imaka yäk täyat ba täk täyat unita gäripi nadänpäj näk nämo nepmak täyak yäk.

30 ✧ Tänpäkañ Jesutä man ude yänjirän Juda ämawebe mäyaptä nadäj imikinik täñ imiñkuñ.

Abraham täño nanakiye

31 Tänpäj Juda ämawebe Jesuta nadäkinik täñ imiñkuño u ñode yäwetkuk; In näkño man terakgän kuñatnayäj täño uwä näkño näwaräntäknaye bureni-inik api itneñ.

32 Ude tänpäj näkño man bureni nadäwä tärenjirä man bureni unitä topmäk-topmäkken nanik pit tamiñpäñ tepmañpäñ säkgämän api kuñatneñ yäk.

33 ✧ Jesutä ude yäweränä Juda äma ekäni ekäni unitä iwetkuñ; Wära! Nin Abraham täño oraniye unita säkgämän itkamäj yäk. Äma kubä täño topmäk-topmäkken nämoinik it yäpmäj äbäkamäj. Ba äbot kubäta watä epän nämo täñ imiñ yäpmäj äbäkamäj. Upäj imata topmäk-topmäkken nanik pit tamiñpäñ tepmañpäñ säkgämän api itneñ yäj niwetan?

34 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; In kudup wäki täño watä kuñat-kuñat äma ude itkañ yäk. Äma momi täk täkañ uwä wäki täño watä kuñat-kuñat äma ude täk täkañ.

✧ 8:29: Jon 8:16, 16:32 ✧ 8:30: Jon 7:31 ✧ 8:33: Mat 3:9

✧ 8:34: Rom 6:16,20, 2Pi 2:19

35 Təŋ äma kubä təŋo watä kuŋaranitä ekänini təŋo äboriye-kät təga nämo kuŋarek yäk. Nanaki uyaku nägät moräki unita nani təŋo äboriye-kät pen it yäpməŋ ärowek yäk.

36 Unita Nanaki unitäwä topmäk-topmäkken nanik pit tamiŋpəŋ tepmaŋpayəŋ təko uwä säkgämän-inik api kuŋatneŋ.

37 ✧ E, nin Abraham təŋo äboriye itkaməŋ yəŋ näwetkaŋ u nadätat. Təŋpəkaŋ in mannata bitnäk təkaŋ unita kuməŋ-kuməŋ nutnayəŋ nadäk təkaŋ.

38 Näk Nantä näwoŋärek təŋkuko ugəŋpəŋ təwet təyat. Upəŋkaŋ inä injinken nanjintä təwoŋärek təŋkuko upəŋ tək təkaŋ yäk.

39 ✧ Ude yəwänä iwetkuŋ; Nin təŋo nanin u Abraham! yäk. Yəwäwä Jesutä yəwetkuk; In Abraham təŋo oraniye yəwänäku ini bumik äworekəneŋ.

40 Näk Anutu-ken nanik man bureni nadəŋkuropəŋ təwerakaŋ inä nutnayəŋ yäk təkaŋ. Abrahamtä imaka udewani kubä nämo təŋkuk.

41 ✧ Unita bureni ŋode təwera nadəwut; Inä kädət injinken nanjintä iwatkuko udegän iwat təkaŋ yäk. Jesutä ude yəwänä Juda äma unitä iwetkuŋ; Wa! Ninä kubokäret təŋpəŋ bəyawani nämo! Nanin Anutu kubəgän yäk.

Satan təŋo nanakiye

42 ✧ Yəwäwä Jesutä ŋode yəwetkuk; Nanjin Anutu yəwänäku näka not təŋ namikəneŋ. Näk Anutu-ken naniktä äput, näkŋaken nadäk-nadəkna terak nämo äput. Anututä naniŋ kireŋpewän äput.

✧ **8:37:** Jon 5:18 ✧ **8:39:** Mat 3:9 ✧ **8:41:** Lo 32:6; Ais 63:16, 64:8 ✧ **8:42:** 1Jo 5:1; Jon 16:28

43 ✧ Mebäri imata näkŋo mantä bänepjin-ken nämo yäput täyak? U ŋodeta; Näk man yänjira in jukujin penpäŋ täga nämo nadäk täkaŋ unita.

44 In-täŋo nanjin Satan. Unitäŋo kädet iwatta gäripi nadäk täkaŋ. U bian äma däpmäk-däpmäk täk täŋkuko unitä pen täŋ yäpmäŋ äbäk täyak. Uwä man bureni mäde ut imiŋkuko unita bänepi-ken man bureni kubä nämoinik pat täyak. Uwä jop manman täŋo mähemi-inik unita äma jop yäkŋatta gäripi pähap nadäk täyak.

45 Upänkaŋ nähä man bureni-inik täwet täyat unita manna bitnäk täkaŋ.

46 ✧ Jide? Inken nanik kubätä näkŋo momi täga kaŋ-ahäwek? Nämoinik. Täŋpäkaŋ näk man bureni täwerira imata näkŋo man nadäwä bureni nämo täk täkaŋ?

47 ✧ In nadäkaŋ? Äma ba webe Anututa biŋam kuŋat täkaŋ uwä Anutu täŋo man nadäŋpäŋ bu-ramik täkaŋ. Täŋpäkaŋ inä Anututa biŋam nämo täkaŋ unita mani bitnäk täkaŋ.

Jesu ini ba Abrahamta yänjkuk

48 ✧ Ude yäwän nadäŋpäŋ Juda ämatä koki bumta wawäpäŋ Jesu iwetkuŋ; Gäk Samaria äma! Mäjo wakitä kotawänkaŋ ba yäyan! yäk.

49 Ude yäwäwä Jesutä ŋode yäwetkuk; Näk mäjäotä nämo kotatak. Näk Nan oraŋ imik täyat upänkaŋ inä näk nabäŋ äwaräkuk täk täkaŋ.

50 ✧ Näk wäpna biŋamta nadäwätäk täŋpäŋ nämo täwet täyat. Wäpna biŋam yänjahäk-ahäk u Äma kubä

✧ **8:43:** Rom 8:7, 1Jo 3:8 ✧ **8:46:** 2Ko 5:21, 1Pi 2:22, 1Jo 3:5

✧ **8:47:** Jon 18:37, 1Jo 4:6 ✧ **8:48:** Mak 3:21-22; Jon 7:20 ✧ **8:50:**

Jon 5:41

täŋo epän. Äma unitä äma mäde ut namik täkaŋ uwä api yäpmäŋ daniwek.

51 ✧ Näk bureni-inik täwera nadäwut; Äma näkŋo man buramiŋpäŋ yäpmäŋ kuŋat täkaŋ uwä paot-inik nämo api täneŋ. Nämoinik!

52 Ude yäwänä Juda ämatä ŋode iwetkuŋ; Man ude yänjiri bureni ŋode nadäkamäŋ; Gäk mäjotä magätak! yäk. Abraham uwä kumbuk, ba profet biani udegän kumäŋ moreŋkuŋ. Upänkaŋ gäk ŋode yäyan; Äma näkŋo man yäpmäŋ kuŋat täkaŋ unitä paot-inik nämo api täŋpek yän yäyan!

53 ✧ Jide? Gäk oranin pähap Abraham u irepmitpäŋ yäyan? U kumbuk, ba profet biani u imaka udegän kumbuŋ. Upänkaŋ gäk jidewani unitä äma u yärepmiŋpäŋ wäpka yäpmäŋ äronpäŋ yäyan?

54 Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näkŋa-tägän wäpna yäpmäŋ äronjira nämo tägawek. Nämo, Nan, nintäŋo Anutunin yän iwet täkaŋ unitä oraŋ namik täyak.

55 ✧ Anutunin yän iwet täkaŋ upän mebärini nämoinik nadäkaŋ. Täŋ, näkŋawä nadäwa tärekaŋ. Nämo nadäwa tärekaŋ yänjä, imata yäwet? Jop man ude yänpäŋ ingän äworewet. Ude nämo! Näk Nanta nadäwa tärewäpäŋ mani biŋam yäpmäŋ kuŋat täyat.

56 Orajin Abraham uwä näkŋo äbäkäbäk kadäni u api käwet yänkaŋ oretoret terak kuŋattängän kaŋpäŋ wisikinikna! yän yänkuk.

57 Ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä yänkuŋ; Wära! Gäk obaŋ 50 ude nämo täreŋkukopäŋ Abraham kaŋkun?

✧ 8:51: Jon 5:24; Jon 6:40,47

✧ 8:53: Jon 4:12

✧ 8:55: Jon

7:28-29

58 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Abraham nämo ahäwani-ken itkuro unitä itat yäk.

59 ✧ Ude yäwänä mobä yäpmanpäñ utnayän täñirä Jesu uwä äma itkuño u gänañ paotpeñ kuñkuk.

9

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägañkuñ

1 Kädet miñin kuñtäñgän Jesutä äma kubä miñi koki gänañ dapuri tumbanitä ahäwani u kañ-ahänkuk.

2 ✧ Kañ-ahänpäñ Jesu iwaräntäkiyetä iwet yabänkuñ; Yäwoñärewani äma, netä täño momita äma u dapuri tumbani ahänkuk? Iniken ba miñi nani täño?

3 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo. Iniken ba miñi nani täño momita nämo. Anututä epän kehäromi äma ño terak kwawak ahäwekta Anututä inide teñkuk.

4-5 ✧✧ Nadäkañ? Näk kome terak irayän täyat udegän komen ämawebe täño topän ude api iret. Täñpäkañ Nan, naniñ kireñkuko unitäño epän kepma irayän täyat-ken ugän täk täkäna. Bipmäh urani kadäni keräp täyak. Kadäni uken epän täga nämo api täne yäk.

6 ✧ Jesutä ude yänpäñ kome terak iwit utpäñ awähutpewän okä täñkuk. Okä täñpänkañ yäpmanpäñ äma dapuri tumbani u dapuri-ken gatänkuk.

✧ 8:58: Jon 1:1 ✧ 8:59: Jon 10:31 ✧ 9:2: Kis 20:5; Ese 18:20; Luk 13:2,4 ✧ 9:3: Jon 11:4 ✧ 9:4-5: Jon 5:17,20; Jon 11:9, 12:35 ✧ 9:4-5: Mat 5:14; Jon 8:12 ✧ 9:6: Mak 8:23

7 ✧ Gatənpəŋ ɲode iwetpəŋ peŋ iwetkuk; Gək kuŋkaŋ Siloam gwägu-ken garok ɲo ärut yäk. (Siloam uwä ninin man terak peŋ iwet-pewän kwani.) Jesutä ude peŋ iweränä äma u pəŋku gupi ärutpəŋ dapun ijiwän kwäpəŋ eŋiken kuŋkuk.

8 Eŋiken kuŋirän noriye ba äma ätu ketem ba monenja yəŋapik təŋkuko-ken unitä kaŋpəŋ yəŋkuŋ; U kawut! Äma imaka imakata ninken yəŋapik təŋkuko unitä ba äbätak?

9 Ude yəŋirä ätutä yəŋkuŋ; Ini u! yäk. Ba ätutä yəŋkuŋ; Nämö yäk. Udewani bumik yäk. Ude yəŋirä ini yäwetkuk; Näkŋa äbätat! yäk.

10 Ude yäwänä iwet yabəŋkuŋ; Jide təŋpəŋ dapun ijitan?

11 Yäwäwä äma unitä yäwetkuk; Äma kubä wäpi Jesu unitä okä dapuna-ken gatəŋkaŋ ɲode näwerak; Gək Siloam gwägu-ken kuŋkaŋ gupka ärut yəŋ näwerak. Näweränkaŋ näk u pəŋku ume ärutkaŋ eruk dapun ijit yäk.

12 Ude yäwänä iwet yabəŋkuŋ; Äma u de itak? Yäwäwä yäwetkuk; Näk nämö nadätat yäk.

Parisi ämatä man wärät-wärät təŋkuŋ

13 Ude yäwänkaŋ ämawebetä dapuri tumbani u yəŋikŋat yəpməŋ Parisi äma ätuken kuŋkuŋ.

14-15 ✧ Kepma Jesutä okä awähutpəŋ dapuri-ken gatəŋkuko u Sabat kadäni-ken təŋkuko unita Parisitä äma u iwet yabəŋkuŋ; Dapun jide təŋpəŋ ijin? Yäwäwä yäwetkuk; Äma u dapuna-ken okäpəŋ gatəŋirän pəŋku ume ärutpəŋ ukengän dapun ijit yäk.

16 ✧ Ude yäjirän Parisi äma ätutä yäjkuņ; Äma uwä Anutu-ken nanik nämo. Uwä orekiritnin irepmitak yäk. Ude yäjirä ätutä yäjkuņ; Uwä momi äma yäwänäku imaka kudupi udewani täga nämo täyek yäk. Ude yäjpäņ ini-tägän man wärät-wärät täņkuņ.

17 ✧ Täņpäņ äma uwä äneņi ņode iwet yabäņkuņ; Äma dapunka täņpewän ijino u gäkä unita netä yäj yäyan? Ude yäwäwä yäjkuņ; U profet kubä yäk.

18 Ude yäwäkaņ Juda äma ekäni ekäni unitä äma u bureni dapun tumäk itkukopäņ dapun äneņi ijik yäj nämo nadäņkuņ. Täņpäņ miņi nani yämagut yäpmäņ äbuņ

19 Yämagut yäpmäņ äbäņpäņ yäwet yabäņkuņ; Äma ņo nanakjek bureni? Dapuri tumbani yäj iwet täkamän u ņo? U jide täņpäņ dapun ijik?

20 Yäwäwä miņi nanitä ņode yäwetkumän; Uwä nanaknek yäk. Nek nadäkamäk, u bian dapuri tumbani inide ahäņkuņ yäk.

21 Upäņkaņ jide täņpäņ dapun ijik, ba netätä dapuri täwirak yäj nämo nadäkamäk yäk. U bian tägaņkuko unita ini iwet yabäwäkaņ täwerän yäk.

22-23 ✧ Uwä Juda ämata umuntaņpäņ ude yäjkuņ. Juda äma ekäni ekänitä man ņode yäjpäņ uku yäjkehärom taņkuņ; Äma kubätä Jesu u Kristo yäj yäwänä äma u kudupi eņi gänaņ ärokta api yäjiwätne yäj yäjkuņ.

24 ✧ Täņpäkaņ äma dapuri tumbani u äneņi ņode iwetkuņ; Gäk Anutu iniņ oretpäņ man bureni yä!

Ninä äma unitäño mebäri nadäkamäj. U momi äma yäk.

²⁵ Yäwäwä ñode yäwetkuk; Uwä momi äma ba momi äma nämo yäj nämo nadätat. Upäjkañ näk ñode nadätat; Näkä dapun tumäk itkuropäj dapun ijitat ño yäk.

²⁶ Yäwänä Juda äma unitä iwetkuñ; Jide täñpäj dapunka täñpewän injin?

²⁷ Yäwäwä yäwetkuk; Näk täweraro u nämo nadäj? Imata äneñi niwerän yäjkañ yäkañ? Inä iwaräntäkiye täna yäjpäñ ba yäkañ?

²⁸ Ude yäwänä yäjärok man ñode iwetkuñ; Gäkña uyaku iwaräntäki täyan. Ninäwä Moses täño iwaräntäkiye yäk.

²⁹ ✧ Moses uwä Anututä man iwetkuko u nadäkamäj. Upäjkañ äma uwä äma jopi kubä yäk. Uken naniktä äbäk yäj nämo nadäkamäj!

³⁰ Yäjirä äma unitä man kowata ñode yäwetkuk; Intä ude yäjirä inide kubä nadätat yäk. Dapunna täñpewän ijiro upäjkañ imata äma u deken naniktä äbäk yäj nämo nadäkañ?

³¹ ✧ Ninä ñode nadäk täkamäj; Anutu uwä äma momi nitek nämo täñkentäj yämik täyak. Täñpäj kubätä ininj oretpäñ mani buramiwänä täñkentäj imek yäk.

³² Äma kubätä dapun tumäk ahäwani kubä dapuri täñpewän ijinük yäj biñam udewani bian umu-kentä kubä nämo nadäj yäpmäj äbumäj.

³³ ✧ Unita äma uwä Anutu-ken naniktä nämo äpuk yäwänäku epän udewani jide täñpäj täñpän?

✧ **9:29:** Jon 8:14 ✧ **9:31:** Sam 34:15; Sam 66:18; Ais 1:15; Snd 15:29 ✧ **9:33:** Jon 9:16

34 ✧ Yäwänä koki wawäpän ñode iwetkuñ; Wa! Wakiinik-ken naniktä ahäwani gäk! Gäk ñonitä manbiñam yäñpän täga niwoñärewen? Ude yäñpän iwat kireñkuñ.

Bänep bipmäh urani täño manbiñam

35 Iwat kireñirä Jesutä biñam u nadänkañ kañ-ahäñpän ñode iwet yabänkuk; Gäk Äma Bureni-inik nadän imitan?

36 Yäwänä äma unitä iwetkuk; Ekäni, gäkä äma yäyan u netä? Näwoñäreñiri kañpän nadän imikinik täñpa! yäk.

37 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nabäñiri man gäwetat ño näkña yäk.

38 Yäwänä yänkuk; Ekäni, bureni! Näk nadän gamikinik täyat yäk. Ude yäñpän gämori-ken gukut imäpmok täñpän iniñ oretkuk.

39 ✧ Täñjirän Jesutä yänkuk; Näkä komen äma mebärijin kwawak yäpmäh danikta äpuro unita dapuri tumbanitä dapun ijik-ijik täneñ. Täñ, dapuri ijiwanitä dapun tumäk täneñ yäk.

40 ✧ Ude yäwänä Parisi äma bok itkuño unitä nadäñpän yänkuñ; Ai! Ninta dapun tumäk yän yäyan?

41 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In dapun tumäk yäwänäku momijin nitek nämo itkäneñ. Upänkañ nin dapun ijiwani yän yäk täkañ unita momijin mät pat tamek yäk.

✧ 9:34: Sam 51:5; Jon 9:2 ✧ 9:37: Jon 4:26 ✧ 9:39: Jon 3:17; Jon 8:15-16; Mat 13:11-15 ✧ 9:40: Mat 15:14, 23:26 ✧ 9:41: Jon 15:22

10

Jesu uwä yawak täño mähemi tägagämän

¹ Jesutä man ude yänpän äneji kubä ñode yäwetkuk; Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä yawak täño yewa gänañ ärowa yänpän yäma siwoñiken nämo äronpän jopi-ken tädotpen äpmonpeko uwä kubo äma.

² Täñ äma yäma pewani-ken siwoñi äroweko uwä yawak täño mähemi.

³ Mähemitä äbänä yewa watä äma irani unitä yäma dät imek. Yäma dät imän äronpänä iniken yawakiye wäpi terakgän gera yäñirän nadäneñ. Tänpän dubini-ken äbäñirä yän-yäkñat yäpmän yäman äpämañ kwek.

⁴ ✧ Äpämañ yäman kumañ intäjukun kuñirän yawakiyetä mähemi kotäki nadäñit iwatneñ.

⁵ Yawak u äma kudupi kubä täga nämo iwatneñ. Nämo inik, kudupi kotäk nadänpän metänpen kuneñ yäk.

⁶ ✧ Jesutä man wärani ude yäwerirän mebäri nämo nadäwä tärenkuñ.

⁷ Man wärani täño mebäri nämo nadäwä tärenkuño unita Jesutä man yäpurärätpän ñode yäwetkuk; Näk bureni täwera nadäwut. Nähä yawak täño yäma bureni-inik.

⁸ ✧ Äma intäjukun äbänpän yawakta watä epän täk täñkuño uwä kubo äma unita yawak u mani nämo buramik täñkuñ.

⁹ ✧ Tänpäkañ nähä yäma bureni-inik. Äma kubätä yäma näkä itat-ken ugän yewa gänañ ärokta äbayän

✧ **10:4:** Jon 10:27 ✧ **10:6:** Jon 16:25 ✧ **10:8:** Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 ✧ **10:9:** Sam 118:20; Jon 14:6

täko uwä äronpäŋ säkgämän api irek. Kuŋ äbäk täŋkaŋ ketem tägagämän api nak täŋpek.

10 Täŋpäkaŋ kubo äma uwä imaka kubäta nämo äbek. U yawak kubo täŋit kumäŋ-kumäŋ däpmäŋit täŋpek. Upäŋkaŋ nähä yawak irit kuŋat-kuŋat gäripi nitek yämikta äbut.

11 ✧ Näk yawak täŋo mähemi tägagämän. Näk yawaknaye säkgämän kaŋ irut yäŋ nadäŋpäŋ gupnata nämo iyap taŋpäŋ api iniŋ kirewet.

12 ✧ Täŋpäkaŋ äma yawak watäni itkaŋ gwäki yäpmäk täkaŋ uwä mähemi bureni nämo. Aŋ komi kubä yawak yewayäŋ äbäŋirän äma uwä kaŋpäŋ umuntaŋpeŋ yawak yabä kätäŋpäŋ metäŋpeŋ kwek. Metäŋpeŋ kuŋirän aŋ komi u yawak däpmäŋpäŋ yäwat kireneŋ.

13 Imata, äma uwä yawakta gäripi-inik nämo nadäk täkaŋ. U gwäki yäpmäk-tagän yawak watäni it täkaŋ unita umuri kubä ahäŋ yämiŋirän metäŋpeŋ kuk täkaŋ.

14-15 ✧✧ Upäŋkaŋ näk yawak täŋo mähemi bureni-inik. Nantä näka nadäŋ namikinik täk täyak udegän näk yawaknayeta nadäŋ yämikinik täk täyat. Täŋpäŋ näk Nanta nadäŋ imikinik täk täyat udegän yawaknayetä nadäŋ namikinik täk täkaŋ. Yawaknayeta yäŋpäŋ gupna iniŋ kirekta nämo bitnätat.

16 ✧ In nadäkaŋ? Yawaknaye ini ŋo nanik-gänpäŋ nämo yabäŋ yäwat täyat. Nämo, yawaknaye ätu kome ätuken itkaŋ. U yämagurira näkŋo man kotäk

✧ **10:11:** Sam 23:1; Rev 7:17 ✧ **10:12:** Apos 20:29 ✧ **10:14-15:** Jon 10:27, 2Ti 2:19 ✧ **10:14-15:** Mat 11:27; Jon 15:13, 1Jo 3:16 ✧ **10:16:** Ais 56:8; Jon 11:52, 1Pi 2:25; Ese 34:23; Ese 37:24

nadänpäñ näwat yäpmäñ äbäñirä äbot kubägän api yepmanpet. Yepmanpa kubä-kengän irirä mähemi kubä-tägän api yabäñ yäwarek.

17 ✧ Täñpäkañ näk gupna api iniñ kirewero upäñkañ äneñi pengän itkuro ude api äworewero unita Nantä näka gäripi nadatak.

18 ✧ Äma kubätä näkño irit jop nadäñ täga nämö nomägarek, näkña yäwakañ uyaku. Näkña-tägän gupna täga iniñ kirewet. Gupna iniñ kirekta ba äneñi yäpmäkta u kehäromina pätak. Ude täkta Nantä kehäromi peñ namiñkuk yäk.

19 ✧ Jesutä man ude yäñirän Juda äma ekäni ekänitä nadänpäñ äneñi nadäk yarä nitek inñitkuñ.

20 ✧ Täñpäñ äma ätutäwä yäñkuñ; Mäjötä magäriñän nadäk-nadäki paoränkañ man ñodewä yäyak! Man yäyak u nadäneño! yäk.

21 Ude yäñirä äma ätutäwä yäñkuñ; Ude nämö! Mäjötä magäriñän jide täñpäñ man säkgämän ude-wani yäwek? Äma mäjötä magäranitä äma dapuri tumbani täga nämö yäpän täganeñ yäk.

Juda ämatä Jesu iwan täñ imiñkuñ

22 Täñpäkañ Juda täño orekirit kubä keräp tañkuk. Orekirit uwä kudupi eñi kodaki täñpäñ yäma bian dätkuño u nadäkta pewani. Mänit kadäni-ken täk täñkuñonik.

23 Eruk orekirit u keräp tañirän Jesu kudupi eñi gänañ äronpäñ kumañ kukñi käda wäpi Solomon täño Itpäñ-nadäk Bägup ukäda päñku itkuk.

✧ **10:17:** Plp 2:8-9 ✧ **10:18:** Jon 5:26, 14:31; Jon 19:11 ✧ **10:19:** Jon 7:43 ✧ **10:20:** Jon 7:20, 8:48

24 ✧ Uken irirän Juda äma ekäni ekänitä äbä it-gwäjinpäñ iwet yabäk ñode täñkuñ; Gäk jidegän mebärika siwoñi api niweren? U nadäna yäñpäñ nadäwätäk terak kuñatkamäñ yäk. Eruk siwoñi niwet; Gäk Kristo ba Kristo nämo?

25 ✧ Ude iwet yabäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk uku täwetkuro upäñkañ in nadäwä bureni nämo täñkuñ. Kudän kudupi Nana täño wäpi terak täk täyat unitä mebärina kwawak pewän ahäk täkañ.

26 ✧ Upäñkañ inä näkño yawak nämo unita nadäñ namikinik nämo täk täkañ.

27 ✧ Näkño yawaknaye uwä manna nadäñpäñ näwat täkañ. Näwarirä yabäñpäñ-nadäk täk täyat.

28 ✧ Täñpäñ irit kehäromi yämik täyat unita nämoinik api kumneñ. Ba äma kubätä ketna-ken nanik täga nämo api nomägarek.

29 Yawaknaye uwä Nanatä näka nanin kireñkuk. Nana täño kehäromitä imaka kuduptagän täño kehäromi yärepmitak unita äma kubätä yawaknaye Nana täño keriken nanik täga nämo api kubo täwek.

30 In nadäkañ? Nana-kät nek kubägän yäk.

31 ✧ Ude yäñirän nadäñpäñ Juda äma ekäni ekäni unitä Jesu utnayäñ mobä porinñkuñ.

32 Täñirä Jesutä yäwetkuk; Näk Nana täño kudän tägatäga mäyap täñ yäpmäñ äbätat. Kudän jide u täñira kañpäñ nutnayäñ täkañ?

✧ **10:24:** Apos 3:11, 5:12; Luk 22:67 ✧ **10:25:** Jon 4:26, 5:36; Jon 10:38 ✧ **10:26:** Jon 6:64, 8:45 ✧ **10:27:** Jon 8:47, 10:3 ✧ **10:28:** Jon 3:16, 6:39; Jon 18:9 ✧ **10:31:** Jon 8:59

33 ✧ Yäwänä iwetkuṅ; Ude nämo. Imaka kubä terak nämo gutnayäṅ täkamäṅ. Gäk Anutu yäṅärok man iwet täyan unita täkamäṅ yäk. Gäk äma jopi kubä upäṅkaṅ Näk Anutu yäṅ niwet täyan!

34 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In-täṅo бага man kudän täwani terak man Anututä yäṅkuko u nämo daniṅpäṅ nadäk täkaṅ? Uterak Anututä ṅode yäṅkuk; Näk täwetat, in anutu.

35 ✧ Eruk, nin nadäkamäṅ, man kudän Anutu täṅo man terak kudän täwani kudup uwä bureniḡän. Täṅ, ämawebe Anutu täṅo man buramiṅkuṅo unita 'In anutu' yäṅ yäwetkuko u imaka, bureniḡän.

36 Unita näk Anutu täṅo nanaki yäṅ täwerira in imata gäk Anutu yäṅärok man iwetan yäṅ näwet täkaṅ? Anututä ini näk iwoyäṅpäṅ kome terak naniṅ kireṅpewän äput.

37 Unita näk Nana täṅo kudän bureni nämo täk täyat täṅpäwä näka nadäwä bureni nämo täṅpek.

38 ✧ Upäṅkaṅ näk Nana täṅo epän bureni-inik täk täyat. Unita man yäk täyat unita nadäwä bureni nämo täṅpäwä imaka imaka täṅira nabäk täkaṅ unita nadäwä bureni-inik täṅput. Ude täṅkaṅ uyaku näk Nana-kät kowat kwasikorän täk täkamäk yäṅ u täga api nadäwä tumneṅ yäk.

39 ✧ Jesutä ude yäwänä äneṅi iṅitnayäṅ täṅkuṅ. Täṅkuṅopäṅ keru yokut täṅpän kwäpeṅ kuṅkuk.

40 ✧ Keri yokut täṅpän kwäpäṅ äneṅi äyänutpeṅ kome Jontä bian ume ärut yämiṅkuk-ken Jodan ume kukṅi udude päṅku itkuk.

✧ **10:33:** Wkp 24:16; Mat 26:65; Jon 5:18 ✧ **10:34:** Sam 82:6

✧ **10:35:** Mat 5:18 ✧ **10:38:** Jon 14:10-11 ✧ **10:39:** Luk 4:30;

Jon 8:59 ✧ **10:40:** Jon 1:28

41 Pänku u irirän ämawebe mäyap äbä ahän iminpu. Ahän iminpu yänpu; Bureni-inik, Jontä ini kudän kudupi kubä nämö täñirän kanpamän. Upänkan imaka äma uterak bureni api ahänen yän niwetkuko u bureni ahäkan!

42 ✧ Tänpäkan kome uken ämawebe mäyaptä Jesu nadän imikinik tänpu.

11

Lasarus kumbuko unitäno manbinam

1 ✧ Tänpäkan äma kubä wäpi Lasarus käyäm tänp itkuk. U Betani komeken, wanoriyat Maria kenta Matakät it tänpunonik.

2-3 ✧✧ Maria uwä Jesu kuroñi-ken ume käbäni täga nitek ärut iminpu gwäki puñipän kuroñi tänp-kohoyänkuko u. Tänpäkan noripaki Lasarus käyäm täni täñirän Maria kenta Matatä Jesuken manbinam nde pewän puñpu; Ekäni, äma gäkä unita gäripi-inik nadäk täyan uwä käyäm täni täyak yäk.

4 ✧ Eruk, Jesutä manbinam u nadänpu yänpu; Käyäm täyak u nämö api kumbek. Käyäm uterak Anutu täno wäpi binam api ärowek. Ba käyäm uterak Anutu Nanakitä wäpi binam api yäpek yäk.

5-6 Tänpän Jesutä Mata Maria-kät noripaki Lasarus unita gäripi-inik nadäk tänpkuko unita Lasarus u käyäm täyak yän nadänpu bäränen puñku nämö yabänpu. Itkukken u kepma yarakät itkuk.

✧ 10:42: Jon 7:31 ✧ 11:1: Luk 10:38-39 ✧ 11:2-3: Jon 12:3

✧ 11:2-3: Jon 11:36 ✧ 11:4: Jon 9:3, 11:40

7 Kepma yarä itpäjä Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Eruk, Judia komeken äneņi kuna yäk.

8 ✧ Ude yäwänä iwaräntäkiyetä kikätpäņ iwetkuņ; Yäwoņärewni äma, ude nämo! Kome uken Juda äma ekäni ekänitä mobätä gutnayäņ täņkuņo ukeņo nämo nadätan? U bian nämo upäņ imata äneņi kwayäņ yäyan?

9 ✧ Ude yäwäwä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Jide? Kepma kubä edaptä kadäni käreņi, 12 auas ujeta nämo ijik täyak? Unita äma kubätä kepma täņo peņyäņek-ken kuņareko uwä nämo maņurek. Peņyäņek gänaņ kwawakgän kuņareko unita.

10 ✧ Upäņkaņ bipani kuņareko uwä bipmäņ urani unita ŋoba-ņoba täņtäņ kuņarek.

11 ✧ Ude yäņpäņ yäwetkuk; Notninpak Lasarus uwä dāpmon pätak. Dāpmon parirän päņku yäwa kikäurayäņ yäk.

12 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuņ; Ima yäyan? Dāpmongän patpäjä äneņi tägaņpäņ ini täga akwek! yäk.

13 Jesutä Lasarus dāpmon pätak yäņ yäņirän iwaräntäkiyetä Lasarus dāpmon bureni pätak yäņ nadäņkuņ. Upäņkaņ Jesutä ini uwä Lasarus kumak yäņ nadäņpäņ dāpmon pat itak yäņ yäņkuk.

14 Täņpäņ iwaräntäkiye täņguntaņ irirä Jesutä siwoņi ŋode yäwetkuk; U kumak yäk.

15 Niņ dubini-ken nämo iritna kumako unita bānep täga nadätat. Imata, näk imaka kubä täņira in kaņpäņ nadäņpäņ nadäņ namikinik api täneņ. Eruk päņku känä!

16 ☆ Ude yäjirän Tomas wäpi kubä Didimus unitä Juda ämatä Jesu api utneŋ yäjpäŋ noriye yäwetkuk; Penta kunakaŋ kaŋ nidäput! yäk.

Kumbani-ken nanik akukakuk täŋo mebäri u Jesu

17-19 Eruk Jesu iwaräntäkiye-kät Jerusalem penpeŋ päŋku kädet keräpi 3 kilomitas ude kuŋpäŋ Betani yotpärare-ken ahäŋkuŋ. Ahäŋpäŋ yabäŋkuŋ; Kome uken nanik ämawebe mäyaptä äbäŋpäŋ Mata kenta Maria bänepi täŋ-kawataкта penta irirä yabäŋkuŋ.

20 Ude täŋirä Mata Jesu äbätak yäj nadäŋpäŋ Maria eŋiken ugän irirän ini uwä Jesu imagurayäŋ kädet miŋin päŋku kaŋ-ahäŋkuk.

21 ☆ Kaŋ-ahäŋpäŋä iwetkuk; Ekäni, gäk ŋo itkun yäwänäku wanotna nämo kumbän.

22 Upäŋkaŋ näk nadätat, gäk imaka kubäta Anutu-ken iwet yabäŋjiri täga nadäŋ gamayäŋ yäk.

23 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadäwätäk täŋpeno. Wanotka kodak taŋpäŋ äneŋi akwayäŋ yäk.

24 ☆ Ude iweränä Matatä yäjkuŋ; Bureni, kadäni pähapken kodak taŋpäŋ api akwek yäj nadätat. Kadäni uken ämawebe kuduŋtagän api akuneŋ yäk.

25 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadätan? Kumbani-ken akukakuk unitäŋo mebäri ba irit kehäromi täŋo mebäri u näk. Äma kubätä näk nadäŋ namikinik täŋpeŋ kuŋarayäŋ täko uwä kumbayäŋ täko upäŋkaŋ äneŋi api kodak taŋpeŋ akwek.

26 ✧ Bureni, äma kubätä nadäj namikinik täñpäñ kuñarayäj täko uwä nämoinik api kumbek! Mata, man yäyat ño nadäjiri bureni täyak ba nämö?

27 ✧ Ude yäwänä Matatä iwetkuk; Ekäni, näk bureni nadätat; Gäk Kristo, Anutu täño Nanaki. Anututä kome terak äbäкта bian iwoyäjnkuko u gäk yäk.

28 Matatä ude yäñpäñ päñku noripaki Maria u inigän yäjikñat päñku tenpäñ jiap man terak ñode iwetkuk; Yäñpäñ-yäwoñärek äma äbäko itkañ gäka yäyak yäk.

29 ✧ Mariatä ude nadäjpäñä bäräñek terakgän akumañ Jesuken kuñkuk.

30 Jesuwä yotpärareken nämö ahäñkuk, bägup Matatä pengän kañ-ahäñkuk-ken ugän irirän.

31 Täñpäkañ Juda ämawebe penta Maria-kät eni gänañ ugän itkañ konäm butewaki täñ itkuñonik. Täñ ittängän kañkuñ; Maria bäräñek terak akumañ yäman umu kuñirän kañkuñ. Kañpäñ ñode nadäjkañ iwat yäpmäj kuñkuñ; U wanori äneñkuñken u korayäj kuyak yäj nadäjkuñ.

32 ✧ Eruk, Maria Jesutä itkuk-ken u ahäñpäñä Jesu dubini-ken päñku gukuri imän äpmoñpäpäñ konäm butewaki terak ñode iwetkuk; Ekäni, gäk ño itkun yäwänäku näkño wanotna ño nämö kumbän yäk.

33 Ude iwerirän Jesutä Maria u ba Juda ämawebe Maria-kät äbuño u konäm korirä yabäñpäñ bänepi ägekoräpäñ butewaki pähap nadäjkuk.

✧ 11:26: Jon 8:51 ✧ 11:27: Jon 6:69 ✧ 11:29: Jon 11:20

✧ 11:32: Jon 11:21

34 Ude tänpän yäwetkuk; Eruk, in komegup de äneŋkuŋ? Ude yäwänä iwetkuŋ; Ekäni, äbänkaŋ ka yäk.

35-36 ✧ Ude iweräwä Jesu konäm kotkuk. Täñirän ämawebe päke unitä kaŋpäŋ yänkuŋ; No kawut! Äma kumbuko unita gäripi-inik nadäk täyak unita butewaki nadänpän kotak yäk.

37 ✧ Ätutä ude yäwäkaŋ ätutäwä yänkuŋ; Äma no wä äma dapuri tumbani yäpän tägaŋ yämik täyak. Upänkaŋ äma no käyäm täŋ itkuk-ken ugän täŋkentän iminaŋi täñirän kumbuk yäk.

Jesutä Lasarus äneŋi yäpmän aku teŋkuk

38 ✧ Tänpäkaŋ Jesutä bänepi-ken butewaki pähap nadänpän Lasarus äneŋkuŋ-ken u kuŋkuk. Awaŋ u mobä taŋi kubäpäŋ äneŋpani. Täŋkaŋ mobä kubäpäŋ awaŋ meni täŋpipiwani.

39 Kuŋpäŋä yäwetkuk; Mobä awaŋ meni täŋpipiwani no yäpmän kewewut. Ude yäwänä Lasarus wanori wäpi Mata unitä iwetkuk; Ekäni, no kumbänpän äneŋkaŋ kepma yaräbok-yaräbok itkamän unita kábäŋi wakiinik no piätak yäk.

40 ✧ Matatä ude yäwänä, Jesutä no de iwetkuk; Näk pengän no de gäweraro u nämo nadätan? Gäk nadän namikinik tänpänä Anutu täno kudän kehäromi nitek ahänirän täga käwen yän gäwerat.

41 Eruk, mobä taŋi awaŋ meni peŋpipiwani u yäpmän kewewäkaŋ Jesutä kunum gänaŋ dapun ijiŋpewän ärowäpäŋ no de yänkuk; Nan, gäk näkno yänapik manna uku nadän namino unita gäka bänep täga nadän gamitat.

✧ 11:35-36: Luk 19:41 ✧ 11:37: Jon 9:6 ✧ 11:38: Mat 27:60

✧ 11:40: Jon 11:4,23-26

42 ✧ Tānpäkaŋ Nan, gäk näkŋo yānpik manna nadāŋ namik täyan u nadätat upāŋkaŋ ämawebe itkaŋ ŋonita yānpāŋ man ŋowä gāwetat. Gäkä näk nepmaŋpi äput yāŋ kaŋ nadāwut yānpāŋ man ŋo yāyat.

43 Ude yānpāŋ gera terak ŋode yāŋkuk; Lasarus, gäk akumaŋ äbi!

44 Jesutä gera ude yāwänä, eruk äma kumbani tek keru kuroŋi ba iŋami dapun uwäk täwani nitek unitä akumaŋ äbuk. Äbänä Jesutä yāwetkuk; Tek u wärämüt imiŋpāŋ tewä kwän yäk.

Jesu utpewä kumäkta man topuŋ

Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

45 ✧ Jesutä ude tānpākaŋ Juda äma Mariaken äbuŋo unitä Jesutä imaka kudän kudupi tāŋkuko u kaŋpāŋä nadäkinik tāŋ imiŋkuŋ.

46 ✧ Nadäkinik tāŋ imiŋkuŋo upāŋkaŋ ätutäwä pāŋku Parisi äma Jesutä kudän tāŋkuko u yāwetkuŋ.

47 Tānpäkaŋ bāmop ämakät Parisi ämatä pāŋku Juda äma ekäni ekäni u yāwetkuŋ; Äma kudän kudupi mebäri mebäri tāk täyak ŋonita jide api tāŋ imine?

48 Kaŋäwaräkuk tāŋitna udegän tāŋ yāpmāŋ kuŋtäyon ämawebe kuduptagän unita biŋam täneŋ yäk. Tānpäkaŋ Rom tāŋo komi ämatä äbānpāŋ iwan tāŋ nimiŋpāŋ kudupi yotkät ämawebe äbotniye api tāŋpä waneŋ yäk.

49 Ude yāwäkaŋ uken nanik bāmop äma intäjukun tāŋpani kubä wäpi Kaifas unitä yāwetkuk; Ude nämo!

50 ✧ In ɲode nämo nadäkaŋ? Ämawebe kumän-tagän paotnejo ujeta äma kubä-tägän kaŋ kumbän yäk.

51-52 ✧✧ Kaifastä man ude yänkuko u iniken nadäk-nadäkpän nämo yänkuk. Nämo, kadäni uken bämop äma ude itkuko unita manitä imaka ɲode api ahäwekta yäwani u uwäk täŋkuk; Jesutä kumänpän Juda ämawebe api täŋkentäwek. Täŋpäkaŋ Juda ämawebe täŋkentän yämik-tagän nämo. Uwä kumänpän Anutu täŋo nanakiye uken-uken ittän kukaŋ u äbot kubägän api yepmanpän itneŋ. Man Kaifastä yänkuko uwä uwäk täŋkuk.

53 ✧ Eruk kepma uken yäput peŋpän yänkaŋ Jesu utpewä kumäkta man epän täŋtän kuŋkuŋ.

54 ✧ Ude täŋirä Juda ämawebe bämopi-ken Jesu kwawak nämo kuŋatkuk. Kome u peŋpeŋ gägäni käda kome jopi dubini-ken yotpärare kubä wäpi Efraim uken päŋku iwaräntäkiye-kät itkun.

55 ✧ Eruk, Juda nanik täŋo orekirit kadäni pähap kubä wäpi Pasova u keräp taŋkuko unita ämawebe kome uken-uken nanik kuduptagän Jerusalem yotpärare-kengän kuŋ moreŋkuŋ.

56 ✧ Kuŋpäŋä Jesu kaŋ-ahäna yänpän kudupi eni gänaŋ äronpän ini-tägän man ɲode yänkuŋ; In jide nadäkaŋ? U nintäŋo orekirit kadäni ɲo nämo käwep päbä käwek yäk.

57 Täŋpäkaŋ Juda äma ekäni ekäni-kät Parisi ämatäwä ɲode yänahänpän yäwetkuŋ; Äma kubätä Jesu u uken itak yän nadänpänä yänahäwänkaŋ

✧ **11:50:** Jon 18:14 ✧ **11:51-52:** Stt 50:20 ✧ **11:51-52:** Jon 10:16, 17:21, 1Jo 2:2 ✧ **11:53:** Jon 5:18 ✧ **11:54:** Jon 7:1 ✧ **11:55:** 2Sto 30:17; Apos 21:26 ✧ **11:56:** Jon 7:11

pänku injitpäñ komi eni gänañ kañ tena yäj yänkuñ.

12

Mariatä Jesu kuroñi ärutkuk

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9

¹ ✧ Täñpäkañ Pasova Orekirit kadäni kepma 6 ude keräp täñirän Jesu Betani yotpärare-ken kuñkuk. Betani uwä Lasarus, äma Jesutä kumbaniken nanik wädäj tädotkuko unitäño kome.

² ✧ Täñpäkañ kome uken Jesu iniñ oretta äñnak-äñnak pähap täñkuñ. Eruk ketem nänayäj Matatä ketem gwet yämän Lasarus ba noriye ätukät Jesukät ketem penta nañkuñ.

³ ✧ Nañ irirä Mariatä päbä ume gwäki ärowani, kábäñi säkgämän ikekpäñ Jesu kuroñi-ken piñ ibatkuk. Piñ ibatpäñ gwäki pujiñpäñ kuroñi täñkohoyänkuk. Täñirän ume unitäño kábäñi äma päke itkuño u nadänkuñ.

⁴ ✧ Täñpäkañ, iwaräntäki kubä wäpi Judas Kariot, Jesu iwan kerä terak pekta yäwani unitä kábäñi u nadänpäñ yänkuk;

⁵ ✧ E! Ume u gwäki ärowani, äma moneñ epän obañ kubäta täñpäñ yäpmäk täkañ ude. Ume u yäpmänpäñ ämata yämiñkañ moneñ yäpmänpäñ äma jäwärita yäminäñi yäk.

⁶ Judas uwä äma jäwärita butewaki nämo nadäj yämani. Uwä kubo äma unita man ude yänkuk. U Jesu-kät iwaräntäkiye täño moneñ watä itkañ kubota täk täñkukonik.

✧ 12:1: Jon 11:1,43 ✧ 12:2: Luk 10:40 ✧ 12:3: Luk 7:37-38

✧ 12:4: Jon 18:3 ✧ 12:5: Mat 19:21

7 ✧ Eruk, Judastä man ude yäjirän Jesutä nadänpäj iwetkuk; Ibeweno! Ume kăbăni nîkek injirako u injit yăpmăj kuñirän năkjo kumăk-kumăk kadăni ahăjirän piñ nabatta yăwani.

8 ✧ Tăjkañ äma jăwari uwă inkăt kadăni kăronji api it yăpmăj äronej. Upăjkañ năhă inkăt kadăni kăronji nămo api it yăpmăj ärone yăj yăjku.

9 ✧ Tăjpkăkañ Jesu Betani komeken itak yăj biñam nadănpäj äma măyap kăna yăjkañ păjku ahăj imiñkuj. Tăjkañ Jesugăn kakta nămo kuñkuj. U Lasarus, äma Jesutä kumbani-ken nanik wădăj tădotkuko u imaka, bok yabănayăj kuñkuj.

10-11 ✧ Jesutä Lasarus tăjkentăj imiñkuko u nadănpäj Juda nanik măyaptă bămop äma yabă kătăjpeñ Jesuta nadăkinik tăjkuj. Ude tăjiră bămop äma unită kokwawak nadănpäj Lasarus kumăj-kumăj utta man topuj.

Jesutä intăjukun äma ude Jerusalem äronjuk

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

12 Eruk, patkujo yăjewănă ämawebe bumta Pasova Orekiritta Jerusalem kuñkujo u Jesu ŋo äbătak yăj manbiñam nadăjkuj.

13 ✧ Nadănpäj imuk yej yăpmănpäj Jesutä kădet äbayăj tăjku-ken păjku itpăj gera ŋode yăjkuj; Wisikinik! Ekăni wăpi terak äbătak ŋonita iniñ oretna!

Isrel tăjo intăjukun äma iniñ oretna!

Man ude yăjkuj.

14 Tăjpkăkañ Jesu ini uwă donki gubăni kubă kañ-ahănpäj uterak păro mañitkañ äbuk. Ude

✧ 12:7: Jon 19:40 ✧ 12:8: Lo 15:11 ✧ 12:9: Jon 11:43-44

✧ 12:10-11: Jon 11:45 ✧ 12:13: Mat 27:42; Jon 1:49

täjirän manbiŋam ɲode bian kudän täwani u bureni ahänjuk;

15 Jerusalem ämawebe, umuntäneŋo!

Intäjukun ämajin äbän tamitak ɲo.

U doŋki gubaŋi terak maŋitkaŋ äbätak ɲo! yäk. *Sek 9:9*

16 ✧ Man ude kudän täwani päkaŋ Jesu täŋo iwaräntäkiyetä man uwä pengän nadäwä nämö täreŋkuŋ. Täŋkuŋopän Jesu kunum gänaŋ äronpäŋ wäpi biŋam ikek iränkaŋ mäden man u nadänpän imaka ɲokeŋo ämawebetä täŋ imiŋkuŋo unitäŋo mebäri nadäwä täreŋkuŋ.

17 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä Lasarus awaŋ gänaŋ nanik yänpewän akuŋkuko kadäni ugän ämawebe mäyaptä kaŋpäŋ nadänkuŋ. Kaŋpäŋ nadänkaŋ manbiŋam u yänahäntän kuŋkuŋ.

18 Yänahäntän kuŋirä ämawebe mäyaptä kudän kudupi unitäŋo manbiŋam nadänkaŋ Jesu doŋki terak äbätak yän nadänpän känäyän kuŋkuŋ.

19 ✧ Ude täŋirä Parisi ämatä yabänpän ini-tägän yänpän-nadäk ɲode täŋkuŋ; Wära, u kawut! Ämawebe kuduŋtagän iwatkaŋ yäk. Injtnayän nadämäŋo ukeŋo täna wakaŋ ubayän. Man ude yänkuŋ.

Jesu ini kumäkta yänjuk

20 Ämawebe Pasova Orekiritta äbuŋo ukät nanik ätu Grik äma, guŋ äbotken nanik.

21 ✧ Grik äma unitä päŋku Filip, Galili kome, Bet-saida yotpärareken nanik u kaŋ-ahänpän iwetkuŋ; Notninpak, nin Jesu känäyän äbäkamaŋ yäk.

✧ **12:16:** Jon 2:22 ✧ **12:17:** Jon 11:43-44 ✧ **12:19:** Jon 11:48

✧ **12:21:** Jon 1:44; Luk 19:3, 23:8

22 Eruk, ude iweräwä Filiptä päñku Andru iweränkañ bok päñku Jesu iwetkumän.

23 ✧ Täñpäñ Jesutä yäwetkuk; Äma Bureni-iniktä wäpi biñam yäpmäkta kadäni ahätak ño.

24 ✧ Unita näk bureni täwera nadäwut; Saguom mujipi kome gänañ peñirä nämo waweko jide täñpäñ käruk tädorek? Nämo. Täñ, mujipi u kome gänañ peñirä waweko uyaku käruk tädotpäñ äbäñirän bureni mäyap ahäñ-bumbum täneñ yäk.

25 ✧ Ude yäñpäñ yäñkuk; U udegän äma iniken irit kuñat-kuñarita iyaptak täkañ uwä api paotneñ. Täñ, äma irit kuñat-kuñari kome terak ño mäde ut imik täkañ uwä irit kehäromi, paot-paori nämo u api kañ-ahäneñ.

26 ✧ Täñpäkañ in kubätä watä epän ämana ude irayäñ nadäñpäñä näk kañ näwarän. Ude täñpäñä näkä it täyat-ken bok api itde. Nadäkañ? Äma täñkentäñ namik täkañ u Nanatä api orañ yämek.

27 ✧ Ude yäñpäñ äneñi ñode yäñkuk; Bänepna-ken bäräpi pähap nadätat. Unita jide yäwet? Nan, gäk nadäñ namini bäräpi ahäñ namayäñ täyak u äbä närepmirän yäñ yäwet? Ude nämo, bäräpi ude ahäñ namikta yäwani. Mebäri udetagän äput.

28 ✧ Unita Nan, täñpewi wäpka biñam tañi kañ ahäñ parän! Ude yäñirän man kotäk kubä kunum gänañ naniktä ñode äpuk; Wäpna biñam täñpewa tañi ahäñkuko udegän api täñpet yäk.

29 ✧ Man kotäk ude yäñirän äma päke itkuño unitäwä iromäñtä yäyak yäñ yäñkuñ. Täñ ätutäwä

✧ 12:23: Jon 13:31-32; Jon 17:1 ✧ 12:24: 1Ko 15:36 ✧ 12:25: Mat 16:25 ✧ 12:26: Jon 14:3, 17:24 ✧ 12:27: Sam 6:3, 42:5; Mat 26:38 ✧ 12:28: Mat 3:17 ✧ 12:29: Apos 23:9

Nämo yäk. Anjerotä yäyak yäj yänkuḡ.

30 ✧ Ude yäjirä Jesutä yäwetkuk; Man kotäk ahäjirän nadäkaḡ u näka nämo. U intä nadäwut yäjpäḡ yäyak.

31 ✧ Apiḡo Anututä komen ämawebe täḡo irit kuḡat-kuḡari yäpmäj daniwayäj. Täḡpäḡ kome ḡonitäḡo intäjukun äma u pimiḡ maḡpän kwayäj.

32 ✧ Kadäni keräp taḡirän ämatä näk yäpmäj päḡaku punin api nepmaneḡ. Kadäni uken ämawebe komeḡi komeḡi kudup yäjporiḡ päbä dubina-kengän api yepmaḡpet yäk.

33 ✧ Jesutä jide täḡ imiḡirä api kumbeko unitäḡo man wärani ude yäjkuḡ.

34 ✧ Eruk, Jesutä man ude yäjirän ämawebe päke itkuḡo unitä yäjkuḡ; Ude nämo. Nin Baga man terak ḡode daniḡpäḡ nadäk täkamäj; Kristo ahäwayäj täyak uwä nämo api kumbek. U pen api it yäpmäj ärowek yäk. Unita imata Äma Bureni-inik kämi yäpmäj päḡaku punin api teneḡ yäj yäyan? E, Äma Bureni-inik yäyan uwä netäta yäyan?

35 ✧ Ude yäwäwä Jesutä äneḡi ḡode yäwetkuk; Penyäjek inkät kadäni keräpigän irayäj täyak unita inä penyäjek uterakgän kaḡ kuḡarut. Bipmäj uranitä in uwäk täwekta. Äma kubä bipmäj uraniken kuḡareko uwä kädet ude kuyat yäj nämo nadäjkaḡ kwek.

36 ✧ Unita apiḡo inken penyäjek itak unita penyäjekta nadäkinik täkot. Ude tänayäj täḡo

✧ **12:30:** Jon 11:42 ✧ **12:31:** Jon 9:39, 14:30 ✧ **12:32:** Jon 3:14
 ✧ **12:33:** Jon 18:32 ✧ **12:34:** Sam 89:4,36; Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 ✧ **12:35:** Jon 7:33, 8:12, 1Jo 2:10-11 ✧ **12:36:** Efe 5:8

uyaku penyānek tāŋo nanakiye bureni api itneŋ yāk. Jesutā ude yānpāŋ yepmaŋpeŋ pāŋku kābop itkuk.

Ämawebe mäyaptä Jesuta nadäkinik nämo täŋkuŋ

³⁷ Tänpäkaŋ Jesutā kudān kudupi mebäri mebäri ämawebe inamiken täŋkuko upāŋkaŋ nadäkinik nämo täŋ imiŋkuŋ.

³⁸ ✧ Ude täŋirä man profet Aisaiatä ŋode kudān täŋkuko u bureni ahäwekta täŋkuŋ; Ekäni, nin manbiŋam yāŋahāŋitna netätä nadāwän bureni täŋkuk?

Ba netätä gākŋo kehäromika kawän täreŋkuk?

Ais 53:1

³⁹ ✧ Täŋkaŋ Jesu tāŋo man nämo nadāŋ imiŋkuŋo uwä Aisaia tāŋo man kudān kubä ŋode pätak;

⁴⁰ Anututä dapuri ba bānepi täŋpipiŋkuk.

Mebäri unita, dapuritā näkŋo mebärina nämo nabāwä tärek täkaŋ.

Ba mebäri unita bānepitā imaka kak täkaŋ uwä bārāneŋ nämo nadāwä tärewāpāŋ bānepi nämo sukurek täkaŋ.

Ude nämo täk täkaŋ unita momini nämo peŋ yämik täyat yāk. *Ais 6:10*

⁴¹ ✧ Aisaiatä man yāŋkuko uwä, imaka u nämo ahāŋirän Jesutā wāpi biŋam ikek api ireko u nadāŋpāŋ uterak yāŋkuk.

⁴² ✧ Tänpäkaŋ Juda äma ekäni ekäni mäyaptä Jesuta nadäkinik täŋ imiŋkuŋ. Upāŋkaŋ Parisita umuntaŋkuŋo unita nadäkiniki kābop peŋkuŋ.

✧ **12:38:** Rom 10:16 ✧ **12:39:** Mat 13:15 ✧ **12:41:** Ais 6:1

✧ **12:42:** Jon 7:48, 9:22

Parisitä kudupi eni gänaŋ äneŋi ärokta ninin bitnäneŋ yänpän umuntaŋkuŋ.

43 ✧ Ude täŋkuŋo uwä ämatä wäpi biŋam yäniŋ oretta gäripi nadänpän Anututä wäpi biŋam yäpmän akukta bitnäŋkuŋ.

44 ✧ Eruk, Jesutä gera terak ŋode yänkuk; Äma kubätä näk nadän namiŋpänä uwä näkagän nämo. U naniŋ kireŋpewän äburo u bok nadän imik täyak.

45 ✧ Täŋkaŋ äma u näk nabänpänä naniŋ kireŋpewän äpuro käyak ubayän.

46 ✧ Imata, ämawebe näk nadän namikinik täŋpän bipmän urani gänaŋ wari nämo itneŋta kome terak ŋo penyänek ikek ude äput.

47-48 ✧✧ Täŋ, äma kubätä man yäk täyat u penpän kowata api yäpek. Upänkaŋ näkä äma u manken nämo api tewet. Nämo, näk komen ämawebe yämagutta äput. Täŋpäkaŋ äma näka bitnäŋpän näkŋo man nämo buramik täkaŋ u yäpmän danikta äma kubä itak. Tärektärek kadäni-ken näk kome terak itkaŋ man yäwetpän yäwoŋärek täŋkuro unitä äma u manken api yepmaŋpek.

49 Nadäkaŋ? Man yäk yäyat uwä näkŋa bänepna-ken nanikpän nämo yäk täyat. Nämo, Nana naniŋ kireŋkuko unitä man yänahäwetta näwetpän näwoŋärek täŋkuk.

50 ✧ Täŋpäkaŋ näk ŋode nadäk täyat; Mani biŋamtä ämawebeta irit kehäromi yämik täyak. Unita man yäk täyat uwä Nanatä yänytären namiŋkuko udegän yäk täyat yäk.

✧ 12:43: Jon 5:44 ✧ 12:44: Mat 10:40 ✧ 12:45: Jon 14:9

✧ 12:46: Jon 8:12, 12:35 ✧ 12:47-48: Jon 3:17, 8:15 ✧ 12:47-48:

Hib 4:12 ✧ 12:50: Jon 8:26,28

13

Jesutä iwaräntäkiye kuroŋi ärut yämiŋkuk

¹ ✧ Täŋpäŋ Juda täŋo orekirit pähap wäpi Pasova keräp taŋirän Jesutä kome ŋo peŋpeŋ Nanaken kukta kadäni ahatak yäŋ nadäŋkuk. Täŋpäŋ iniken iwaräntäkiyeta ban umunitä pen nadäŋ yämikinik täŋ yäpmäŋ äbäŋirän kumäk-kumäki kadäni ahäŋkuk.

² ✧ Eruk bipäda uken Jesu ini ba iwaräntäkiye penta ketem naŋ itkuŋ. Täŋpäkaŋ ketem kämi nänayäŋ täŋirä Satantä jukun Saimon-Kariot täŋo nanaki wäpi Judas, Jesu mäde ut imikta nadäk-nadäk imiŋkuk.

³ ✧ Nadäk nadäk u imiŋirän Jesutä kaŋpäŋ nadäŋpäŋ-nadäwätäk nämo täŋkuk. Nämo, u ŋode nadäŋkuk; Nanatä kehäromi, nadäk-nadäk ba imaka kudup ketna terak peŋ moreŋkuk. Ba näk Anutu-ken naniktä äburo unita äneŋi iniken api kwet yäŋ nadäŋkuk.

⁴ Ude nadäŋpäŋ Jesutä ketem peŋpäŋ tek punin nanik yäŋopmäŋpäŋ tek, gupi täŋ-kohoyäwani kubä yäpmäŋpäŋ yabuk.

⁵ Ude täŋpäŋ ume gäpe gänaŋ piŋkaŋ gwetpäŋ iwaräntäkiye kuroŋi ärut yämiŋpäŋ tek gupi täŋ kohoyäwani yabuko ugänpäŋ pitpäŋ täŋkohoyäŋ yämiŋkuk.

⁶ Ärut yämiŋtäŋ äbätäŋgän Pita kuroŋi ärunayäŋ täŋirän Pitatä iwetkuk; Wa! Ekäni, gäk kuroŋna ärunayäŋ ba täyan?

✧ **13:1:** Jon 7:30, 12:23; Jon 15:13, 1Jo 3:16; Plp 2:8 ✧ **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27 ✧ **13:3:** Jon 3:35, 16:28

⁷ Yäjirän Jesutä kowata ɲode iwetkuk; Gäk näkä kädət täyat ɲo nämo nadäwi tumänkaɲ. Kämi uyaku api nadäwi tumneɲ yäk.

⁸ Ude yäwänkaɲ Pitatä iwetkuk; Nämoinik! Gäk kuroɲna ärureno. Kämi imaka, nämoinik api ärut namen yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nämo nadätan. Näk kuroɲka nämo ärut gamawä gäk äbotna gänaɲ täga nämo api iren yäk.

⁹ Jesutä ude iweränä Pitatä kowata iwetkuk; Wära! Ekäni, gäk kuroɲnagän ärureno. Gwäkna ketna, gupna kumän ärut nami! yäk.

¹⁰ ✧ Ude yäwänä Jesutä ɲode yänkuk; Äma kubä gupi kudup ume ärurani uwä pakigän itak. U kuroɲgän äneɲi ärurek. In päke ɲo pakigän itkaɲ. Upänkaɲ kubägän nämo yäk.

¹¹ Man ude yänkuko uwä äma iwan kerı terak api peweko unita nadänpän yänkuk. Mebäri unita äbotnaye inken nanik kubä-tägän pakigän nämo itak yän yänkuk.

¹² Eruk, iwaräntäkiye kuroɲi ärut moreɲpän teki äneɲi tänkaɲ maɲitkuk. Maɲitpän ɲode yäwet yabänkuk; In näkä täɲ tamitat ɲonitäɲo mebäri nadäkaɲ ba nämo?

¹³ ✧ In näka yänpän-yäwoɲärek äma ba ekäni yän näwet täkaɲ u bureni näwet täkaɲ.

¹⁴ ✧ Unita ɲo nabäwut; Ekänijin, yänpän-yäwoɲärek ämajin näkä kuroɲjin ärut tamitat. Unita in udegän kowata kowata kuroɲjin äruttäɲ kaɲ kuɲarut.

✧ **13:10:** Jon 15:3; Jon 6:64,70-71 ✧ **13:13:** Mat 23:8,10 ✧ **13:14:** Mat 20:28; Luk 22:27

15 ✧ Nāk jop nāmo ärut tamitat. Nāmo, nāk kädet täga tänpäj-täwoŋärehta täyat. Unita näkä täŋ tamitat ŋodegän kaŋ täk täŋput.

16 ✧ Unita nāk bureni-inik täwetat; Epän äma kubätä Ekänini nāmo irepmitpäj kuŋarek. Ba manbiŋam yäŋahäwani äma kubätä äma peŋ iwet-pewän äbeko u nāmo irepmitpäj kuŋarek.

17 ✧ Eruk, apiŋo in kädet bureni u nadäkaŋ unita kädet u iwatnayäŋ täŋo uwä Anutu täŋo oretoret terak api kuŋatneŋ yäk.

Jesu ini kumäkta yäwetkuk

Mat 26:22-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

18 ✧ Täŋpakaŋ in kuduŋta nāmo yäyat. Äma näkŋata biŋam iwoyäŋkuro unitäŋo mebärini nadäŋ moretat. Upänkaŋ man kubä Anutu täŋo manbiŋam kudän täwani ŋode uwä bureni kaŋ ahäwän; Äma näkkät ketem bok näŋpanitä iwan täŋ namitak.

19 ✧ Täŋkaŋ imaka uwä bureni nāmo ahänjirän täwet kiretat. Unitäŋo bureni uwä kami ahänjirän näkŋa äma u ubayäŋ* yäŋ nabäŋpäj-nadäneŋta.

20 ✧ Nāk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä näkŋo epän ämana kubäta not täŋ imayäŋ täko uwä näka udegän not api täŋ namek. Täŋpäj näka not täŋ namayäŋ täko uwä nāk nanin kireŋkuko unita udegän not api täŋ imek yäk.

✧ **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13, 1Pi 2:21 ✧ **13:16:** Mat 10:24 ✧ **13:17:** Mat 7:24; Jem 1:25 ✧ **13:18:** Sam 41:9 ✧ **13:19:** Jon 14:29, 16:4

* **13:19:** Jesutä näkŋa äma u ubayäŋ yäŋ yäkuko u Anutu, Moses päya karäni gänaŋ mebet täŋkuko ugänaŋ ahän imiŋpäj wäpi näkŋa itat yäŋ iwetkuko unita juku piŋpäj man ŋo yäŋkuk. Ude yäŋkuko uwä nāk Anutu itkurotä itat ubayäŋ yäŋ yäŋkuk. ✧ **13:20:** Mat 10:40

21 ✧ Eruk, ude yāwān tāreñirān, Jesu bānepi-ken bārāpi pāhap nadāñpāñ kwawak ñode yāñahāñpāñ yāwetkuk; Bāmopjin-ken nanik kubätä nāk iwan kerī terak nepmañpayāñ yāk.

22 Yāñirān nadāñpāñ iwarāntākiyetā kowat kawān tāñpāñ netāta yāyak yāñpāñ nadāwātāk tāñkuñ.

23 ✧ Tāñpākañ iwarāntāki kubā, Jesutā unita gārīpi pāhap nadāñ imik tāñpani uwā Jesu dubini-ken itkuk.

24 Irirān Saimon-Pitatā injam wāra tāñpāñ jiap terak iwetkuk; Iwetpāñ ka; Netāta yāyan?

25 Ude tāñirān āma Jesu dubini-ken itkuko unitā Jesu tubeñ kuñpāñ iwetkuk; Ekāni, netāta yāyan? yāñ iwetkuk.

26 Ude iwet yabāwānā Jesutā iwetkuk; Nākā ketem morāki tokātpāñ tokān gāpe gānañ yāputpāñ imayāñ tāyat āma unitā iwan tāñ namayāñ yāk. Jesutā ude yāñpāñ ketem morāki tokātpāñ gāpe gānañ yāputpāñ Judas, Saimon-Kariot nanaki unita imiñkuk.

27 ✧ Imiñirān uterakgān Satantā Judas kotañkuk. Tāñirān Jesutā Judas iwetkuk; Imaka tāñpayāñ tāyan u bārāñeñ tāyi yāk.

28 Ude yāñirān āma Jesu-kāt ketem penta nañ itkuño uwā Jesutā man yāñkuko u tāga nāmo nadāwā tāreñkuñ.

29 ✧ Judas uwā iwarāntākiye tāño moneñ watā āma ude itkuko unita iwarāntākiye ātutā ñode nadāñkuñ; Pāñku āñnak-āñnak pāhap ahāwayāñ

✧ 13:21: Jon 12:27 ✧ 13:23: Jon 19:26, 20:2; Jon 21:7,20

✧ 13:27: Jon 13:2 ✧ 13:29: Jon 12:6

täyak unita ketem yäpmäkta käwep iwet-pewän kuyak yäj nadänkuñ. Täñpän ätutawä ñode nadänkuñ; Ba äma jäwärita monen yämän yänpän käwep iwet-pewän kuyak yäj nadänkuñ.

³⁰ Täñpäkañ ketem moräki Jesutä Judasta imiñkuko u yäpmänpän uterakgän äpämañ kuñkuk. U kome bipmäñ urirän täñkuk.

Pitatä Jesu wäpi käbop api pewek

Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

³¹ ✧ Täñpäkañ Judas äpämañ kuñirän Jesutä ñode yänkuk; Eruk, apiño Äma Bureni-iniktä wäpi biñam yäpayän. Täñirän uterak Anututä wäpi biñam udegän yäpayän.

³² ✧ Bureni! Anututä ini Äma Bureni-inikta wäpi biñam imayän. Täñkañ bäräñeñ imayän.

³³ ✧ Jesutä ude yänpän yäwetkuk; Nanaknaye, näk inkät kadäni käroni nämo api itne. In näka api wäyakñeneñ. Upänkañ man Juda äma ekäni ekäni yäwetkuro udegän täwetat; In kome näkä kwayän täyat-ken u täga nämo api kunen.

³⁴ ✧ Unita apiño бага man kodaki kubä ñode täwetat; In kubäkubätä notjiye ñonita gäripi kowata kowata nadän yämik täneñ, näkä inta nadän tamiñ yäpmän äburo udegän.

³⁵ Täñpäkañ in kubäkubätä notjiye ätu näkño äbotken nanik unita gäripi nadän yäminayän täño uwä ämawebetä ñode api tabänpän nadäneñ; Bureni-inik, ñowä Jesu täño iwaräntäkiye äbot bureni yäj api nadäneñ.

✧ **13:31:** Jon 12:23 ✧ **13:32:** Jon 17:5 ✧ **13:33:** Jon 7:33-34

✧ **13:34:** Jon 15:12,17, 1Jo 3:23, 2Jo 5

36 ✧ Tənpəkaŋ Saimon-Pita unitä Jesu ɲode iwet yabəŋkuk; Ekäni, gäk de api kwen? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Kome näkä kwayəŋ täyat-ken u gäk täga nämo api näwat yəpməŋ kwen. Upəŋkaŋ kämi uyaku api näwat yəpməŋ kwen.

37 Ude yäwänä Pitatä äneŋi iwet yabəŋkuk; Ekäni, imata näk apiŋo täga nämo gəwaret? Näk gäk tənketəŋpəŋ kumäkta nadätat!

38 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk näk tənketəŋpəŋ kumäkta bureni nämo yəyan. Unita bureni ɲode gəwera nadä; Kadäni puruptä gera yəwayəŋ kerəp taŋirən gäk näka nämo nadätat yəŋ yarəkubä api yəwen.

14

Anutu-ken kukkuk kädət uwä Jesu

1 ✧ Jesutä iwarəntäkiye man äneŋi ɲode yəwetgän tənkkuk; In butewaki nadəwätäk pähap nämo täneŋ. Nämo, nadäk-nadəkjin Anutu-kengän pekot. Təŋkaŋ näka imaka, nadəkinik tən namikot.

2 Imata, Nanatä eŋiken ämawebetä itneŋta bəgup mäyap itkaŋ. Ude bureni nämo itneŋo uwä in man ɲode täga nämo täweret. Tənpəkaŋ näk inta bəgup tənket urayəŋ kuyat.

3 ✧ Näkä pənku bəgup ket utkaŋ äneŋi päbä näkkät itta tämagut yəpməŋ irayəŋ täyat-ken api kwet.

4 Tənpəŋ kome näkä kwayəŋ täyat-ken unitəŋo kädət uwä nadəkaŋ.

5 Ude yäwänä, Tomastä iwetkuk; Ekäni, kome kwayän täyan u nämo nadäkamän unita jide tänpän kädet u nadäne?

6 ✧ Yäwänä Jesutä node yäwetkuk; Näkña-tägän kädet. Ba man bureni täno mähemi u näk. Ba irit kodaki täno mähemi u näk. Unita äma kubätä Nanken kwayän yänpänä kädet kubä nämo iwarek. Nämo, Nanken kukkuk kädet uwä näk kubägan.

7 ✧ In näk siwonji nabänpän-nadäwä tärewäwä Nanta udegän api nadänej yäk. Tänpäkan apiño yäput penpän in Nan täno mebäri kanpän nadäkan. Ba Nan kakan yäk.

8 Ude yäwänä Filiptä node iwetkuk; Ekäni, gäk Nan niwonjäreñiri kanpän nadäna tärewut!

9 ✧ Yäwänä Jesutä yänkuk; Filip, kadäni karonji näk inkät it yäpmän äbäkamän upänkan gäk imata näkño mebärina nämo nadätan? Äma kubätä näk nabäk täyak uwä Nan kak täyak ubayän. Gäk jide unita Nan niwonjäre yän yäyan?

10 ✧ Gäk node nadäwi bureni nämo täk täkan? Näk Nan bänepi-ken itat, udegän Nan uwä näk bänepna-ken itak. Nankät nek kubägan itkamäk. Tänpän man täwet täyat uwä näkñaken nadäkpän nämo täwet täyat. Nämo, Nan näkken itkan iniken epän täk täyak.

11 ✧ Unita näk man node yänjira in nadäwä bureni täyon; Näk Nankät nek kubägan itkamäk. Ba näkä kudän täk täyat u kanpän bureni yän nadänpän näka nadäkinik täñ namikot.

✧ **14:6:** Jon 11:25; Rom 5:1-2; Hib 10:20 ✧ **14:7:** Jon 8:19 ✧ **14:9:** Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 ✧ **14:10:** Jon 12:49, 14:24 ✧ **14:11:** Jon 10:38, 14:20

12 ✧ Nāk bureni ɲode täwera nadäwut; Äma näka nadäwä bureni täɲpöpäɲ nadäkinik täk täkaɲ uwä näkä epän täk täyat udegän api täk täneɲ. Ba näk Nanken kuyat unita epän näkä täɲkuro u irepmitpäɲ api täk täneɲ.

13 ✧ Täɲkaɲ Nan täɲo wäpi biɲam ärowani kwawak ahäɲpäɲ tokɲeɲ pärekta Nanaki näkä ɲode api täɲpet; Imaka kubäta näk wäpna biɲam terak yäɲapinayäɲ täɲo uwä api nadäɲ tamik täɲpet.

14 Bureni-inik täwetgän täɲpa; Imaka kubäta näk wäpna biɲam terak yäɲapinayäɲ täɲo uwä api nadäɲ tamet yäk.

Jesutä Kudupi Munapik äpäkta yäwetkuk

15 ✧ Eruk man kubä pen ɲode täwera nadäkgän täkot; In näka gäripi-inik nadäɲpähä näkɲo man buraminpäh api kuɲat täneɲ.

16 ✧ Ude täɲirä näk Nanken yäɲapiɲira täɲkentäk äneɲi kubä api taniɲ kirewek. Täɲkentäk taniɲ kirewayäɲ täyak uwä inkät tärek-täreki nämo itneɲta.

17 ✧ Täɲkentäk u Munapik, Anutu täɲo mebäri kwawak pewän ahäwani u. Täɲpähäɲ komen ämawebetä Munapik u nämo kaɲpäh nadäk täkaɲ unita bänepitä not täga nämo täɲ imineɲ. Täɲ, inä unita nadäk täkaɲ. Bureni, Munapik uwä inkät it täyak unitä kämi bänepjin-ken api irek.

18 ✧ Näkä tepmaɲpeɲ kuɲirawä in kodähani ude nämo api itneɲ. Nämo, inken äneɲi api äbet.

19 ✧ Kadäni keräpi itkaɲ komen ämawebetä näka

✧ **14:12:** Mak 16:19-20 ✧ **14:13:** Mat 7:7; Jon 15:16 ✧ **14:15:** Jon 15:10, 1Jo 5:3 ✧ **14:16:** Jon 14:26, 15:26; Jon 16:7 ✧ **14:17:** Mat 10:20; Jon 16:13; Rom 8:26 ✧ **14:18:** Jon 14:3 ✧ **14:19:** Jon 16:16

api ijiwä waneŋ. Upäŋkaŋ intäwä api nabäneŋ. Näk irit kodaki täŋo mäheŋi unita in udegän irit kodaki nitek api kuŋatneŋ.

20 ✧ Täŋpäŋ kadäni näk kumäŋpäŋ äneŋi kodak taŋpäŋ akumaŋ kuŋarayäŋ täyat-ken uken ŋode api nadäwä täreneŋ; Näk Nana bänepiken itat. Ba näk in bänepjin-ken irira inä näk bänepna-ken itkamaŋ yäŋ api nadäneŋ.

21 ✧ Täŋpäkaŋ äma näkŋo man inŋitpäŋ säkgämän buramik täkaŋ uwä näka gäripi nadäk täkaŋ. Täŋkaŋ äma näka gäripi nadäk täkaŋ uwä Nanatä udegän äma unita gäripi api nadäwek. Ba näkä udegän, bänep iron täŋ yämiŋpäŋ näkŋaken mebäri kwawak api peŋ yämet yäk.

22 ✧ Jesutä ude yäwänä Judas kubä (Judas Kar-iot u nämo), unitä Jesu ŋode iwetkuk; Ekäni, gäk imata komen ämawebeta ahäŋ yämikta bitnäŋpäŋ nin-kengän ahäŋ nimikta yäyan?

23 ✧ Ude yäŋirän Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Äma näka gäripi-inik nadäk täkaŋ uwä näkŋo man säkgämän iwat täkaŋ. Täŋirä Nantä äma udewanita gäripi udegän nadäŋirän Nankät nek äma ukät kentäŋpäŋ bok itpäŋ api kuŋatne.

24 ✧ Täŋ, äma näka gäripi nämo nadäk täkaŋ uwä näkŋo man nämo iwat täkaŋ. Täŋpäkaŋ man yäŋira nadäkaŋ ŋo näkŋa-kenpäŋ nämo yäyat. Nämo, uwä Nan, nanin kireŋpewän äburo unitäŋo.

25 Näkŋa inkät itpäŋ unita man ŋo täwet yäpmäŋ äbätat.

✧ 14:20: Jon 17:21-23 ✧ 14:21: Jon 15:10, 16:27 ✧ 14:22: Apos 10:41-42 ✧ 14:23: Mat 18:20; Jon 13:34, 2Ko 6:16; Efe 3:17
✧ 14:24: Jon 7:16

26 ✧ Upänkaŋ Täŋkentäk unitä imaka kuduŋtagän api täwetpäŋ täwoŋärewek. Ude täŋirän man täwet yäpmän äburo unita api juku pineŋ. Täŋkentäk uwä Kudupi Munapik, Nantä wäpna biŋam terak taniŋ kirewayäŋ täyak u.

27 ✧ Näk tepmaŋpa yänpäŋ bänep kwini tamitat. Bänep kwini komen ämawebetä nadäk täkaŋ ude wanipäŋ nämo tamitat. Nämo, bänep kwini näkŋa nadänpäŋ kuŋat täyat upäŋ tamitat unita butewaki nadäwätäk täŋpäŋ umun terak nämo kuŋatneŋ.

28 ✧ Täŋkaŋ näk tepmaŋpeŋ kuŋkaŋ inken äneŋi api äbet yän uku täwerira nadän. Upänkaŋ in imata näk Nanaken kukta naniŋ bitnäkaŋ? In bänepjin näkken bureni pekaŋ yäwänäku Nanaken api kwet yän täwerira nadäwä tägawäm. Nan u näk närepmiak unita täga, kuyi yän näwetnaŋi.

29 ✧ Imaka täwetat u kwawak nämo ahänirän intäjukun täwet kiretat ŋo. Unita kämi, bureni ahänirän kaŋpäŋä bureni yän api nadäneŋ.

30 ✧ Täŋpäkaŋ näk inkät man yänpäŋ-nadäk kadäni käroŋi nämo tänayän. Nämo, kome ŋonitäŋo mäheŋi äbayän. Unitä näkŋo kehäromina kubä täga nämo yäpmän äpek.

31 ✧ Upänkaŋ komen ämawebetä näk Nanta gäripi pähap nadätäk yän ude nadäwä täreneŋta epän man Nanatä näwetkuko udegän täyat.

Eruk, kome ŋo peŋpeŋ kuna!

15

✧ **14:26:** Jon 14:16 ✧ **14:27:** Jon 14:1, 16:33; Plp 4:7 ✧ **14:28:** Jon 14:3, 16:28; Jon 20:17; Luk 24:52 ✧ **14:29:** Jon 13:19 ✧ **14:30:** Jon 12:31, 16:11; Efe 2:2 ✧ **14:31:** Jon 10:18, 12:49; Mat 26:46

Jesu u wain päya, ninä kånani

¹ Tänpäkañ Jesutä man pen nõde yäwetgån täñkuk; Näk wain päya bureni-inik. ² ✧ Täñkañ Nana uwä wain epån täño mähemi. Näkä terak kånani yäput penpäñ bureni nämo pat täkañ uwä Nantä taniñpäñ yäpmäj tänpän kuk täkañ. Tänpäj kånani bureni wädäk täkañ uwä bureni tañigån kañ wädäwut yänkañ täñket tañpäñ ket utpäñ pek täyak.

³ ✧ Tänpäkañ inä, manna biñam täwerira nadänpäj bänepjin pak tañkuñ.

⁴ ✧ Nadäkañ? Päya kånani tä kujari terak nämo gatänpäj ireko uwä bureni täga nämo wädäwek unita in näkkät kwasikotpäñ irirä näk inkät udegån kwasikotpäñ kañ ira. Näkkät nämo kwasikotpäñ kuñatpäñä injingån imaka täga kubä täga nämo api täneñ.

⁵ ✧ Näk wain päya irira inä wain päya unitäño kånani ude itkañ. Unita äma näkkät kowat kwasikorän tänpäj kuñat täkañ uwä kånani tägatä ude irit kuñat-kuñariken bureni pähap api pewän ahäj yämek. Upänkañ näkkät nämowä, in imaka kubä täga nämo täneñ.

⁶ ✧ Tänpäj äma näkkät nämo itpäñ kuñat täkañ uwä kånani waki taniñpäñ mañpä kuk täkañ ude api täneñ. Kånani u kubit tawänkañ ämatä kånani kubiri ätukät kubä-kengån penpäñ pewä ijineñ.

⁷ ✧ Unita in näkkät kowat kwasikorän tänpäj manna kañ buramik täñput. Ude tänayäj täño uyaku imaka u ba u yäpmäkta nadänpäjä iwet yabäjirä Anututä api tamek.

8 ✧ Tānpāṅ irit kuṅat-kuṅatjinken bureni pāhap ahānjirān in nākṇo nanaknaye ābot tānjirā Nana tāṅo wāpi biṅam kwawak ahānjirān kāneṅ.

9 Tānpākaṅ Nantā bānep iron pāhap tāṅ namik tāyak udegān nākā inta bānep iron tāṅ tamik tāyat. Ude tāṅ tamik tāyat unita nākṇo bānep iron ter-akgān kaṅ kuṅat tāṅput.

10 ✧ Nāk bureni tāwera nadāwut; In manna biṅam buraminayāṅ tāṅo uwā nākṇo bānep iron terakgān api kuṅatneṅ, nākā Nana tāṅo mani buraminpāṅ unitaṅo bānep iron terak kuṅat tāyat udegān.

11 ✧ Tānpāṅ nāhā bānep oretoret nadāk tāyat in udegān nadāk tākot yānpāṅ man ṅo tāwetat. Bānep oretoret pāhap u inken tokṇeṅpāṅ pat tāyon yāṅ yānpāṅ tāwetat.

12 ✧ Eruk, nāk jukuman ṅode tāwera nadāwut; Nākā nadāṅ tamik tāyat udegān in notjiyeta gāripi kowat nadāṅ imān tāṅpeṅ kaṅ kuṅarut.

13 ✧ In nadākaṅ? Bānep iron kādet intājukun-inik ṅode pātak; Äma kubätä noriye tāṅkentāwa yānpāṅ iniken gupi peweko u. Bānep iron kādet kubätä kādet u nāmo irepmitak.

14 ✧ Unita ṅode tāwetat; Inā nākṇo man buraminpāṅ kuṅarirā tabānjira notnaye bureni tāneṅ.

15 Tānpāṅ nāk kadāni ṅoken watā āmanaye yāṅ wari nāmo tāwet tāyat. Nāmoinik! Nākā inta nadāwa notnaye ude tākaṅ. Imata, watā āmatā intājukun āmani tāṅo bānepi-ken nadāk-nadāk pat tāyak u iw-erān nāmo nadāwek. Upāṅkaṅ nāhāwā Nanaken

✧ 15:8: Mat 5:16 ✧ 15:10: Jon 14:15, 1Jo 2:5 ✧ 15:11: Jon 17:13
 ✧ 15:12: Jon 13:34 ✧ 15:13: Jon 10:11, 1Jo 3:16 ✧ 15:14: Mat 12:50

nanik man nadänkuro u kudup yänähänpäñ täwet moreñkuro unita notnaye yän täwetat yäk.

16 Täñpäkañ, intä näk inta biñam nämo yäpmän daniñkuñ. Nämo inik, näkä inä näkñata biñam yäpmän daniñkut. Täñpäñ in yäpmän daniñkuro uwä irit kuñat-kuñatjinken bureni ahäñ tamikta in yäpmän daniñpäñ tepmañkut. Täñpäñ bureni bäräñeñ wak täkañ udewanita nämo yäyat. Nämo, bureni kehäromi nitek, paot-paori nämo udewani irit kuñat-kuñatjinken ahäñ tamikta yäyat. Ude täñkañ näk wäpna terak Nanaken yänapiñirä uter-akgän api tamek.

17 ✧ Unita näk jukuman äneñi ñode täwera nadäwut; In notjiyetakät gäripi kowat nadän imän täñpeñ kañ kuñarut.

Jesu iwarän täwanita iwan api täneñ

18 ✧ Jesutä man ude yänpäñ ñode yäwetkuk; Komen ämawebetä iwan täñ tamäwä ñode kañ nadäwut; Jesuta jukun täñ imiñkuño udegän täñ nimikañ yän kañ nadäwut.

19 ✧ In komen ämawebe udewanigän itneño uyaku inkät not täñpäñ kuñatneñ, iniken noriyekät not täñpeñ kuñat täkañ udegän. Upänkañ inä komen äma nämo. Nämo, näkä in komen ämawebe äbotken nanikpäñ yäpmän daniñpäñ tepmañpa kome täño täktäki mäde ut imiñkuño unita iwan täñ tamik täkañ.

20 ✧ Näk man ñode bian täwetkut; Epän watä ämatä ekänini nämo yärepmitneñ. Näka iwan täñ namiñkuño unita inta udegän api täñ tamineñ.

✧ 15:17: Jon 13:34 ✧ 15:18: Mat 10:22, 1Jo 3:13 ✧ 15:19: 1Jo 4:5; Jon 17:14 ✧ 15:20: Jon 13:16

Tänpäkaŋ äma ätutä näkŋo man nadänpäŋ iyap täŋkuŋo uyaku intäŋo man udegän api nadänpäŋ buramineŋ.

21 ✧ Upäŋkaŋ komen äma uwä näk naniŋ kireŋpewän äpuro unita nämoinik nadäkaŋ. Tänpäŋ in näkŋo näwaräntäknaye itkaŋ unita iwan api täŋ tamineŋ.

22 Tänpäkaŋ näkä äpäŋpäŋ man nämo yäwetkuro yäwänäku, momini kwawak nämo pewä ahäkkäneŋ. Upäŋkaŋ apiŋo momini käbop pekta kädet nämo pätak.

23 ✧ In nadäkaŋ? Äma näka iwan täŋ namik täkaŋ uwä Nanata udegän täŋ imik täkaŋ.

24 ✧ Näk äma äbot ŋo bämopi-ken kudän kudupi pähap, ämatä nämo tänaŋi u nämo täŋkut yäwänäku momini kwawak nämo pewä ahäkkäneŋ. Upäŋkaŋ nämo. Kudän kudupi bämopi-ken täjira nabäŋpäŋ-nadäk täk täŋkuŋo upäŋkaŋ näka iwan täŋ namiŋpäŋ Nanta udegän täŋ imik täkaŋ.

25 Ude täjirä man kubä unitäŋo бага man kudän täwani terak pätak u täŋkehärom täyak. Man uwä ŋode;

Mebäri nämo, iwan jop nadäŋ täŋ namiŋkuŋ. *Sam 35:19, 69:4*

26 ✧ Upäŋkaŋ näk täŋ-kehäromtaŋ tamikta Täŋkentäk, Nanken nanikpäŋ api taniŋ kirewet. Tänpäŋ Täŋkentäk uwä Munapik, Anutu täŋo mebäri kwawak pewä ahäwani u. Munapik unitä äbäŋkaŋ näkŋo manbiŋam api täwerek.

✧ 15:21: Mat 5:11; Mak 13:13 ✧ 15:23: Luk 10:16 ✧ 15:24: Jon 9:41, 14:11 ✧ 15:26: Jon 14:26

27 ✧ Tänpäkaŋ in bian näkä epän yäput peŋira näkkät it yäpmäŋ äbäkaŋ unita kadäni uken näkŋo man-biŋam kaŋ yäŋahänpäŋ yäwerut.

16

1 Jesutä man ude yänpäŋ äneŋi pen ŋode yäŋkuk; In nadäkinikjin pewä putäreneŋo udetä man ŋo täwetat.

2 ✧ In nadäkaŋ? Ämatä käbeyä yot gänaŋ nanik täwat kirenpäŋ äneŋi ärokta api yäjiwätneŋ. Bureni täwetat, kadäni keräp taŋirän ämatä nin Anututa watä epän bureni täŋ imikamäŋ yäŋ nadäŋkaŋ kumäŋ-kumäŋ api tadäpneŋ.

3 ✧ Ude tänayäŋ täkaŋ uwä Nankät nekta nämo nadäwä tärewäpäŋ api täŋ tamineŋ.

4 ✧ Tänpäkaŋ imaka u nämo ahäŋirän man ŋowäku intäjukun täwet kiretat. Tänpäŋ imaka u bureni ahäŋ tamiŋirän jukuman täwetat ŋo api juku pineŋ.

Kudupi Munapiktä epän jide api tänpäk?

Jesutä ude yänpäŋ yäwetkuk; Näk inkät penta itpäŋ unita imaka umuri ŋo bian nämo täwetkut.

5 ✧ Eruk, näk apiŋo tepmaŋpeŋ naniŋ kirenpewän äputken kwayäŋ. Upäŋkaŋ in kubätä gäk de kwayäŋ yäŋ nämo näwet yabäkaŋ.

6 Nämo, näk man täweraro unita nadäwätäk tänpäŋ bänepjintä bäräpi pähap nadäkaŋ.

7 ✧ Upäŋkaŋ bureni täwera nadäwut; Tepmaŋpeŋ kwayäŋ täyat uwä in täŋkentäktä kwayäŋ. Bureni, näk päŋku Täŋkentäk u iniŋ kirenpewa inken api

✧ **15:27:** Luk 1:2; Apos 1:8,21-22 ✧ **16:2:** Mat 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 ✧ **16:3:** Jon 15:21 ✧ **16:4:** Jon 13:19 ✧ **16:5:** Jon 7:33, 13:36 ✧ **16:7:** Jon 14:16

äpek. Täñ, näkä nämo kwawä Täñkentäk u inken täga nämo api äpek.

8 Täñpäkañ Täñkentäk unitä äbäñpäñä komen ämawebe siwoñi nadawut yäñpäñ imaka ñodeta goret nadäk täkañ u yäwetpäñ yäwoñärekañ api täñpek; Momini täño mebäri, Anutu inamiken siwoñi irit täño mebäri, ba yäpmäñ danik-danik epän Anututä täñpayäñ täyak unitäño mebäri.

9 ✧ Täñkañ momini täño mebäri uwä näka nadäkinik nämo täk täkañ yäñ api yäwoñärewek.

10 ✧ Ba näk Anutu inamiken siwoñi itat yäñ kañ nadawut yäñpäñ ñode api yäwetpäñ yäwoñärewek; Näk kumäñpäñ Nanken api kwet. Kuñira wari nämo api nabäneñ.

11 ✧ Täñkañ Anututä yäpmäñ danik-danik epän täk täyak unitäño mebäri ñode api yäwetpäñ yäwoñärewek; Kome ñonitäño intäjukun äma waki Anututä manken uku teñkuk yäñ api nadäneñ.

12 ✧ Man mäyap täga täwerero upäñkañ in täga nämo nadawä täreneñ.

13 ✧ Upäñkañ Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahawani unitä äbäñpäñä Anutu täño mebäri kwawakinik nadäkta kädet api täwit tamek. Täñpäkañ iniken nadäk-nadäkpäñ nämo api täwerek. Nämo, imaka Anutu-ken nadäñkañ ugänpäñ api täwerek. Ba imaka ahäkta yäwani u imaka, api täwerek.

14 Täñpäñ Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahawani unitä wäpna biñam imaka,

✧ **16:9:** Jon 3:18 ✧ **16:10:** Apos 5:31; Rom 4:25 ✧ **16:11:** Jon 12:31 ✧ **16:12:** 1Ko 3:1-2 ✧ **16:13:** Jon 14:26, 1Jo 2:27

kwawak api pewän ahäneŋ. Ude täkta näkŋo mena jinom yäpmänpäŋ api täwerek.

¹⁵ Nadäkaŋ? Nanatä iniken nadäk-nadäk kumän-tagän namiŋkuk. Mebäri unita Munapiktä näkŋo mena jinom yäpmänpäŋ api täwerek.

Nadänbäräp ba oretoret täŋo man

¹⁶ ✧ Jesutä man ude yänpäŋ iwaräntäkiye man ŋode yäwetgän täŋkuk; Ätu nanak itpäŋ kuŋjira nämo api nabäneŋ. Täŋkaŋ ätukät it yäpmäŋ äronpäŋä äneŋi api nabäneŋ.

¹⁷⁻¹⁸ Ude yäwänä iwaräntäkiye ätutä ini-tägän näwetgäwet tänpäŋ yäŋkuŋ; Man yäyak ŋo jide ude? Kadäni keräpi-tagän nämo api käne. Tänpäkaŋ ätu itpäŋ äneŋi api käne yäŋ niwetak u mebäri jideta? Kadäni keräpi yäŋ niwetak u jideta yäyak? Ba Näk Nanaken kwayäŋ yäŋ niwerako u jideta niwerak? Man yäyak u guŋ täkamäŋ. Nämo nadäna tärekaŋ yäk.

¹⁹ Ude täŋirä Jesutä nadäwätäki u yabänpäŋ-nadäŋkaŋ ŋode yäwetkuk; In man ŋode täweraro unita yänpäŋ-nadäk täkaŋ?; Ätu itpäŋ kuŋjira nämo api nabäneŋ. Täŋkaŋ ätukät it yäpmäŋ äronpäŋ äneŋi api nabäneŋ. Man unita guŋ täkaŋ?

²⁰ Eruk, näk bureni täwera nadäwut; Inä näka yänpäŋ konäm butewaki api täneŋ. Täŋ, komen ämawebetä wisikinik, kumäntak yänpäŋ oretoret pähap api täneŋ. Bureni, in butewaki api nadäneŋo upäŋkaŋ äyänutpäŋ mädenä oretoret terak api kuŋatneŋ.

²¹ ✧ In nadäkaŋ? Webe nanak bäyanayäŋ komi nadäk täkaŋ. Upäŋkaŋ nanaktä ahäŋirän kaŋpäŋ

Wisikna, nanakna ahatak ɲo yǎnpǎŋ oretoret pǎhap nadǎk tǎkaŋ.

22 ✧ Tǎnpǎkaŋ in udegǎn. Apiŋo in butewaki terak itkaŋ upǎŋkaŋ nǎk ǎneŋi ahǎŋ tamiŋira nabǎŋpǎŋ bǎnepjintǎ oretoret inide kubǎ api tǎneŋ. Tǎŋirǎ ǎma kubǎtǎ oretoret u tǎga nǎmo api ut-pewǎn mǎŋpek.

23 ✧ Tǎnpǎŋ kadǎni nǎkǎ kumǎŋpeŋ kunum gǎnaŋ ǎrowayǎŋ tǎyat-ken uken in nǎk-kenǎ imaka kubǎta nǎmo api yǎŋapineŋ. Nǎmo, imaka kubǎta nǎk wǎpna terak yǎŋapiŋirǎ Nanatǎ ini api tamek.

24 ✧ Umunitǎ pǎbǎ apiŋo in imaka kubǎta nǎk wǎpna terak nǎmo yǎŋapik tǎkaŋ. Tǎnpǎkaŋ apiŋotǎ pǎŋku kǎmi, in imaka kubǎta yǎŋapiŋpǎŋǎ api yǎpmǎk tǎneŋ. Ude tǎnpǎŋ bǎnep tǎga pǎhap api nadǎneŋ yǎk.

Jesutǎ kome tǎŋo mǎhemi api urek

25 ✧ Jesutǎ ude yǎnpǎŋ pen ɲode yǎwetgǎn tǎŋkuk; Man tǎwet yǎpmǎŋ ǎbǎtat ɲo man wǎrani terak tǎwetat. Upǎŋkaŋ kǎmiwǎ man wǎrani terak nǎmo api tǎweret. Nǎmo, kadǎni uken Nana tǎŋo man-biŋam kwawakinik api tǎweret.

26 Bureni, kadǎni ukentǎ pǎŋku kǎmi injin-tǎgǎn nǎk wǎpna terak Nanken api yǎŋapineŋ. Nǎk inta Nanken nǎmo api yǎŋapiwet yǎŋ tǎwetat.

27 ✧ Nǎmo, Nantǎ ini inta nadǎŋ tamikinik tǎk tǎyak. Imata, in nǎka gǎripi nadǎŋ yǎpmǎŋ ǎbǎkaŋ unita. Ba in nǎka Anutu-ken naniktǎ ǎpuk yǎŋ nadǎwǎ bureni tǎk tǎkaŋ unita.

✧ 16:22: Ais 66:14 ✧ 16:23: Mat 7:7 ✧ 16:24: Jon 15:11

✧ 16:25: Jon 10:6 ✧ 16:27: Jon 14:21,23

28 Tånkaŋ näk Anutu-ken naniktä kome ŋoken äpuropäŋ kome ŋo peŋpeŋ äneŋi Nanken kwayäŋ.

29 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuŋ; Eruk, apiŋo gäk man wärani terak nämö niwetan. Kwawakinik niwet ahätan yäk.

30 ✧ Nin nadäkamaŋ, gäk imaka kuduŋtagän nadäwi tärekaŋ. Äma kubätä yänyabäk kubä täŋpayäŋ nadäŋirän gäkä jukun kaŋpäŋ nadäŋkaŋ kowata täga iwet ahäwen yäk. Unita gäk Anutu-ken naniktä äpäŋ yäŋ gabäŋpäŋ-nadäkamaŋ.

31-32 ✧ Ude yäŋirä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Apiŋo nadäŋ namikinik täkaŋ upäŋkaŋ ŋode täwera nadäwut; Kadäni keräptaŋ tamitak. Kadäni uken in kubäkubä täwat kireŋpewä komejin-ken kuŋtäŋpä kuŋirä näkŋagän api iret. Eruk, kadäni u ahätak! In nepmaŋirä näkŋa kubägän irayäŋ. Upäŋkaŋ näkŋagän-inik nämö irayäŋ. Nämö, Nan näkkät it täyak udegän api itde.

33 ✧ Eruk, man täweraro uwä mebäri ŋodeta täwerat; In näkkät kowat kwasikorän täŋpäŋ näkŋo bänep pidäm terak kaŋ kuŋarut. Bureni, kome ŋoken bäräpi mebäri mebäri api kaŋ-ahäneŋo upäŋkaŋ ŋode nadäkot; Näk kome ŋonitäŋo mähemi unitäŋo kehäromi yäpmäŋ äpäro unita nadäwätäk nämö täneŋ!

17

Jesutä inita Nani-ken yäŋapiŋkuk

1 ✧ Eruk, man ude yäŋ paotpäŋä Jesutä kunum doräŋpäŋ ŋode yäŋkuk;

✧ 16:30: Jon 2:25 ✧ 16:31-32: Mat 26:31,56; Jon 8:29 ✧ 16:33: Jon 14:27; Rom 5:1, 2Ti 3:12, 1Jo 5:4 ✧ 17:1: Jon 11:41, 12:23

Nan, kadäni ahatak unita gäk ämanaye injamiken wäp biŋam kaŋ nam. Ude täŋjiri näk manka buramiŋpäŋ epän namiŋkuno u täŋjira wäpka biŋam udegän kaŋ ahäŋ parän.

² ✧ Unita näk ŋode yäyat; Gäk ämawebe kuduptagän intäjukun it yämikta kehäromi uku namiŋkun. Kehäromi namiŋkuno uwä mebäri ŋodeta namiŋkun; Ämawebe gäkä näka biŋam namiŋkuno unita irit kehäromi yämikta kehäromi u namiŋkun.

³ ✧ Irit kehäromi unitäŋo mebäri ŋode; Ämawebetä gäk kubätagän Anutu bureni-inik nadäkinik täŋpəŋ näk Jesu Kristo gäkä nepmaŋpi äpuro unita imaka, bok nadəŋ namikinik täŋpəŋ irit kehäromi api kaŋ-ahəneŋ.

⁴ ✧ Täŋpəkaŋ näk epän namiŋkuno u kumän täŋpa täreŋirä wäpka biŋam ba kehäromika kome ŋo terak kwawak kaŋpəŋ nadəŋkuŋ.

⁵ ✧ Täŋpəkaŋ Nan, näk nadəŋ namiŋjiri gäkkät bok itpəŋ wəpnek biŋam ikek kaŋ itda. Kome ŋo nämo yäwi ahəŋirän näk gäkkät bok itkaŋ wəpna biŋam ikek itkuro udegän äneŋi kaŋ nam.

Jesutä iwaräntäkiyeta Nani-ken yəŋapiŋkuk

⁶ Täŋpəŋ ämakaye komen ämawebe bämopi-ken nanik yəpməŋ daniŋpəŋ näka biŋam namiŋkuno ŋo gəkŋo mebärika yəwəŋəreŋkut. Mebärika yəwəŋəreŋjira manka buramiŋ yəpməŋ äbəkəŋ.

⁷⁻⁸ ✧ Täŋpəkaŋ man näwetkuno u kudup yəwerira bänepi-ken daiŋpəŋ yəpməŋ kuŋat təkaŋ. Daiŋpəŋ yəpməŋ kuŋatpəŋ apiŋo ŋode nadəwä

✧ **17:2:** Mat 11:27 ✧ **17:3:** 1Jo 5:20 ✧ **17:4:** Jon 4:34 ✧ **17:5:** Jon 1:1, 17:24 ✧ **17:7-8:** Jon 16:30

tärekaŋ; Imaka namiŋkuno u kudup gäkken nanikgän. Ba ɲode imaka nadäkaŋ; Näk gäkkät iranipäŋ gäkŋa-tägän näwetpewi äput.

9 ✧ Eruk, ämanaye unita yänpäŋ gäkken yäŋapitat. Komen ämawebe päke unita nämö gäwetat. Nämö, äma gäkŋata biŋam iwoyänpäŋ namiŋkuno unita gäwetat.

10 ✧ Näk nadätat, gäkŋo ämawebekaye uwä näkŋo bok. Ba näkŋo ämawebenaye uwä gäkŋo bok. Ämawebeniye unita yänpäŋ iŋamka-ken wäp biŋam taŋi yäpuro itat.

11 ✧ Upäŋkaŋ näk kome ɲoken wari nämö api it yäpmäŋ ärowet. Apiŋo gäkken äretat. Täŋ, äbotnaye ɲowä ɲogän itnayäŋ unita Kudupi Nana, gäk watäni it yämiŋiri säkgämän kaŋ irut. Kehäromika terak watäni kaŋ it yämi. Kehäromi namiŋkuno uterak watäni it yämiŋiri bänep kubägän kaŋ irut, nektä bänep kubägän itkamäk udegän.

12 ✧ Tänpäkaŋ näk ukät itpäŋ gäkŋo kehäromika terak watäni it yämik täyat. Bureni, kehäromi namiŋkuno uterak watä ude it yämiŋira ukät nanik kubä-tägän paotkuk, äma geŋita biŋam yäwani u. Täŋkaŋ unitä paorirän man kudän täwani u bureni ahätak.

13 ✧ Eruk nan, näk ärewayäŋ. Upäŋkaŋ näk kome terak ɲo pen itkaŋ yäŋapik man ɲo gäwetat. Tänpäŋ äbotnaye ɲonitä bänep oretoret pähap, oretoret pähap näkä nadäk täyat udegän kaŋ nadäwut yänpäŋ gäkken yäŋapitat.

14 ✧ Nan, näk man näwetkuno u kumän yäwet

✧ 17:9: Jon 6:37,44 ✧ 17:10: Jon 16:15 ✧ 17:11: Jon 10:30,17:21

✧ 17:12: Jon 6:39, 13:18; Jon 18:9 ✧ 17:13: Jon 15:11 ✧ 17:14:

Jon 15:19

moreŋkut. Täñira komen ämawebetä mäde ut yämik täkaŋ. Täñpäkaŋ näk komen ämawebe täño kädet nämo iwat täyat udegän äbotnaye ŋowä komen ämawebe täño kädet waki u nämo iwat täkaŋ. Mebäri unita komen ämawebetä iwan täñ yämik täkaŋ.

15 ✧ Äbotnaye ŋo kome terak ŋo nanikpäñ kunum gänaŋ yämagut yäpmäñ kukta nämo gäwetat. Nämo, gäk watä säkgämän it yämiñiri Äma Wakitä nämo api täñpäñ waneŋ yäñpäñ gäwetat ŋo.

16 Täñpäkaŋ näk komen ämawebe täño kädet waki nämo iwat täyat udegän äbotnaye ŋowä kädet waki u nämo iwat täkaŋ.

17 Unita gäkño manbiñam bureni yäweriri kome ŋonitäño gäripita mäde ut imiñpäñ gäkñata biñam kaŋ täñ morewut.

18 ✧ Täñpäkaŋ gäk pengän-inik komen ämawebe bämopi-ken itta kome ŋo terak näwetpewi äput. Udegän, näk ämanaye ŋonitä komen ämawebe bämopi-ken epän täkta yäwetpewa kuñtäñpä kunayäñ.

19 ✧ Täñpäkaŋ täñkentäñ yämikta näk gupna nadäk-nadäkna u kuduptagän gäkñata biñam ganiñ kiretat. Ude täñira äbotnaye ŋowä udegän man burenita biñamgän kaŋ täñput.

Jesutä nadäkinik täñpani kudupta yäñapiñkuk

20 Nan, äbotnaye ŋonita gäkken yäñapitat. Upäñkaŋ unitagän nämo gäwetat. Ämanaye ŋonitä näkño biñam yäwetpäñ yäwoñärek täñirä ämawebe

näka nadäŋ namikinik tänayäŋ täkaŋ unita bok yäŋapitat.

21 ✧ Täŋpäkaŋ nan, gäk täŋkentäŋ yämiŋiri ämawebe näka nadäkinik tänayäŋ täkaŋ u bänep kubägän, nektä bänep kubägän itkamäk udegän itpäŋ kaŋ kuŋarut yäŋpäŋ yäŋapitat. Täŋpäŋ nekkät bänep kubägän bok kaŋ it yäpmäŋ ärona. Ude kuŋarirä komen ämawebetä näka Anutu-ken naniktä äpuk yäŋ bureni api nadäneŋ.

22 ✧ Täŋpäŋ kehäromi ba nadäk-nadäk tägagämän gäkä namiŋkuno udegän äbotnaye ŋonita yämiŋkut. Bänep kubägän it takamäk, udegän kaŋ irut yäŋpäŋ yämiŋkut.

23 Näk ukät kubägän iritna gäk näkkät kubägän kaŋ itda. Täŋkaŋ ugän nämo. Bänep kubägän itpäŋ kuŋarirä komen ämawebetä yabäŋpäŋ-nadäŋkaŋ näka ŋode api nadäneŋ; Anututä tewän äpuk yäŋ api nadäneŋ. Ba Anututä gäripi nadäŋ imiŋkuko udegän äbot ŋonita gäripi nadäŋ yämik täyak yäŋ api nadäneŋ.

24 ✧ O nan, ämawebe ŋo näka biŋam iwoyäŋkuno u kome näkä irayäŋ täyat-ken u bok itta nadätat. Täŋpäŋ näkkät bok itkaŋ kehäromina ba wäpna biŋam nitek kaŋ nabäŋpäŋ-nadäwut. Kunum kenta kome nämo ahäŋirän näka gäripi nadäŋpäŋ kehäromi ba wäpna biŋam u namiŋkun.

25 ✧ Siwoŋi nana, komen ämawebetä mebärika u nämo nadäwä tumäŋkaŋ. Täŋ, nähä gäkŋo mebärika nadätat. Ba ima mebärita nepmaŋpi äput yäŋ, äbotnaye ŋowä nadäkaŋ.

✧ 17:21: Jon 4:11; Gal 3:28 ✧ 17:22: Apos 4:32 ✧ 17:24: Jon 12:26, 17:5 ✧ 17:25: Jon 8:55

26 Tāņpākaņ nāk kome terak ņo āpāņpāņ mebārika yāwetpāņ yāwoņārek tāņ yāpmāņ ābātat. Tāņkaņ kāmiwā, mebārika kumān-tagān api yāwoņāreņ morewet. Yāwoņāreņ moreņira gākā nāka gāripi nadāņ namik tāyan udegān ābotnaye ņonitā gāripi kowat nadāņ imān api tāneņ. Tāņirā u kentāņpāņ api ired yāk.

18

Judastā Jesu iwan kerik-ken peņkuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

1 ✧ Jesutā yāņapik man ude yāwān tāreņirān eruk iwarāntākiye-kāt kome awaņ pāhap wāpi Kidron udude kāda Olip pāya epān gānaņ kuņkuņ.

2 ✧ Jesu iwarāntākiye-kāt epān uken kadāni māyap itpāņ-nadākta kuk tāņkuņo unita Judas, Jesu iwan kerik-ken pewani unitā ņode nadāņkuk; Jesu uken kāwep itak yāņ nadāņkuk.

3 ✧ Ude nadāņpāņ komi āma ātukāt bāmop āma ba Parisi tāņo watā āma ātu yāmagurānkaņ epān uken kuņkuņ. Topān ijiņ-yāņeņpāņ yāpmāņkaņ kādā boham ikek kuņkuņ.

4 Tāņpākaņ iwan tuān ābāņirā Jesu jide ahāņ imayāņ tāņkuko uku nadāwān tārewāpāņ āma ābot ābuņo u dubini-ken kuņpāņ yāwet yabāņkuk; Netā kānayāņ ābākaņ?

5 Yāwānā yāņkuņ; Jesu, Nasaret nanik kānayāņ ābākamāņ yāk. Yāwāwā yāņkuk; Etāņ uwāku nākņa itat ņobayāņ yāk. (Komi āma u bāmopi-ken Judas, Jesu iwan kerik-ken pewayāņ tāņkuko u penta itkuņ).

6 Jesutä uwäku näk ɲo yäɲ yäwänä komi äma u mäde käda päɲku kome terak bumta maɲdäpuɲ.

7 Täɲirä Jesu äneɲi yäwetgän täɲkuk; Netäta äbäkaɲ? Yäwänä äneɲi yäɲkuɲ; Jesu, Nasaret nanik känäyän äbäkamaɲ yäɲ yäɲkuɲ.

8 Yäwäwä Jesutä äneɲi yäwetgän täɲkuk; Etäɲ, u näkɲa ɲobayän. Urita näk nepmäɲitnayän yäɲpän ätu ɲo yabä kätäwä ini kut yäk.

9 ✧ Jesu man ude yäɲkuko uwä man bian ɲode yäɲkuko udegän bureni ahäɲkuk; Yabäɲ äwaräkuk täɲira äma naminɲkuno u kubätä nämoinik api paorek.

10 ✧ Ude yäwerirän uterakgän Saimon-Pitatä päipi pion gänaɲ nanik wädäwän kwäpänä bämop äma intäjukun täɲpani unitäɲo watä ämani kubä ura yäkɲat jukuni bure käda painɲkuk. (Epän watä ämani u wäpi Malkus).

11 ✧ Täɲirän Jesutä Pita iwetkuk; Mujuk äneɲi dai! Ume komi nikek Nanatä namayän täyak ini kaɲ näɲpa!

Jesu Anasken yäpmäɲ päɲku teɲkuɲ

12 Ude yäwänä komi äma täɲo intäjukun ämakät komi ämaniye ba kudupi eɲi täɲo watä ämatä Jesu inɲitpän keri pädät täɲkuɲ.

13 Keri pädät täɲpän Anasken jukun yäɲikɲat yäpmäɲ kuɲkuɲ. Anas uwä Kaifas täɲo yepmani. Täɲkaɲ Kaifas uwä kadäni uken bämop äma intäjukun itkuko u.

14 ✧ Ba unitägän Juda äma ekäni ekäni bian ɲode yäwetkuk; Ämawebe kumän-tagän paotneɲo udetä

✧ **18:9:** Jon 6:39; Jon 17:12 ✧ **18:10:** Luk 22:38 ✧ **18:11:** Mat 26:39 ✧ **18:14:** Jon 11:49-51

yänpän äma kubä-tägän kaŋ kumbän yän yänkuko u.

Pitatä Jesu wäpi käbop peŋkuk

Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

¹⁵ ✧ Tänpäkaŋ Jesu yänikŋat yäpmän kuŋirä Saimon-Pitakät noripak kubä Jesu iwat yäpmän kuŋkumän. Noripaki uwä bämop äma intäjukun tänpäni ukeŋonita nadänkuko unita nadän iminjirä bämop äma täŋo yewa gänaŋ Jesu-kät bok äronkuŋ.

¹⁶ Äronjirän Pita yäma-kengän itkukonik. Ude irirän noripaki ukeŋonitä yäman äneŋi äpänpän webe yäma watä itkuko u iwerän Pita yänikŋat yäpmän äronkuk.

¹⁷ Tänpän webe unitä Pita kaŋpäŋ iwetkuk; Äma unitäŋo iwaräntäki kubä gäk ba? Ude iweränä Näk nämo! yän iwetkuk.

¹⁸ Mänit kadäni unita eŋi unitäŋo watä ämakät komi äma ätutä kädäp ijinpän äŋäriŋ itkuŋ. Äŋäriŋirä Pita imaka, penta äŋäriŋ itkuŋ.

Anastä Jesu manken teŋkuk

Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71

¹⁹ Täŋirä bämop äma intäjukun tänpäni unitä Jesu ŋode iwet yabänkuk; Gäwaräntäkaye u netä-netä? Ba man jidepän yänpän-yäwoŋärek täk täŋkun?

²⁰ ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk komeni komeni kuŋatpän ämawebe man kwawakgän yänahänpän yäwet täŋkut. Näk kadäni kadäni kudupi yot gänaŋ ba käbeyä eŋi, Juda ämawebetä äbä kubä-kengän it täkaŋ-ken äronpän yäwetpän

✧ **18:15:** Jon 20:3, 21:20; Apos 3:1; Mat 26:58 ✧ **18:20:** Mat 26:55; Jon 7:26

yäwoŋärek täŋkut. Ba man kubä käbop nämo yäŋahäk täŋkut.

²¹ Unita gäk imata näwet yabätan? Nadäwa yäŋpäŋä ämawebe näkä man yäŋpäŋ-yäwoŋärek täk täŋkuro u yäwet yabä. Unitä uyaku näkä man yäwet täŋkuro u nadäkaŋ yäk.

²² ✧ Jesutä ude yäwänä komi äma kubä u itkukonitä utkuk. Täŋpäŋ yäŋkuk; Gäk bämop äma ŋonitäŋo man imata utan? Gäk goret täyan yäk.

²³ Yäwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Jide? Näkä man waki kubä yäwawä yäŋahä. Täŋ, man yäro u bureni yäŋ nadäŋpäŋ imata nutan?

²⁴ Ude täŋpäŋ yen topuŋo u nämo pit imiŋkaŋ Anastä Jesu iniŋ kireŋpewän bämop äma intäjukun täŋpani wäpi Kaifas uken kuŋkuk.

Pita Jesu wäpi äneŋi käbop peŋkuk

Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62

²⁵ Täŋpäkaŋ Saimon-Pita kädäp äŋäriŋ itkuk-ken pen irirän ŋode iwet yabäŋkuŋ; Iwaräntäki kubä gäk, bure? Yäwawä yäŋkuk; Nämoinik! Näk unitäŋo iwaräntäki nämo yäk.

²⁶ ✧ Ude yäwänä bämop äma intäjukun täŋpani täŋo watä äma kubä, Pitatä jukuni madäŋ täkŋeŋkuko unitä äbotken naniktä yäŋkuk; Piäken bok irirän tabäro u gäkkät irirän tabät yäk. Bure?

²⁷ ✧ Yäwänä Pitatä yäŋkuk; Nämoinik! Ude yäwänä uterakgän purup gera yäŋkuk.

Jesu imagut yäpmäŋ Pailat-ken kuŋkuŋ

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5

28 Tāņpākaņ tamimaņ-inik Juda āma ekāni ekānitā Jesu imagurākaņ Kaifas tāņo eņi yāma peņpeņ Rom Gapman tāņo yāma-ken kuņkuņ. Tāņkaņ ņode nadāņkuņ; Uken āronpāņā Anutu iņamiken bānepnin tāna wawāpāņ Pasova āņnak-āņnak tāņo ketem tāga nāmo nāne unita āronero yāk. Ude yāņpāņ Rom gapmantā eņi gānaņ nāmo āronkuņ.

29 Yāman umu itsāmāņ irirā Pailattā ābāņpāņ ņode yāwet yabāņkuk; Āma ņo mebāri imata manken tenayāņ ābākaņ?

30 Yāwānā iwetkuņ; Āma ņonitā imaka waki kubā nāmo tāņpeko uwā gākken ņode tāga nāmo yāņikņat yāpmāņ āmne yāk.

31 ✧ Yāwāwā Pailattā yāwetkuk; Yāņikņat yāpmāņ kuņkaņ injinken бага man uterak manken tewut yāk. Yāwānā iwetkuņ; Ude nāmo! Nintā āma kumāņ-kumāņ dāpmākta yājiwārani yāk.

32 ✧ (Ude yāņirā bian Jesutā ude api kumbet yāņ yāņkuko unitā bureni tāņkuk).

33 Ude yāwāwā Pailat āneņi eņi gānaņ unu kuņkaņ Jesuta yāņpewān ārowāņpāņ ņode iwet yabāņkuk; Bureni? Gāk Juda āma tāņo intājukun āma?

34 Yāwānā Jesutā kowata ņode yāņkuk; Gākņa nadāņpāņ man ņo yāyan, ba āma ātutā nāka man yāņirā nadāņkun?

35 ✧ Yāwānā Pailattā iwetkuk; Jide? Nāk Juda āma kubā nabātan? Nāmoinik! Upāņkaņ gāk jide tāņkunta gākņaken ābotkāt bāmop āma intājukun tāņpanitā gāk yāņgākņat yāpmāņ ābākaņ?

✧ **18:31:** Jon 19:6-7; Apos 18:15 ✧ **18:32:** Mat 20:19; Jon 3:14, 12:33 ✧ **18:35:** Jon 1:11

36 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk intäjukun äma kome terak ŋo ämawebe yabäŋ yäwat täkaŋ ude-wani nämo. Näk ude ira yäwänäku epän ämanaye ämik täŋpäŋ äma kubätä näk Juda äma ekäni ekäni keru terak täga nämo nepmanpän. Upänkaŋ näk kome ŋonitäŋo intäjukun äma nämo itat. Nämo, näk kome kubä täŋo yäk.

37 ✧ Ude yäwänä Pailattä iwetkuk; Aha, gäk intäjukun äma kubä? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Intäjukun äma yäyan u bureni yäyan. Näk mebäri kubätagän kome ŋoken ahänkut; Ämawebe manbiŋam bureni yänahänpäŋ yäwetta äbut. Mebäri unita ämawebe man burenita gäripi nadäwanitä näka nadäŋ namik täkaŋ yäk.

38 Ude yäwänä Pailattä yänkuk; Wa! Manbiŋam bureni u imatäken?

*Pailattä Jesu kumäŋ-kumäŋ utta yänätäreŋkuk
Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25*

Pailattä ude yänpäŋä yäman äpämaŋ kuŋpäŋ äma ekäni ekäni yäwetkuk; Näk äma ŋoken kudän waki kubä nämo täŋkuko käyat.

39 Upänkaŋ näkä kädet ŋode iwat täyat u in nadäkaŋ; Pasova orekirit kadäni kubäkubäken äma komi eŋiken irani kubä taniŋ kirek täyat yäk. Unita jide nadäkaŋ? Näkä Juda täŋo intäjukun äma ŋo tewa äpämaŋ kwek?

40 Ude yäwänkaŋ gera terak yänkuŋ; U nämo! yäk. Gäk Barabas tewi äpämaŋ kuŋ nimän! yäk. (Barabas uwä ämik kubota täŋpani kubä).

19

¹ Ude tänpän Pailattä yäwet-pewän komi ämatä Jesu yänikḡat yäpmän päḡku bumta päripuḡ.

² ✧ Päripmäḡpän täḡikḡarani ḡode täḡ imiḡkuḡ; Intäjukun äma täḡo gwäpä ude täḡ imiḡna yänpän gupmom yenpän kedonḡ tänpän gwäki terak ähät imiḡkuḡ. Ähät imiḡpän tek säkgämän, intäjukun ämatä täk täkaḡ udewani täḡ imiḡkuḡ.

³ ✧ Ude tänpän dubini-ken tawanḡ itpän Jesu sära man ḡode iwetkuḡ; Juda täḡo intäjukun äma gäk ganḡ oretkamän! Ude täḡkaḡ iḡami-kengän ut täḡkuḡ.

⁴ ✧ Ude tänpäkaḡ Pailattä äneḡi yäman äpänpän Juda äma ekäni ekäni yäwetkuk; Kawut yäk. Näk inken Jesu yänikḡat yäpmän äbätat unita ḡode nadäwut; Äma ḡo imaka waki kubä nämo täḡkuko käyat.

⁵ Yänjirän Jesu gupmom yen ähät imiḡkuḡo ba tek säkgämän täḡ imiḡkuḡo u nikek yäman äpänjirän Pailattä Juda äma yäwetkuk; Äma ḡo waki kawut!

⁶ ✧ Tänpäkaḡ bä mop äma intäjukun tänpäni ba Juda täḡo komi ämatä Jesu kaḡpänä gera yänkuḡ; Päya kwakäp terak ärowän! yän yänjirä Pailattä yäwetkuk; Näk mominita wäyäkḡewa wakaḡ unita inḡin inḡitpän päya kwakäp terak urut yäk.

⁷ ✧ Yäwänä Juda ämatä yänkuḡ; U inita näk Anutu täḡo nanaki yän yäk täyak. Ude yäk täyak unita kumäkta biḡam täyak yäk. Äma inita ude yäwani uwä kumäkta бага man kubä pätak yäk.

✧ **19:2:** Luk 23:11 ✧ **19:3:** Jon 18:22 ✧ **19:4:** Jon 18:38 ✧ **19:6:** Jon 18:31 ✧ **19:7:** Wkp 24:16; Jon 5:18

8 Ude yänirä nadänpän Pailattä bumta umuntaᅇkuk.

9 ✧ Umuntaᅇnpän Jesu äneᅇi yänikᅇat yäpmän päro iwet yabäᅇkuk; Gäk de nanik? Yäwänä Jesutä man kowata nämo yäᅇkuk.

10 Ude täᅇirän Pailattä ᅇode iwetkuk; Gäk man näwetta bitnätan? ᅇode nämo käwep nadätan; Näkä yäwakaᅇ api iren ba näkä yäwakaᅇä päya kwakäp terak api gutneᅇo unita kehäromi namani yäk.

11 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Jop yäk. Anutu punin ununitä kehäromi nämo gamiᅇkuko yäwänäku näk nutta kehäromi nämo pat gamitek. Unitä äma näk ketka terak nepmaᅇkuko unitäᅇo momitä gäᅇᅇo momi irepmitpäᅇ unitäᅇo taᅇi-inik yäk.

12 ✧ Ude yäwänkaᅇ Pailattä iniᅇ kireᅇpewän kukta kädetta wäyäkᅇᅇkuk. Upäᅇkaᅇä Juda naniktä gera pähap ᅇode yäᅇkuᅇ; Gäkä äma u kakätän-pewi kwänä gähä intäᅇukun ämaka Sisatä not nämo api täᅇ gamek yäk. Gäk nadätan? Äma kubätä inita näk intäᅇukun äma itat yäᅇ yäweko uwä Sisata iwan täᅇ imek yäk.

13 Ude yänirä Pailattä nadänpän Jesu yänikᅇat yäpmän yäman äpäᅇnpän bäᅇup kubä wäpi Mobä Iriᅇ Wädäwani uken kuᅇpäᅇ äma man yäpmän daniwanitä bäᅇup-ken maᅇitkuk. (Mobä Iriᅇ Wädäwani uwä Juda täᅇo man terak Gabata yäᅇ yäk täᅇpani).

14 Kepma uwä Pasova täᅇtuᅇum täktäk kadäni-ken. Täᅇpäkaᅇ kepma bämopi täᅇirän Pailattä Juda

✧ **19:9:** Mat 26:62-63; Mat 27:12; Luk 23:9 ✧ **19:11:** Jon 10:18; Apos 2:23; Rom 13:1 ✧ **19:12:** Luk 23:2; Apos 17:7

äma yäwetkuk; Kawut! In-täño intäjukun ämajin ño yäk.

¹⁵ Yäwänä gera terak yänkuñ; Yäpmän kewe! Yäpmän kewe! Päya kwakäp terak kumbän! Yänirä Pailattä ñode yäwet yabänkuk; Intäjukun ämajin ño päya kwakäp terak utpewa kumäkta nadäkan, bure? Yäwänä bämop äma intäjukun täñpanitä iwetkuñ; Nintäño intäjukun ämanin mäyap ikek nämo. U Sisa kubägän! yäk.

¹⁶ Ude yäwäkan Pailattä Jesu päya kwakäp terak utta yäniñ kireñkuk.

Jesu päya kwakäp terak utpewä kumbuk

Mat 27:32-50; Mak 15:21-37; Luk 23:26-46

¹⁷ Täñpäkan komi ämatä Jesu inñitpäñ päya kwakäp imä buramiwänkan kome kubä wäpi Gwäki Kokäp (u Juda man terak Golgota) uken kuñkuñ.

¹⁸ Pänku kome uken ahänpäñ päya kwakäp terak utkuñ. Täñpäkan äma waki täñpani yarä, bok däpmänpäñ kubä kukñi kubä kukñi, Jesu ini uwä bämop teñkuñ.

¹⁹⁻²⁰ Täñpäkan Pailattä yäwänkan Jesu gwäki punin käda man kudän kubä ñode täñkuñ;

Nowä JESU NASARET KOMOKEN NANIK,

JUDA Ämawebe TÄño INTÄjukun Äma.

Man kudän uwä man kotäk yaräkubä, Juda, Rom ba Grik man terak kudän täñkuñ. Täñpäñ kome Jesu utkuño uwä yotpärare dubini-ken itkuko unita ämawebe mäyaptä uken kuñ äbän täñkan kudän u daniñkuñ.

²¹ Täñpäkan bämop äma intäjukun täñpani ätutä u daniñpäñ nadänkan päñku Pailat iwetkuñ; Juda

täño intäjukun äma kudän täno uwä goret kudän tän yäk. Nöde kudän tänañi; Äma ñowä inita Näk Juda täño intäjukun äma yäj yäk täñkukonik yäk.

²² Yäwäwä Pailattä yäwetkuk; Kudän täro unitägän ini irän yäk.

²³⁻²⁴ Eruk, Jesu päya kwakäp terak utpäñä komi ämatä teki punin nanik yäjopmäñpäñ yäpmäj danipäj äbot 4 ude penkañ äbot kubäkubä komi äma ini-ini yäpuñ. Täñkañ teki gupi terak nanik uwä nämo yäpurärätpäj bupani unita komi ämatä madänero yäj yäjkuñ. Ude täñpena waki täñpek yäj yäjkuñ. Unita närepmirek gärepmirek täñkañ kubätä intäjukun täñpäñ unitä kañ yäpän yäj yäjkuñ. Ude yäjirä Anutu täño man bian ñode kudän täwani bureni ahäjkuñ;

Uwä tekna yäpmäj danipäj ini-ini yäpuñ.

Ba närepmirek gärepmirek täñpäñ tekna yäpuñ yäk.

Sam 22:18

Man ude kudän täwani uterakgän komi ämatä udegän täñkuñ.

²⁵ ✧ Täñpäkañ Jesu miñi uwä nanaki täño päya kwakäp dubini-ken itkuk. Täñkañ miñi täño nori-paki kubä, Klopas webeni wäpi Maria ukät Maria Makdala komeken nanik u imaka, penta itkun.

²⁶ ✧ Ude irirä Jesutä miñi ba iwaräntäki kubä, Jesutä ini gäripi-inik nadäj imik täñkuko u irirä yabäjkuñ. Yabäjpäñ miñi ñode iwetkuk; Nanakka kubä ño yäk. Ude yäjpäñ iwaräntäki u ñode iwetkuk; Webe ñowä gäkño menka yäk.

27 Tǎŋpǎkaŋ kadāni ukengān iwarāntāki uwā Jesu miŋi yǎŋikŋat yǎpmǎŋ eŋini-ken pǎŋku watāni it tǎŋkukonik.

Jesu kumbuk

28 ☆ Ude yǎwetpǎŋǎ Jesutǎ Imaka kudup tǎŋpa tāretak yǎŋ nadǎŋpǎŋ, eruk yǎŋkuk; Umeta nekaŋ yǎk. Man kerǎpi ude yǎŋirān Anutu tǎŋo man bian kudān tāwani kubā bureni ahǎŋkuk.

29 ☆ Umeta nekaŋ yǎwānǎ wain ume jǎgāmi, ume kābot kubā itkuko uken nanik imaka kubā yabut bumik uterak piŋ ibatkuŋ. Piŋ ibatpǎŋ pǎya kubā wǎpi hisop unitǎŋo momi kubā terak pādāt tǎŋpǎŋ yǎpmǎŋ pǎŋaku Jesu meni-ken peŋkuŋ.

30 Tǎŋjirǎ Jesutǎ ume u naŋpǎŋǎ yǎŋkuk; Piāna tāretak uba yǎk. Ude yǎŋpǎŋǎ gwǎki gurot maŋpǎŋ kumbuk.

31 ☆ Tǎŋpǎkaŋ kepma Jesu kumbuko uwā Pasova tǎŋtuŋum tāktāk kadāni. Tǎŋpǎŋ kwep ude uwā Sabat yǎŋkaŋ ŋode tǎŋkuŋ; Āma kumbanitǎ orekirit kadāni-ken pǎya kwakǎp terak irirǎ orekirit tǎŋo бага irepmitne yǎŋpǎŋ Juda āmatǎ pǎŋku Pailat iwetkuŋ; Gǎk yǎwetpewi komi āmatǎ pǎŋku āma pǎya kwakǎp terak itkaŋ unitǎŋo kuroŋi dǎpmǎŋ tokǎrǎ bǎrǎŋeŋ kumbǎkaŋ komegup yǎpmǎŋ kewewut yǎŋ iwetkuŋ.

32 Ude iwerirǎ Pailattǎ yǎwet-pewān komi āmatǎ pǎŋku āma Jesu kukŋi kukŋi itkumāno unitǎŋo kuroŋi dǎpmǎŋ tokǎtkuŋ.

33 Tänpän Jesu kuroŋi dämpän tokätna kumbän yänkaŋ dorapän kaŋkuŋ; Jesu uku kumāŋirän. Ude kaŋpänä kuroŋi nämo dämpän tokätkuŋ.

34 Tänpäkaŋ komi äma kubätä Jesu jārapi-ken bohamtä yäputkuk. Täŋirän uterakgän ume nägät maŋkumän.

35 ✧ (Imaka ahänkuko u äma dapuritā kaŋkuko unitā ini ŋo kudän täŋirän bureni-inik täyak. Uwä nadätak; Man ŋo bureni yäk. Intā nadäkinik täŋput yänpän yänahätak).

36 ✧ Tänpäkaŋ Anutu täŋo man kudän täwani kubä ŋode pätak uwä kehärom tawän yänpän ude u ahänkuk; Kujari kubä nämo api tokätneŋ yäk.

37 ✧ Ba Anutu täŋo man kudän täwani kubä pen ŋode pätak; Äma yäputkuŋo u api käneŋ.

Jesu äneŋkuŋ

38 ✧ Eruk ätu itkaŋ äma kubä Arimatea nanik wäpi Josep unitā pänku Pailat Jesu täŋo komegup änekta iwet yabänkuk. (Josep uwä Jesuta nadän imani äma kubä upänkaŋ Juda äma ekäni ekänita umuntaŋpän nadäkiniki kwawak nämo yänahäk täŋkukonik). Unitā pänku iweränkaŋ Pailattä yäntäreŋ imiŋkuk. Yäntäreŋ imänkaŋ pänku Jesu täŋo komegup päya kwakäp terak nanik ketäreŋkuk.

39 ✧ Äma kubä bok täŋkumäno uwä Nikodimas, bian bipani kubäta Jesuken kuŋkuko u. Nikodimas unitā Jesu täŋo gupi kábän täwek yänpän gakŋi kábäŋi tägagämän nitek yäpmän kuŋkuk. Gakŋi

✧ 19:35: Jon 21:24 ✧ 19:36: Kis 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20

✧ 19:37: Sek 12:10; Rev 1:7 ✧ 19:38: Jon 7:13 ✧ 19:39: Jon 3:1-2

täpuripäj nāmo yāpuk. Taņi, bārāpini uwä 30 kilogram udepäj yāpuk.

⁴⁰ Yāpmāj pāņku Josep tāņken tawānkaņ Jesu tāņo komegup gakņi kābāņi tāgagāmān upāj ārut imiņkaņ tek pakipāj uwāk tāņkumān. Juda naniktā āma kumbani ānek tākaņ ude iwatpāj tāņkumān.

⁴¹ Tāņpākaņ Jesu utkuņo kome u kukņi kāda epān tobāt kubā itkuk. Uken mobā gānaņ ikek, āma ānehta biņam yāwani kubā itkuk. U gānaņ āma kubā nāmo āneņpani, jop ini ude irani.

⁴² Unita Sabat kerāp tāyak yāj nadāņpāj āma yarā uwä Jesu gupi yāpmāj mobā awaņ u gānaņ pāņku peņkumān. Mobā awaņ u tuān itkuko unita u peņkumān.

20

Jesu kumbani-ken nanik akuņkuk

Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

¹ Eruk Sande tamimaņ-inik, kome ket nāmo yāneņirān Maria, Makdala komeken nanik unitā Jesu āneņkuņ-ken kuņpāj kaņkuk; Mobā awaņ meni tāņpipiwani u yāpmāj kewenkuņopāj yāma tumāņirān. ² ☆ Ude kaņkaņ bārāneņ pāņku Saimon-Pitakāt iwarāntāki kubā Jesutā gāripi pāhap nadāk tāņkuko ukāt yabāņ ahāņpāj ņode yāwetkuk; Ai! Jesu awaņ gānaņ nanik yāpmāj pāņku dekaken peņ?

³⁻⁴ Ude yāwerirān Pitakāt noripaki u bārāneņ Jesutā patkuk-ken kakta kuņkumān. Kuņkaņ noripakitā Pita irepmitpāj awaņken intājukun ahāņkuk.

☆ **20:2:** Jon 13:23

⁵ Ahänpänjä papayänpän yabänjuk; Tek gupi terak täñ iminjuño u yabänpän gänañ unu nämo äronjuk.

⁶⁻⁷ ✧ Ude täñirän Pitatä mäden äbämañ awañ gänañ unu kuñ tädot kuñjuk. Ude kuñkañ tek Jesu gupi terak täñ iminjuño u kañpäñ tek gwäki-ken pädat täñkuño u säkgämän pimiñ tokätpän penkuko inigän parirän kañjuk.

⁸ Ude kañpäñ irirän iwaräntäki awañ meni-ken intäjukun ahänjuk u imaka, äro yabänpän-nadäwän bureni täñkuñ.

⁹ ✧ Täñpäkañ äma yarä u Anutu täño man terak man Jesu u kumbani-ken naniktä äneñi kodak tañpäñ akwekta yäwani u nämo nadäwän tärenkuñ. Eruk kämi, nadäwän tärenkuñ.

Jesu Maria ahäj iminjuk

Mat 28:9-10; Mak 16:9-11

¹⁰ Eruk, iwaräntäki yarä u enjiken kuñkumän.

¹¹ Kuñirän Maria ini ugän itkañ konäm butewaki täñkañ papayänpän awañ gänañ dapun täñpäñ yabänjuk;

¹² Añero yarä tek paki nitek irirän. Äma kubätä gwäkitä patkuk-ken, kubätä kuroñi käda.

¹³ Täñkañ äma u kubätä Maria ñode iwetkuk; Wanotna, imata konäm kotan? Yäwänä iwetkuk; Ekänina yäpmäj päñku deken peño u nämo nadätat yäk.

¹⁴ ✧ Ude yänpän äyänutpäñ Jesu pengän dubini-ken irirän kañjuk. Kañkuko upänkañ ño Jesutä ahäj namitak yäj nämo nadäwän tärenkuñ.

15 Tāņpāņ Jesutā ņode iwetkuk; Wanotna, imata konām kotan? Ba netāta wāyākņetan? Ude yāwānā Mariatā epān ņo mähemitā yāyak yāņ nadāņpāņ iwetkuk; Gākā kome kubāken yāpmāņ pāņku peņpāņā nāwerikaņ pāņku yāpa yāk.

16 Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Maria! Yāwānā Mariatā āyāņutpāņ iwetkuk; Yāwoņārewani āmana! (U iniken man terak Rabonai yāņ iwetkuk.)

17 ✧ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Nepmāņireno, nāk Nanaken nāmo ārot. Gāk kuņkaņ notnaye ņode yāwet; Jesu Nani ba Anutuni-ken kwayāņ. Ba intāņo Nanjin ba Anutujin-ken kwayāņ yāņ yāwet.

18 Ude iwerānā Maria, Makdala komeken nanik u āyāņutpeņ kuņpāņ iwarāntākiye yāwetkuk; Nāk Ekāni kaņkaņ ābātāt! Ude yāņpāņ man Jesutā iwetkuko u yāwetkuk.

Jesu iwarāntākiye ahāņ yāmiņkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

19 ✧ Eruk kepma ugān kome bipmāņjirān iwarāntākiye eņi kubā-kengān itkuņ. U Juda āma ekāni ekānita umuntaņpāņ yāma kehāromigān ukāt-pipiņpāņ itkuņ. Ude tāņpāņ irirā Jesu pengān bāmopi-ken ahāņ yāmiņpāņ yāwetkuk; Bānep kwini terak itkot! yāk.

20 ✧ Ude yāņpāņ jibi meni kerī jārapi-ken u yāwoņāreņjirān kaņpāņ U Ekāninin bureni yāņpāņ oretoret bumta tāņkuņ.

21 ✧ Tāņirā Jesutā āneņi yāwetgān tāņkuk; Bānep kwini terak itkot! Nadākaņ? Nanatā epān tākta

✧ **20:17:** Rom 8:29; Hib 2:11-12 ✧ **20:19:** Jon 19:38 ✧ **20:20:** Jon 16:22, 19:34, 1Jo 1:1 ✧ **20:21:** Jon 17:18

naniŋ kireŋpewän äpuro udegän näkä in taniŋ kireŋpewa komeni komeni api kuneŋ.

22 Ude yäŋpäŋä meni woŋ piäŋ-yawatpäŋ yäwetkuk; Kudupi Munapik yäput!

23 ✧ In äma kubä täŋo momi peŋ iminayäŋ täŋo uwä momini api paorek. Täŋ, kubä täŋo momi nämo peŋ imäwä momini u pen api pat imek yäk.

Jesu Tomas ahäŋ imiŋkuk

24 ✧ Eruk Jesu iwaräntäkiye ahäŋ yämiŋkuk-ken ugän iwaräntäki kubä wäpi Tomas (wäpi kubä Didimus) u penta nämo itkuŋ.

25 Unita Tomas kuŋatkuko äbänä noriyetä nin Jesu käkamäŋ yäŋ iwetkuŋ. Iweräwä Tomastä yäŋkuk; Ude nämo! Näk kerik-ken niri bäräm u ba järepi-ken bäräm u nämo iŋitpäŋ kaŋpäŋä nadäwa bureni nämo tänayäŋ yäk.

26 Täŋpäkaŋ kepma 7 ude täreŋirän iwaräntäkiye uwä eŋi bian itkuŋ-ken ugän Tomas penta itkuŋ. Täŋkaŋ yäma ukät ikek itkuŋo upäŋkaŋ Jesu äbä bämopi-ken ahäŋ yämiŋpäŋ yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot!

27 Ude yäŋpäŋ Tomas iwetkuk; Nabä! Ketka ŋo peŋpäŋ iŋitkaŋ nadä. Ba järepa-ken jibi meni ŋo iŋitpäŋ-nadä. Ude täŋpäŋ bänep yarä nikek täyan uwä peŋpäŋ nadäkinik tä.

28 Ude iweränä Tomastä pengän yäŋkuk; Ekäni Anutuna!

29 ✧ Ekäni Anutuna yäŋ yäŋirän Jesutä iwetkuk; Gäk nabätan unita nadäkinik täyan. Täga täyan upäŋkaŋ äma nämo nabäŋkaŋ nadäŋ namikinik

tānayāŋ tāŋo uwā Anutu tāŋo oretoret terak api kuŋatneŋ.

Buk ŋo ima mebārita tāŋpani?

30 ☆ Tāŋpākaŋ Jesutā iwarāntākiye inamiken kudān kudupi māyap-inik tāŋkuko upāŋkaŋ buk ŋo terak nāk kudup nāmo kudān tāyat.

31 ☆ Tāŋ, imaka buk ŋo gānaŋ kudān tāyat ŋo mebāri ŋodeta kudān tāyat; Intā Anutu tāŋo iwoyāwani Kristo u Jesu, ba Jesu u Anutu tāŋo nanaki bureni-inik yāŋ nadākinik tāneŋta. Tāŋpāŋ in nadākinik ikek kuŋatpāŋā unitāŋo wāpi terak irit kehāromi nīkek itta buk ŋo kudān tāyat.

21

Jesutā iwarāntākiye 7 ahāŋ yāmiŋkuk

1 Tāŋpāŋ ātu itpāŋ kepma kubā iwarāntākiye Taibirias* gwāgu dubini-ken irirā ahāŋ yāmiŋkuko unitāŋo manbiŋam ŋode;

2-3 ☆ Iwarāntākiye ŋodetā itkuŋ; Kubā Saimon-Pita. Kubāwā Tomas wāpi kubā Didimus. Kubāwā Nataniel, komeni taŋi Galili, komeni tāpuri Kana, u nanik. Yarāwā Sebedi tāŋo nanakiyat. Eruk āma ukāt yarākāt pentagān irirā Saimontā yāwetkuk; Nāk pis wādāwayāŋ kuyat yāk. Ude yāwānā noriyetā yāŋkuŋ; Nin imaka, penta kunawā yāk. Ude yāŋpāŋ gāpe terak āromaŋ gwāgu terak kuŋkuŋ. Kuŋkuŋo bipani kāroŋ pāke u pis kubā nāmoinik yāpuŋ.

☆ 20:30: Jon 21:25 ☆ 20:31: Jon 3:15; Rom 1:17, 1Jo 5:13 * 21:1: Wāp Taibirias uwā Galili gwāgu tāŋo wāpi kubā ☆ 21:2-3: Jon 1:45-51; Jon 20:24

4 Eruk kome yäjewänä Jesu gwägu pomi-ken ahänpäj itkuk. Ahänpäj irirän iwaräntäkiyetä kañpäj u Jesutä ahatak yäj nämo kañpäj nadäwä tärenkuñ.

5 ✧ Tänpäj yäwetkuk; Notnaye, in pis ätu yäpmänkañ ba nämo? Yäwänä nämo yäj iwetkuñ.

6 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In yäk tañi ukeño yäpmänkañ gäpe bure kāda pewi äpmonpöpäj pis ätu yäpnayäj yäk. Yäwerän udegän tänpäj pis mäyap yäk gānañ äpmonpöpäj yäk u äneñi gäpe terak wädänpäj pena yäkñat tänpä wañkuñ.

7 ✧ Tänpäj iwaräntäki kubä, Jesutä gäripi pähap nadäk täñkuko unitä Pita iwetkuk; U Ekäninin! yäk. Yäwänä Pita Jesu kāwayäj yänkañ, moräj itkañ epän täñ itkukopäj tek äneñi tänpäj gwägu gānañ tubäpenpäj gwägu wentäj gägäni-ken kuñkuk.

8 Kuñirän noriye gäpe terak pen itkuño unitä gäpe täñpewä pis yäk u wädäj yäpmäj gägäni-ken mäden äronkuñ. Gwägu terak itkuñ-ken unitä gägäni udude Jesutä itkuk-ken u ban nämo, 100 mitas udegän.

9 Eruk kuñtängän gägäni udude ahänpäj kañkuñ; Kädäp kubä ijiñirän gwägu tomkät käräga ätukät kädäp gānañ buan ijiñ irirä.

10 Tänpäkañ Jesutä yäwetkuk; Gwägu tom yäpmaño u ätu yäpmäj äbut yäk.

11 ✧ Yäwänä Saimontä gäpe-ken päñku yäk u gwägu gägäni-ken wädänpäj abä penkuk. U gānañ pis mäyap, 153 udetä itkuñopäj yäk u nämo

✧ 21:5: Jon 20:14; Luk 24:41 ✧ 21:6: Luk 5:4-7 ✧ 21:7: Jon 13:23; Mat 14:29 ✧ 21:11: Luk 5:6

däkņeņkuk.

12 Tāņpāņ Jesutā yāwetkuk; Äbā ketem penta nāna yāk. Ude yāņirān u Ekāninin yāņpāņ gāk netā yāņ iwetta umuntaņkuņ.

13 ✧ Tāņirā Jesutā pis kenta kārāga u yāpmāņkaņ yāmān naņkuņ.

14 ✧ Jesu awaņ gānaņ naniktā akuņpāņ iwarāntākiye kadāni yarā uku ahāņ yāmiņkuk. Eruk ņonitāwā kadāni yarākubā ude tāņkuk.

Jesutā Pita āneņi imagutkuk

15 ✧ Gwāgu tomkāt kārāga u naņ moreņpāņ Jesutā Saimon iwetkuk; Saimon, Jon tāņo nanaki, Notkaye ņonitā nāka nadāk tākaņ u irepmitpāņ gāk nāka nadākinik tāk tāyan? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka nadākinik tāņ gamik tāyat u nadātan yāk. Yāņirān Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaņ it yāmi!

16 ✧ Jesutā ude yāņpāņ āneņi iwetgān tāņkuk; Saimon, Jon tāņo nanaki, gāk nāka nadāņ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka gāripi nadāņ gamik tāyat u nadātan. Yāwānā Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaņ it yāmi!

17 ✧ Tāņpāņ āneņi pen ņode iwetgān tāņkuk; Saimon, Jon tāņo nanaki, gāk nāka nadāņ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Jesutā kadāni yarākubā ude iwet yabāņkuko unita Pitatā nadāņ bārāp tāņpāņ iwetkuk; Ekānina, gāk imaka imaka kudup nadāwi tārek tākaņ unita nāk gāka gāripi nadāņ gamikinik

✧ **21:13:** Jon 6:11 ✧ **21:14:** Jon 20:19,26 ✧ **21:15:** Mat 26:33;
Jon 1:42 ✧ **21:16:** Apos 20:28 ✧ **21:17:** Jon 13:38, 16:30

täk täyat u kudup nadätan! Ude yäwänä iwetkuk; Eruk, yawaknaye watäni kañ it yämi!

18 Näk bureni gäwera nadä; Gäk gubañi-ken itkañ tek wädäwi ärowäpäñ gäkñaken gärip terak kuñat täñkunonik. Täñ, gäk tägawani täñpayäñ täyan-ken gäk ketka yäpi-siwonñanñiri äma kubätä ketka bok topmäñpäñ kome kukta bitnäk täyan-ken api wädäñ yäpmäñ kwek yäk.

19 ✧ (Man Jesutä iwetkuko uwä Pitatä Anutu wäpi biñam yäpmäñ akukta kädet jide terak api kumbeko unita yäñahänñuk). Iwetpäñ Pita iwetkuk; Näk kañ näwat!

20 ✧ Ude iweränä Pitatä äyänutpäñ iwaräntäki kubä Jesutä gäripi pähap nadäk täñkuko u mäden yäwarirän kañkuk. (Iwaräntäki uwä Pasova ketem penta nañkuñ-ken ugän Jesu tubenñ kuñpäñ ñode iwet yabänñkuko u; Ekäni, netätä gäk iwan keru terak api gepmañpek yäk?)

21 Eruk Pitatä noripaki u mäden yäwarirän kañpäñ Jesu iwetkuk; Ekäni, äma ño imaka, jide iwerayäñ?

22 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nadäwätäk nämo täñpen. U kadäni käroni it yäpmäñ äronirän näk äneñi abäñira kañ kumbän yäñ nadäñ imero u täñpänä näkñaken gäripna iwaret, gäkño gärip nämo. Täñ, gähä näk kañ näwat!

23 Jesutä man ude yänñkuko unita noriyetä ñode nadänñkuñ; Notninpak uwä nämo api kumbek yäk. Upänñkañ Jesutä äma u nämo api kumbek yäñ ude nämo yänñkuk. Nämo, u ñode yänñkuk; U kadäni

✧ 21:19: Mat 16:24-25; Mak 1:17, 2Pi 1:14 ✧ 21:20: Jon 13:23-25

✧ 21:22: Mat 16:28

käronji it yäpmäj äronjirän näk äneñi abäjira kañ kumbän yäj nadäj imero u tänpänä näkñaken gäripna iwaret yäj yäjkkuk.

24 ✧ Tänpäkañ iwaräntäki manbiñam yäjahätak ño ba kudän täyak ño u näkña. U jop nämo yäwani, manbiñam bureniñän yäk täyak yäj nadäkamäj.

25 ✧ Tänpäkañ Jesutä imaka imaka täñkkuko unitäño manbiñam kudän täyat ñogän nämo täñkkuk. Nämo, imaka imaka kuduptagän ño kudän täyat yäwänäku man kudän unitä ahäñpäñ kome terak ño jirañ ude tokñeñ moretek.

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5